

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS  
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS  
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA**

**Edita ŠIAULIANSKIENĖ**

**KAIMO PLĖTROS STRATEGINIS VALDYMAS:  
RADVILIŠKIO RAJONO VIETOS VEIKLOS GRUPĖS  
STRATEGIJOS ANALIZĖ**

**Magistro darbas**

Šiauliai, 2010

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS  
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS  
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA**

**Edita ŠIAULIANSKIENĖ**

**KAIMO PLĖTROS STRATEGINIS VALDYMAS:  
RADVILIŠKIO RAJONO VIETOS VEIKLOS GRUPĖS  
STRATEGIJOS ANALIZĖ**

**Magistro darbas  
Socialiniai mokslai, vadyba ir verslo administravimas (03S1)  
Šaka- viešasis administravimas**

**Teigiu, kad magistro studijų baigiamasis darbas, kurį teikiu vadybos studijų programos magistro kvalifikaciniam laipsniui įgyti, yra originalus autorinis darbas:**

**Magistro darbo autorius** Edita Šiaulianskienė  
(vardas, pavardė, parašas)

**Vadovas** prof. dr. Teodoras Tamošiūnas  
(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

**Recenzentas** .....  
(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

## SANTRAUKA

Edita Šiaulianskienė. **Kaimo plėtros strateginis valdymas: Radviliškio rajono vietos veiklos grupės strategijos analizė.** Magistro darbas

Magistro darbe suformuluoti kaimo plėtros politikos principai regioniniu ir vietos lygiu, išanalizuoti ir susisteminti įvairių autorių teoriniai ir praktiniai kaimo plėtros ir regionų valdymo tyrimai. Mokslinės literatūros ir teisės aktų analizė parodė, kad egzistuoja tam tikras chronologinis kaimo plėtros proceso raidos ir sampratos ryšys. Vienas iš galimų kaimo plėtros strateginio valdymo teorinės koncepcijos pagrindų galėtų būti LEADER programos įgyvendinimo modelis, kuria siekiama į kaimo plėtros procesą įtraukti visus kaimo gerove suinteresuotus partnerius: kaimo bendruomenių, verslo ir vietos valdžios atstovus bei Vietos veiklos grupės veiklą.

Siekiant identifikuoti vietos plėtros strategijų rengimo aspektus, atliktas kokybinis strategijų turinio ir tikslų tyrimas. Siekiant identifikuoti strategijų skirtumus bei panašumus, atliktas kokybinis strategijų vizijų, prioritetų, priemonių, veiksmų tyrimas. Siekiant nustatyti VVG veiklos prioritetines kryptis ir perspektyvas, atlikta Radviliškio rajono VVG veiklos analizė. Atliktas empirinis tyrimas parodė, kad Radviliškio rajono vietos veiklos grupės (VVG) kaimo plėtros strategijos buvo rengtos bendradarbiavimo tarp vietos valdžios, verslo ir kaimo bendruomenių atstovų, tęstinumo ir konsultacijų su vietos gyventojais principais. Todėl plėtros strategijos pasižymi skirtingais strateginiais tikslais, vietovės plėtros strateginės veiklos kryptimis, kurios atskleidžia ir kitas VVG veiklos kryptis. Toks strategijų kūrimas sąlygoja naują, tolygų ir tęstinį vietovės kaimo plėtros procesą, strategijos vizijų, tikslų ir prioritetų numatymą, stabilumą, gyventojų įtraukimą į strategijų rengimą ir vietovės plėtros veiklą.

## SUMMARY

Edita Šiaulianskienė. **Strategic Management of Rural Development: Analysis of Preparation of the Strategy of Radviliškis District Local Action Group.** Master's Work

Master's dissertation, is about a rural development policy at regional and local levels and also to analyze and systematize the of management research the various authors of theoretical and practical rural development. The scientific literature and legislative analysis showed that there is a certain chronological development of the rural development process and the concept of access. One of the potential for rural development of the concept of strategic management theoretical framework could be the LEADER program model aimed at the rural development process involving all interested partners in rural welfare: rural communities, businesses and local government representatives and the local action group.

In order to identify strategies for local development issues a research of qualitative content policies and objectives is performed. In order to identify differences and similarities of strategies, the survey of qualitative strategies, priorities, measures and actions is done. In order to determine the priorities of the LAG and perspectives. The analysis of taken by the district LAG Radviliskio work is done. The empirical research showed that Radviliskio District Local Action Group (LAG) for rural development strategies had managed mapped on the, cooperation among local governments, businessmen and rural communities, and continued consultation with local residents. So the development strategies have very different strategic goals, strategic business development in areas directions which reveal the LAG and other activities. This leads to new strategies, of smooth and continuous development of surely new process, strategic visions, goals and priorities of population integration into strategies and local development.

## TURINYS

IVADAS .....	5
1. REGIONŲ PLĖTROS STRATEGINIS VALDYMAS .....	11
1.1. Kaimo plėtros sampratos analizė .....	11
1.2. Regionų sampratos analizė .....	13
1.3. Strateginio valdymo analizė.....	20
1.4. Regionų plėtros strateginis planavimas .....	23
2. EUROPOS SĄJUNGOS IR LIETUVOS REGIONINĖ POLITIKA.....	29
2.1. Europos Sąjungos regioninė politika .....	29
2.2. Regioninė politika Lietuvoje .....	37
2.3. Kaimo plėtros Europos Sąjungoje ir Lietuvoje analizė .....	43
2.4. Kaimo plėtros politika Europos Sąjungoje ir Lietuvoje .....	45
2.4.1. LEADER programa ES kaimo plėtros koncepcijoje .....	45
2.4.2. Kaimo plėtros politikos formavimasis Lietuvoje .....	48
2.4.3. Vietos veiklos grupių Lietuvoje veiklos analizė.....	49
3. VIETOS VEIKLOS GRUPĖS „RADVILIŠKIO LYDERIS“ PARENGTOS STRATEGIJOS ANALIZĖ .....	56
3.1. Radviliškio rajono vietos plėtros strategijos analizė.....	56
3.2. VVG „Radviliškio lyderis“ 2004-2009 m. veiklos analizė.....	60
3.3. VVG „Radviliškio lyderis“ strateginio turinio struktūros analizė .....	67
3.4. Strategijų vizijų, prioritetų, priemonių ir veiksmų lyginamoji analizė.....	72
3.5. VVG vietos plėtros strategijos įgyvendinimas .....	75
IŠVADOS.....	81
REKOMENDACIJOS .....	83
LITERATŪRA .....	85
PRIEDAI .....	90

## IVADAS

**Tyrimo problema ir aktualumas.** Praėjusio šimtmečio pabaigoje senųjų Europos Sąjungos (ES) šalių kaimo vietovės išgyveno tuos pačius sunkumus, kaip ir dabartinė Lietuva – didelę atskirtį tarp miesto ir kaimo, kaimo gyventojų senėjimą ir kaimų nykimą. 1991 metais Europos Komisija paskelbė *LEADER* iniciatyvą, kuria siekiama į kaimo plėtros procesą įtraukti visus kaimo gerove suinteresuotus partnerius: kaimo bendruomenių, verslo ir vietos valdžios atstovus.

Per pastaruosius dešimtmečius Europoje ir Lietuvoje įvyko daug esminių kaimo plėtros politikos bei finansavimo pokyčių. Šiai veiklai vykdyti palankios sąlygos susiklostė 2004 metais Lietuvai tapus ES nare, atsivėrė realios galimybės pasinaudoti ES struktūrinių fondų parama kaimo plėtrai ir kartu su visomis ES valstybėmis narėmis siekti vieno svarbiausių ES tikslų – ekonominės ir socialinės sanglaudos. Viena iš priemonių, padedančių pasiekti šių tikslų, – *LEADER+* pobūdžio priemonė. Priemonė *LEADER+* įgyvendinti Lietuvos 2004–2006 metų Bendrajame programavimo dokumente (BPD) buvo skirta 9,4 mln. Lt.

Pastaraisiais metais Lietuvoje išryškėjo skirtingos ekonominės, demografinės, infrastruktūros sąlygos, darančios įtaką regionų plėtrai. Tai nulemia gyventojų įpročių formavimąsi, verslo struktūrą, pajamų ir pragyvenimo lygio netolygumus, infrastruktūros išvystymo skirtumus. Šalyje susiformavo investicijų pritraukimo zonos, kuriose koncentruojasi didžiausias gyventojų skaičius, sukuriamas didžioji šalies bendrojo vidaus produkto dalis. Reikia akcentuoti ir tai, kad, Lietuvai tapus pilnateise ES nare, šalyje pradėjo ryškėti tam tikri kaimo politikos elementai ir vienu iš svarbiausių yra laikomas žemės ūkio konkurencingumo šalies regionuose didinimas. Tačiau tai įgyvendinti nėra taip paprasta dėl tokių priežasčių, kaip vykstantys globalizaciniai procesai, pokyčiai ūkio struktūroje, žinių reikšmingumo didėjimas, sietinas su ekonomikos augimu. Lietuvos ekonomika, pereidama į poindustrinį etapą, iškelia ir nemažai iššūkių priimamų politinių sprendimų įgyvendinimui. Šiuo metu prie aktualių kaimo vystymosi ypatumų yra priskiriamas ne tik besikeičiantis žemės ūkio supratimas ekonomikoje, tačiau ir tokie veiksniai, kaip inovacijų diegimas, padidėjęs darbo jėgos judėjimas ne tik atskiruose regionuose, bet ir visoje šalyje, o taip pat smarkiai išaugęs kaimo vietovių rekreacinis aspektas. Todėl, atsižvelgiant į tai, turi būti skiriamas atitinkamas dėmesys ir, be abejonės, numatomi finansiniai ištekliai, kurie gali padėti populiarinti kaimo turizmą ir skatinti verslo struktūrų kūrimąsi kaimo vietovėse.

Teorinė kaimo plėtra buvo analizuojama nemažai autorių, pavyzdžiui, A. Aleksandravičiaus (2008), V. Atkočiūnienės (2008), R. Čiūto (2008), L. Gumbrevičienės (2008), L. Lazarevaitės

(2006), R. Melnikienės, D. Vidickienės (2007), A. Poviliūno (2003), E. Ribašauskienės (2007), G. Sakalauskienės (2006) ir kitų autorių darbuose. Taip pat priimta nemažai įstatymų, o kompetentingos institucijos (tokios kaip NMA, LŽŪU, ŽŪM ir kitos) yra priėmusios ir nemažai strateginių dokumentų kaimo plėtros klausimais.

Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare, buvo pradėta įgyvendinti *LEADER+* pobūdžio priemonė, skatinanti kaimo plėtrą ugdant ir stiprinant vietos gyventojų gebėjimą dirbti kartu. *LEADER+* pobūdžio priemonės tikslas – įvaldyti *LEADER* metodiką, įgyvendinant kaimo plėtros strategijas ir pasirengti *LEADER* metodą įgyvendinti ateityje. *LEADER+* priemonei įgyvendinti įsteigtos VVG (vietos veiklos grupės), ėmė kurtis kaimo bendruomenės. *LEADER+* priemonės Lietuvoje pagrindinis dėmesys buvo skiriamas veiklai, susijusiai su įgūdžių įgijimu.

Pagal veiklos sritį „Įgūdžių įgijimas“ buvo teikiama parama kaimo vietovių studijoms, paraiškoms gauti paramą ir bandomosioms strategijoms parengti bei parengtomis bandomosioms strategijoms tobulinti, kaimo vietovių gyventojams informuoti ir mokyti, skatinant juos aktyviai dalyvauti kaimo plėtros procese, vietos plėtros partnerystei kurti.

Lietuvoje 2004–2006 metų laikotarpiu buvo nuspręsta taikyti abiejų Europos Komisijos *LEADER+* iniciatyvos įgyvendinimo alternatyvų suderintą modelį. Taikant šį modelį, buvo ugdomi iniciatyvai įgyvendinti reikalingi įgūdžiai ir administraciniai gebėjimai vietos plėtros strategijoms parengti ir joms įgyvendinti. Buvo parengtos 27 bandomosios integruotos strategijos. Paremtas 10 strategijų įgyvendinimas, kiekvienai skiriant iki 508 tūkst. Lt paramos. Iš viso buvo finansuojama 320 vietos projektų.

Pradėjus įgyvendinti *LEADER+* pobūdžio priemonės programą, Lietuvoje susikūrė Vietos veiklos grupės (toliau – VVG). Vietos veiklos grupė (VVG) – tai viešųjų ir privačių partnerių, kuriančių bendrą kaimo vietovės plėtros strategiją ir veiklą, sąjunga. Šie partneriai turi atstovauti svarbiausiems vietos ekonominio ir socialinio gyvenimo dalyviams, įvairiems su aplinka, kultūrine ir socialine integracija susijusiems sektoriams ir asociacijoms.

*LEADER+* pobūdžio priemonė siekia aktyvinti kaimo žmones, kaimo bendruomenių ir partnerystės organizacijas (toliau – VVG), jų veiklą, skatinti kaimo plėtros inovacijas, stiprinti kaimo vietovių konkurencingumą, mažinti atotrūkį tarp miesto ir kaimo. Ši partnerystė dažniausiai yra suprantama kaip regionų politikos formavimo ir kaimo plėtros instrumentas, labiausiai prisidėjęs prie ES horizontaliųjų prioritetų (darnaus vystymosi, lygių galimybių ir regioninės plėtros) įgyvendinimo.

Kaimo vietovėse nuolat vyksta ekonominiai ir socialiniai pokyčiai. Nepaisant to, būtina stiprinti kaimo gyventojų iniciatyvumą, institucijų administracinius gebėjimus bei didinti finansinius

išteklius. Taip pat būtina, kad kaimo bendruomenės dalyvautų priimant sprendimus kaimo plėtros klausimais. Siekiant spartinti šiuos pokyčius bei įgyvendinti VVG tikslus ir uždavinius, patobulinta strategija „Gyvenimo kokybės gerinimas Radviliškio rajono kaimo vietovėse“, kuri buvo patvirtinta ir gauta parama. Pagrindinės problemos, kurios buvo identifikuotos ir kurias spręs strategija:

- nedarbas, ypač tarp moterų ir jaunimo, mažos pajamos;
- vaikai ir jaunimas neturi kur praleisti laisvalaikio, sportuoti;
- silpna kultūros materialinė bazė, nesutvarkytos visuomeninės paskirties patalpos;
- poilsio, sporto bazės nebuvimas;
- nesutvarkyta gyvenviečių aplinka;
- susipriešinę, bijantys naujovių kaimo žmonės;
- lėšų įvairiems projektams įgyvendinti stoka;
- sunkumai pradėdant verslą, pereinant nuo tradicinių veiklos sričių prie naujovių.

Mokslinėje literatūroje (Aleksandravičius, Atkočiūnienė, 2005; Gumbrevičienė, 2008; Melnikienė, 2008; Vaičiūnienė, 2008) VVG veiklą tyrinėja tik „LEADER+“ programos įgyvendinimo Lietuvoje kontekste. VVG veikla dažniausiai yra tyrinėta kaip kaimo bendruomenių aktyvintojo, ES lėšų įsisavintojo, kaimo plėtros strategijų rengėjo aspektu. Nepakankamas dėmesys yra skiriamas VVG veiklos svarbai kaimo plėtros procesams savivaldoje tyrinėti, VVG organizacijos egzistencijai ir veiklos tikslingumui išreikšti, jos teisiniam statusui bendrajame nacionalinės plėtros kontekste išryškinti, VVG veiklos reikšmingumui ir įtakai vietovės plėtrai strateginio valdymo kontekste tyrinėti.

Mokslinėje literatūroje vietovės plėtros sąvoka apibrėžiama kaip teritorijos arba vietovės gyventojų kokybės gerinimas, vietovės įvaizdžio formavimas, infrastruktūros gerinimas, ekonominio, socialinio, kultūrinio ir aplinkosauginio konkurencingumo didinimas, skatinant vietos gyventojų, valdžios ir verslo iniciatyvas. Toks sąvokos traktavimas yra identiškas kaimo plėtros sąvokos suvokimui.

Šio tyrimo mokslinis ***naujumas*** sietinas su kaimo plėtros strateginiu valdymu konkrečioje vietovėje ir jo traktuote, kai kaimo plėtros procesų strateginis valdymas yra naudojamas skirtingiems požiūriams ir poreikiams strategiškai kryptingai suderinti ir realizuoti. Šiame darbe bus bandoma išanalizuoti 2 konkrečios vietovės plėtros strategijas kaimo plėtros procesų strateginio valdymo aspektu, įvertinant Radviliškio rajono VVG žmogiškojo kapitalo įdirbį, nuoseklų dalyvavimą kaimo plėtros strategijų rengime, išskiriant vietovės plėtros strategijų rengimo aspektus, strategijų individualumą, numatant VVG veiklos perspektyvas.

**Mokslinė tyrimo problema.** Mokslinė problema – Radviliškio rajono kaimiškųjų vietovių ekonominės ir socialinės galimybės, analizuojant kaimo plėtros politikos principus VVG veikloje.

Atsižvelgiant į tai, **magistro darbo mokslinė problema** formuluojama šiais probleminiais klausimais:

- 1) kokias veiklos sritis Vietos veiklos grupė turėtų laikyti prioritetinėmis?
- 2) kaip sumažinti kaimo gyventojų socialinę atskirtį?
- 3) kokiais būdais galėtų būti įgyvendinama vietos plėtros strategija?

**Praktinis uždavinys** – išanalizuoti Radviliškio rajono kaimo bendruomenių esamą situaciją – padėtų įgyvendinti strategiją, išspręstų pačias aktualiausias problemas kaimo gyventojams ir sudarytų pagrindą tolesniam Radviliškio rajono kaimo vietovių stiprinimui, gyvenimo kokybės gerinimui, patirties sklaidai.

**Tyrimo objektas** – Vietos veiklos grupių veikla įgyvendinant vietos plėtros strategijas.

**Tyrimo dalykas** – Radviliškio rajono Vietos veiklos grupės vietovės kaimo plėtros strategijų rengimo procesai.

**Tyrimo tikslas** – išanalizuoti Vietos veiklos grupės parengtą strategiją ir funkcijas bei pagrįsti veiklos tobulinimo galimybes, siekiant įgyvendinti Vietos plėtros strategiją.

Tikslui realizuoti iškelti tokie **uždaviniai**:

1. išnagrinėti pagrindines teorines Lietuvos Respublikos ir Europos Sąjungos regioninės politikos sąveikas;
2. identifikuoti kaimo plėtros politikos formavimosi principus;
3. išanalizavus Radviliškio rajono VVG vietos plėtros strategijas, identifikuoti Radviliškio rajono VVG strategijų rengimo aspektus;
4. išanalizavus Radviliškio rajono VVG kaimo plėtros strategijų tikslus, vizijas, prioritetus, priemones, veiksmus, nustatyti vietovės kaimo plėtros strategijų tarpusavio panašumus ir skirtumus;
5. identifikuoti Radviliškio rajono VVG veiklos prioritetus ir ištirti jų kaitos procesus.

**Mokslinė hipotezė:** Radviliškio rajono vietos plėtros strategija apima kaimo gyventojų gyvenimo kokybės gerinimą, kaimo ūkinės ir socialinės struktūros bendruomeninių ryšių tobulinimą, siekia užtikrinti tolygų, šalies regionų ypatumus atitinkantį, ekonominį ir socialinį kaimo vietovių vystymąsi, kultūros, kraštovaizdžio ir gamtinės aplinkos išsaugojimą.

Tyrimo **naujumas** sietinas su Vietos plėtros strategijos „Gyvenimo kokybės gerinimas Radviliškio rajono kaimo vietovėse“ atsiradimu, įvertinant jos efektyvumą. Atlikti rezultatai bus naudingi bendruomenių atstovams bei organizacijoms, siekiančioms išnaudoti vietovės stiprybes ir galimybes įgyvendinant strategiją.



***Tyrimų bazė: metodologija, metodika, strategija.*** Mokslinei problemai tirti darbe naudojami empirinė (mokslinės literatūros analizė, apibendrinimas, sisteminimas ir kt.) ir dokumentų analizės, pirminių ir antrinių informacijos šaltinių analizė ir sintezė, palyginimo, sisteminimo, loginio ir grafinio modeliavimo tyrimo metodai. Siekiant identifikuoti strategijų rengimo aspektus, atliktas kokybinis strategijų turinio ir tikslų tyrimas. Siekiant identifikuoti strategijų skirtumus bei panašumus, atliktas kokybinis strategijų vizijų, prioritetų, priemonių, veiksmų tyrimas. Siekiant nustatyti VVG veiklos prioritetines kryptis ir perspektyvas, atlikta Radviliškio rajono VVG veiklos analizė.

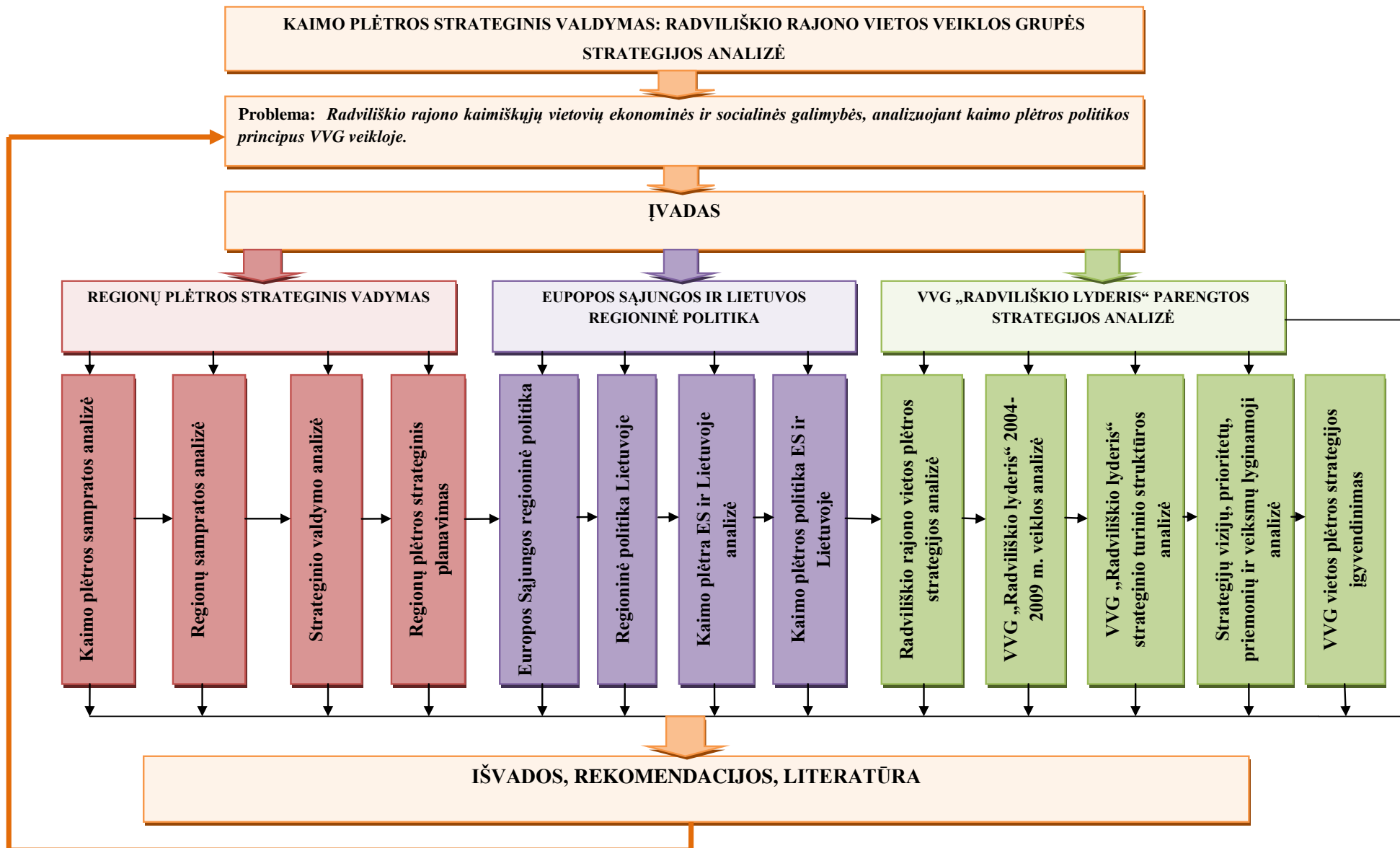
Radviliškio rajono VVG parengtos dvi vietos plėtros strategijos analizuotos keliais pjūviais: identifikuota strategijų turinio metodologinė kokybė, atlikta Radviliškio rajono VVG veiklos analizė, identifikuoti strategijų rengimo etapai, atlikta strateginių tikslų, vizijų, prioritetų, priemonių ir veiksmų turinio analizė.

Magistro darbe aptariama Radviliškio rajono vietos veiklos grupės strategijos analizė. Pirmojoje magistro dalyje nurodoma, kad kaimiškųjų vietovių ekonominės ir socialinės galimybės turėtų sutelkti regiono ar vietos bendruomenę jai aktualiom problemoms spręsti, turėtų būti sietinos su kaimo plėtros sampratos analize, regionų sampratos analize, strateginio valdymo samprata, regionų plėtros strateginiu planavimu.

Antrojoje magistro dalyje aptariama Europos Sąjungos ir Lietuvos regioninė politika, kaimo plėtros politika Europos Sąjungoje ir Lietuvoje, LEADER programos įgyvendinimo galimybės, kaimo plėtros politikos formavimasis Lietuvoje, VVG veiklų analizė. Dauguma autorių kaimo plėtrą sieja su gyventojų gyvenimo kokybės augimu, jos gerėjimu ir akcentuoja bendruomenės įtraukimą į kaimo plėtros įgyvendinimo veiklą, be to, kaimo plėtrai numatomos skirti didelės lėšos tiek iš nacionalinių šalių rezervų, tiek ir Europos Sąjungos struktūrinių fondų pagal įvairias kaimo plėtros rėmimo programas bei strategijas.

Trečiojoje magistro darbo dalyje aptariamos Vietos veiklos grupės „Radviliškio lyderis“ veiklos ir pateikiama parengtų strategijų analizė. Atlikta strategijų vizijų, prioritetų, priemonių ir veiksmų analizė, identifikuotos perspektyvios VVG veiklos kryptys – bendruomeniškumo skatinimo, vietovės išskirtinumo ir etnokultūros paveldo paieška, tarpininkavimo veikla, naujų ekonominių veiklų kaime paieška ir inicijavimas, veikla, nukreipta bendruomenių pasitikėjimui ugdyti, kultūrinės ir užimtumo veiklos kaimo vietovėse organizavimas, atskirties problemų sprendimui naujų galimybių paieška.

## Magistro darbo schema



## 1. REGIONŲ PLĖTROS STRATEGINIS VALDYMAS

### 1.1. Kaimo plėtros sampratos analizė

Sąvokos „kaimas“ ir „plėtra“ šiuolaikinėje visuomenėje ir mokslinėje literatūroje pateikiamos nevienareikšmiškai. Kai kurie autoriai (Ribašauskienė, Uždavinienė, 2002; Poviliūnas, 2002; Treinys, 2005 ir kt.), sąvoką „kaimo plėtra“ apibūdina kaip procesą, kurį kažkas turi vykdyti tam tikroje žmonių gyvenamojoje vietovėje.

Lingvistinė žodžio „kaimas“ reikšmė – tai žemdirbių darbo ir gyvenamoji vieta. Sąvoka „kaimas“ Lietuvių enciklopedijoje (1978) apibūdinama kaip grupė sodybų, kiemų, ūkių, kurie savo artumu, žemės išdėstymu, bendrai naudojamais plotais ar šiaip tradiciniais vienas nuo kito priklausomais veiksniais sudaro atskirą vienetą. Arūnas Poviliūnas (2002) teigia, kad kaimas suprantamas kaip tam tikra teritorija, su gamtos ir žmonijos suformuotu kraštovaizdžiu, tam tikru gyventojų skaičiumi, jų gyvenimo sąlygomis bei kokybe, vienokia ar kitokia gamybinės bei socialinės sferos objektų santalka bei atitinkamomis veiklos kryptimis, regionine kultūra ir gyvensena. Rasa Melnikienė (2005) teigia, kad kaimo vietovė – tai teritorija, kurioje dominuoja natūrali gamtinė aplinka, o gyventojams būdinga nedidelė koncentracija. Matyti, kad dauguma autorių visame pasaulyje sutaria dėl esminių kriterijų, išreiškiančių „kaimo“ sąvoką, ir traktuoja, kad kaimas – tai tam tikra teritorija, su gamtos ir žmogaus suformuotu kraštovaizdžiu, tam tikru gyventojų skaičiumi, jų gyvenimo sąlygomis bei kokybe, tam tikromis veiklos kryptimis toje vietovėje, regionine kultūra.

Įstatymai numato, kad kaimas – geografiškai apibrėžta gyvenamoji vietovė, neturinti miesto ir miestelio požymių (Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymas, priimtas 1994 m. liepos 19 d., nauja redakcija – 2000 m. spalio 12 d., pataisos – 2001, 2003, 2004, 2005 metais).

Tiek lietuvių, tiek užsienio autorių literatūroje nėra pripažintos vienareikšmės „plėtra“ sąvokos. Diskusijų objektu yra pati sąvoka „tolydi plėtra“, kadangi ji apima labai daug sričių ir turi daug prasmų.

Mokslinėje literatūroje dažniausiai kaimo plėtra siejama su kaimo vietovių gyventojų gyvenimo kokybės gerinimu, kuris apima kaimo ūkinės ir socialinės struktūros, bendruomeninių ryšių tobulinimą, siekimą užtikrinti ekonominę bei socialinę sanglaudą, darbo vietų kaimo vietovėse kūrimą ir saugojimą, kraštovaizdžio, gamtinės aplinkos bei etninės kultūros puoselėjimą.

Anot (Kaimo bendruomenių plėtra, 2004) autorių, pirmą kartą ši sąvoka buvo pavartota Brundland Komisijos ataskaitoje ir derino du aspektus: aplinkos apsaugos ir pasaulio ekonominės plėtros, įvesdama tris dėmenis: socialinį-kultūrinį, ekologinį ir ekonominį, akcentuojant visų jų tarpusavio suderinamumą.

Vidickienė (2007) teigia, kad pagrindinis naujosios XXI a. kaimo plėtros politikos skirtumas nuo buvusių iki šiol, yra žemės ūkio perėjimas nuo tradicinio šakinio požiūrio prie teritorinio ar orientuoto į integruotą vietovės plėtrą. Tai reiškia, kad žemės ūkis praranda savo ypatingą reikšmę ir yra traktuojamas tik kaip viena iš svarbiausių kaimiškoje teritorijoje vystomų veiklų. Toks žemės ūkio vaidmens suvokimas atskiria sąvokas „žemės ūkis“ ir „kaimas“, kurios anksčiau buvo laikomos beveik sinonimais. „Į vietovę“ orientuoto požiūrio naujumas slypi iš esmės pasikeitusioje ūkio struktūroje: industrinėje visuomenėje kaimiškose teritorijose vyravo žemės ūkis, o mieste – pramonė, ir tai buvo laikoma esminiu skirtumu. Kai kurie autoriai (Treinys, 2005) nurodo, kad šiuolaikinė kaimo plėtros samprata – tai daugiamatis reiškinys, kurį sudaro 4 dimensijos:

1. *ekonominė* (plėtra per žemės valdymo santykių pokyčius, konkurencingumo ir kooperacijos didinimo);
2. *socialinė* (plėtra per asmeninės laisvės ir savarankiškumo santykių pokyčius, galimybę rinktis ir tenkinti savo poreikius infrastruktūros pokyčius);
3. *aplinkosauginė* (plėtra per kraštovaizdžio reikšmingumo pokyčius, kaimo, kaip neprekinės vertybės, sureikšminimą);
4. *mentalinė* (etnokultūrinė) (plėtra per švietimo reikšmę, kaimo reikalų įstaigas, draugijas, žemės ūkio mokyklas, bendruomeniškumo poreikių pokyčius).

Kaimo plėtra mokslinėje literatūroje nagrinėjama ekonominio augimo teorijos kontekste, kadangi ji yra susijusi su žmonių ekonomine veikla, kurios esmė yra augantis prieštaravimas tarp gamybos ir vartojimo, o proceso pasekmės keičia socialinę ir kultūrinę žmogaus aplinką, daro įtaką kraštovaizdžio pokyčiams.

Pasak J. Jasaičio (2006), šiuolaikinė kaimo plėtros samprata reiškia, kad neurbanizuotos vietovės turi tapti kur kas patogesnės gyventi, dirbti ir ugdyti augančią kartą. Kaimo plėtros procesai apima kraštovaizdžio bei etnografinio savitumo išsaugojimą, optimalų gamtos ir žmonių išteklių panaudojimą, kompleksinių regioninės plėtros strategijų modeliavimą. Prognozuojant kaimo perspektyvas, būtina atsižvelgti ir į gyventojų pilietinio bei dorinio ugdymo aspektus. Kaimo plėtros procesais tenka domėtis ne tik žemės ūkio ir gamtos saugos sričių tyrinėtojams, bet ir kultūros bei švietimo, sveikatos bei socialinės apsaugos problemas tiriantiems mokslininkams.

Analizuodami kaimo plėtros procesus, tyrėjai A. Aleksandravičius, R. Brazienė (2004) pabrėžia, kad kaimo plėtra turi būti tolydus, dinamiškas ir subalansuotas netrumpalaikis procesas, kur sukoncentruotas sisteminis požiūris į socialines, ekonomines, kultūrines ir aplinkosaugines dimensijas. Analizuodama kaimo plėtros procesus, V. Žoštautienė (2006) kaimo plėtrą apibūdina kaip kaimo vietovių gyventojų gyvenimo kokybės gerinimą, kaimo ūkinės ir socialinės struktūros, taip pat bendruomeninių ryšių tobulinimą, siekiant užtikrinti ekonominę ir socialinę sanglaudą, saugoti ir kurti darbo vietas kaimo vietovėse, saugoti ir puoselėti etninę kultūrą, kraštovaizdį bei gamtinę aplinką.

Kai kurių Lietuvos mokslininkų (Sasnauskas, 1998; Treinys, 2000; Cesevičius, 1995, ir kt.) darbuose, nagrinėjusiuose kaimo plėtros procesus Lietuvoje, aiškiai pasireiškė daugiafunkciškumo tendencijos, kurių pagrindu „kaimo plėtros“ sąvoka yra formuluojama: tai tęstinis procesas, susijęs su teigiamais kiekybiniais ir kokybiniais pokyčiais kaimo sistemoje; kaimo vietovių gyventojų gyvenimo kokybės gerinimu; vietovės įvaizdžio formavimu; infrastruktūros gerinimu; konkurencingumo didinimu.

Apibendrinant šį skyrių, galima teigti, kad tiek lietuvių, tiek užsienio autorių literatūroje nėra vienareikšmiškai pripažintų „kaimas“ ir „plėtra“ sąvokų. Pažymėtina, kad sparčiai modernėjantis žemės ūkis reikalauja radikaliai keisti požiūrį į kaimo koncepciją, atsisakyti vis dar paplitusios kaimo, kaip vien tik žemesnės gamybos ir buities kultūros sąvokos, supratimo. Remiantis tuo, kaimo plėtros koncepcija tampa viena iš viešojo sektoriaus valdymo koncepcijų, kuria siekiama žemės ūkio ir kaimo plėtros politikos valdymo, kaimo plėtros veikėjų veiklos valdymo ir veiklos keitimo.

## **1.2. Regionų sampratos analizė**

Mokslininkų darbuose regionas apibūdinamas įvairiai. Pasak N. Čepaitienės ir V. Pukelienės (2004), taip yra dėl to, kad regiono koncepcija nėra susiformavusi (Bagdonienė, 2005).

Regionas yra svarbiausia dalis viešosios teisės, išleistos žemesniu nei Valstybė lygiu ir susietos su politine savivalda. Regionai identifikuojami nacionalinėse konstitucijose arba įstatymuose, kurie garantuoja jam autonomiją, identiškumą, galias ir organizacines struktūras (Europos regioninės plėtros deklaracija, 2005).

Regionas – tai socialinės ir ekonominės erdvės visuma, apibūdinama visų nuosavybės formų ir gamybos struktūra, gyventojų, darbo vietų koncentracija ir turinti savo teritorijos valdymo organus (Бильчак, В. С., Захаров, В. Ф., 1998).

Regiono, kaip valstybės ar imperijos administracinio teritorinio padalinio, supratimas, atėjęs iš senovės, liko iki mūsų dienų ir tapo labai populiarus. Juo remiasi daugelis dabartinių valstybių, taip pat ir Europos Sąjunga, įgyvendindama vieną iš savo veiklos prioritetinių sričių – regioninę politiką (Бильчак, В. С., Захаров, В. Ф., 1998).

Regiono kaip politinio ar administracinio valdymo vieneto idėja gana nauja. Dauguma Europos valstybių buvo ir yra unitarinės. Mintis vietinę valdžią raginti laisvai administruoti savo vietinius reikalus darosi vis populiareesnė ir šiomis dienomis. Nors Europos regioninės institucijos neišvengė įvairovės, ji dar nėra įveikta ir šiuo metu. Daugelis Europos Sąjungos narių nepripažįsta regioninės valdžios kaip naujo valdymo sistemos elemento. Nesutarimų kyla ir dėl skirtingų koncepcijų, kurias lėmė skirtinga regionų prigimtis ir vaidmuo. Europos Sąjungos plėtra tik dar labiau išryškino šią įvairovę (Marcou, 2000).

Regioną kaip sistemą apibūdina tik įvairių mokslinių požiūrių visuma. Mokslinių teorijų bazė remiasi trimis esminiais plėtros principais: pastovumu, subalansuotumu ir socialine orientacija (Лексин, В. И., Швецов, А. Н. 2000).

Regionas yra teritorinis vienetas, kuriame vykdoma politika, atitinkanti to vieneto poreikius, bet kartu orientuota į visumos (valstybės) gerovės siekimą.

Pasak Tamošiūno (2004), regionu traktuojamas savarankiškas teritorinis administracinis vienetas. Lietuvoje regionai tapatinami su apskritimis, kurių Lietuvoje šiuo metu yra 10. Regionas - tai teritorijos, turinčios visus ekonominius ir socialinius jiems būdingus atributus, arba anot Vaitekūno (2001), regionas - tai etnolingvistinių ypatumų sąlygota teritorija (pvz. Lietuvoje - Žemaitija, Suvalkija ir pan.). Kundrotienės (Pociūtė, 2002) teigimu, šiuo metu Lietuvoje nėra darinio, kuris apimtų natūraliai susiklosčiusius etnografinius regionus. Apskritis (regionas) – tai dirbtinis darinys. Lietuvos apskrityse etnokultūrinė tradicija visumoje neturi galimybių plėtotis. Etnografinių regionų ribos nesutampa su administracinių vienetų – apskričių – teritorijomis.

Atsižvelgiant į anksčiau aptartas metodologines prielaidas, Lietuvos regionų vadybos analizėje būtina akcentuoti tokius procesus (Dubinas, 2005):

1. Lietuvai įstojus į ES, iš esmės pasikeitė teisinė regioninės vadybos bazė, t. y., Europos Komisijos ir kitų centrinių ES organizacijų teisinės normos (sutartys, direktyvos, reglamentai) tapo pagrindiniais instrumentais, kuriais tenka vadovautis, projektuojant vietos savivaldos veiklą pagal istorinius/etninius ir administracinės veiklos tobulinimo požymius.

2. Ypač išaugo apskričių viršininkų, miestų merų ir rajonų atitinkamų įstaigų vaidmuo analizuojant jiems pavaldžių teritorijų socialinę-ekonominę raidą.

3. Reikalinga peržiūrėti ir supaprastinti Lietuvos Respublikos administracinių vienetų struktūrą, kad, viena vertus, savivaldos organizavimas tokioje mažoje mūsų valstybėje būtų mažiau biurokratizuotas ir efektyvesnis, nes savivaldos vadybai reikėtų skirti mažiau mokesčių mokėtojų pinigų, kita vertus, operatyviau, t. y. be dirbtinių prieštaravimų tarp apskričių viršininkų ir vietos savivaldos vykdomųjų institucijų būtų sprendžiami atitinkamų Lietuvos geografinių vietovių plėtros klausimai (Vaitekūnas, 2001).

Dabartiniu metu Lietuvoje funkcionuojanti vietos savivalda ir regionų vadyba sukoncentruota elementarių administracinių problemų sprendimui. Savivalda yra viena iš svarbiausių vietinės demokratijos įgyvendinimo formų. Regioninė politika efektyviausiai ir intensyviausiai įgyvendinama vietos lygiu, nes tik šiame lygyje yra geriausiai suvokiami socialiniai ir ekonominiai regiono trūkumai, tiesiogiai išskiriamos problemos, iškeliami pagrindiniai regiono siektini tikslai bei numatomos priemonės regiono plėtrai garantuoti.

Nėra visuotinai priimto regionų plėtros proceso apibrėžimo, nes šis procesas yra kompleksinis. Konkretaus regiono plėtrą sąlyginai galima palyginti su namo statyba, kurio pagrindas – žmogiškasis kapitalas (Dokurnevič, Bagdzevičienė, 2002) (žr. 1 pav.).



**1 pav.** Regionų plėtra – kompleksinis procesas

Šaltinis: Bagdzevičienė, R., Tamkus, R., Navackaitė, L. (2003). Šalies ekonomikos plėtra regionalizacijos ir globalizacijos santykio kontekste: *Pranešimas konferencijai „ES ir Lietuvos regioninė politika: Kauno regiono plėtros strategija“*. [interaktyvus], [Žiūrėta 2009-05-28]. Prieiga per internetą: < [www.lrti.lt/veikla/Pranesimai/RBagdz\\_SaliesEk.doc](http://www.lrti.lt/veikla/Pranesimai/RBagdz_SaliesEk.doc) >.

Žmogiškasis kapitalas ir socialinis regiono plėtros aspektas yra nukreipti į ateitį, jie sąlygoja „namo“ atsiradimą, konstruoja „regioninę realybę“. Kultūriniai kintamieji regione formuoja tam tikrą regiono gyventojų požiūrį į juos supančią aplinką, į kasdienį gyvenimą, į darbą. Jie iš dalies

darą įtaką bendravimo, komunikacijų ypatumus. Minėti parametrai verslo įmonėse didina darbuotojų motyvaciją (didesnis atlyginimas, didesnis pasitenkinimas darbu, geresnių darbo rezultatų siekimas) – auga žmonių gyvenimo lygis ir kokybė.

„Statybos“ eigą greitina regiono konkurenciniai pranašumai. Naudingų iškasenų arba gamtinių išteklių gausa savaime yra visiško pranašumo šaltinis, kuris garantuoja pelną per tam tikrą laikotarpį, mažina riziką ir didina investicijų srautus į regioną. Natūrali daro įtaką žmonių gyvenimo kokybei (pakankamas gėlo vandens kiekis, švarus oras ir t. t.), formuoja saugumo pojūtį regiono gyventojams.

Ekonominė plėtra (gamybos ir vartojimo apimtys, darbo vietų skaičius, BNP, BNP ir pajamų lygis vienam gyventojui, kapitalo kiekis, ekonominės struktūros pokyčiai ir kt.) formuoja regiono ekonominį įvaizdį bendrame valstybės fone (Dokurnevič, Bagdzevičienė, 2002).

Kiekvienas regionas yra unikalus, todėl plėtojant regionų ekonomiką, didinant jų konkurencingumą, būtina atsižvelgti į regiono išteklius bei prioritетines vystymo kryptis, išryškinant jo savitumą.

Pastovumo principas reiškia pakankamai ilgą laiką regiono potencialo reprodukcijai. Subalansuotumo principas reiškia ypatingą jo potencialo sudedamųjų dalių kiekvienam regionui proporciją. Svarbiausias regiono plėtros principas yra socialinė orientacija, kuri reiškia, kad regioninių situacijų vektoriaus ir kiekybinių parametrų įvertinimas turi būti vykdomas pirmiausia pagal jų įtaką gyventojų gyvenimo lygiui ir kokybei (Dokurnevič, Bagdzevičienė, 2002).

Apibendrintai regionas – tai teritorija, pasižyminti tam tikromis specifinėmis gamtinėmis, demografinėmis, socialinėmis ir ekonominėmis sąlygomis, kurios jį charakterizuoja ir skiria nuo gretimų teritorijų.

Regionus tiriantys mokslininkai analizuoja jų pagrindinius bruožus: teritoriją, sutelktumą, ribas ir dinamiškumą, tačiau yra linkę pateikti skirtingus apibrėžimus. Regione išryškėja įvairūs interesai: tarptautiniai, valstybės, ūkio šakos, atskirų ar grupės subjektų, gyventojų, asmeniniai, todėl reikalinga lanksti regiono valdymo sistema, kuri racionaliai suderintų visus tos teritorijos interesus. Taigi numatant regiono plėtros kryptis, būtinas sisteminis požiūris, t. y. regionas turi būti suvokiamas kaip teritorija, kurią sudaro gamybinis, socialinis-demografinis, gamtinis-ekologinis komponentai (Damašienė, 2004).

Regionai išsivysčiusiose Vakarų šalyse dažniausiai klasifikuojami taip:

- *depresiniai regionai*, kurių praeities augimo tempai gana dideli, bet dėl tam tikrų priežasčių (pavyzdžiui, jei baigiasi regiono gamtiniai ištekliai) jie nustoja augti;



- *stagnaciniai regionai*, išsiskiriantys gana žemais ar nulinais vystymosi tempais;
- *regionai–pionieriai*, įsisavinantys naujus dalykus (pavyzdžiui, technologijas);
- *mikroregionai*, dalijant juos į smulkesnes daleles, netenkančios regiono požymių;
- *pirmaujančios tvarkos ekonominiai regionai* arba *generaliniai regionai*, aukščiausios tvarkos regionai, sudarantys šalies regioninio makro dalinimo schemas;
- *planiniai regionai*, kuriems taikomos tikslinės vystymosi programos, kurių ribos nesutampa su to paties tinklo regionais;
- *unikalūs regionai*, charakterizuojami gana žemu išsivystymo lygiu, išskiriami besivystančioje šalyje (Гладкий, Ю. Н., Чистобаев, А. И., 2003).

Dažniausiai regionų klasifikaciją nulemia tokie kriterijai:

- 1) ekonominio išsivystymo lygis;
- 2) regiono ekonominio vystymosi tempai;
- 3) ūkio teritorinės struktūros tipas (tolydus ūkio vystymas, netolydus ūkio vystymas);
- 4) gyventojų tankumas teritorijoje;
- 5) gyventojų augimo tempai;
- 6) ūkio specializacijos lygis (rekreacijos, turizmo, pramoninis ir kt.);
- 7) kiti kriterijai (Bagdzevičienė, 2003).

Regiono analizė remiasi socialiniu, gamtiniu ir ekonominiu aspektais. Socialinis regionų plėtros aspektas tiesiogiai susijęs su gyventojų gyvenimo lygiu ir kokybe – esminiu regionų plėtros principu, todėl yra labai svarbus (Dokurnevič, Bagdzevičienė, 2002).

P. A. Džuljenas ir R. Leičansas (2000) gamtiniu regionų plėtros aspektu regionus siūlė nagrinėti trimis kryptimis:

- visiško pranašumo buvimas (mineralinių išteklių turėjimas, dideli miškų plotai);
- investicinis patrauklumas (investuotojų požiūriu);
- užsienio investicijų srautas į regioną.

Visiškas pranašumas tam tikram laikui (mineraliniai ištekliai, miškai, jūra ir saulė plaukiojimui arba sniegas slidinėjimui) sąlygoja regiono investicinio patrauklumo augimą: garantuojamas pelnas per tam tikrą laiko tarpą. Šios dvi pozicijos padeda pereiti prie trečiosios – didelio investicijų srauto į regioną, kadangi investuotojus traukia turimi pranašumai, maža rizika ir pastovus pelnas iš investicijų (Džuljienas, Leičansas, 2001).

V. Bilčakas ir V. Zacharovas (1998) regionų plėtrą suveda į ekonominę plėtrą, kurios pagrindas – evoliucija ir pažanga.

Ekonominiu regionų plėtros aspektu pagal modelį „iš viršaus į apačią“:

- stipriai akcentuojama centro/periferijos poliarizacija, kuomet kapitalas juda iš centro į periferiją, o ištekliai – atgal į centrą;
- plėtra (spontaniška arba skatinama) prasideda keliuose dinaminiuose sektoriuose ir geografinėse teritorijose ir plinta į kitus sektorius ir teritorijas;
- labiausiai akcentuojama urbanizacijos ir pramonės, intensyvaus kapitalo plėtra, priėjimas prie aukščiausių technologijų.

Pagal modelį „iš apačios į viršų“, sprendimai ir galia turi būti kuo arčiau apačios (periferijos), tada ekonominis augimas ir plėtra vyks greičiau, nei projektai, „uždėti iš viršaus“:

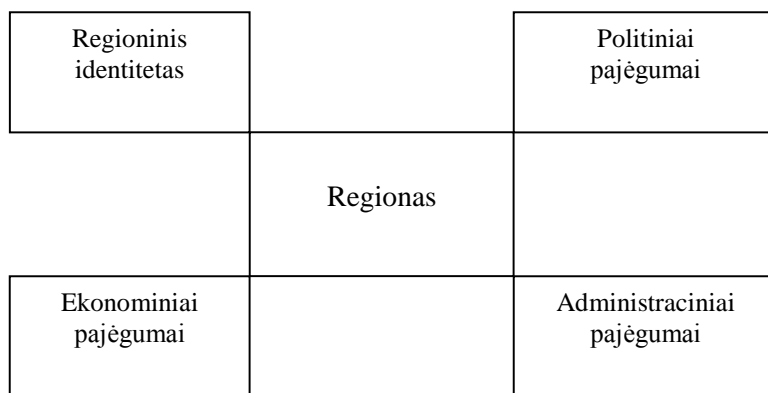
- svarbi kiekvieno regiono struktūrinė kompozicija;
- sėkmė arba nesėkmė priklauso nuo vietinių sąlygų: regioninės politikos, infrastruktūros, kvalifikuotos darbo jėgos pasiūlos, kainų lygio, gyventojų tankumo (Dokurnevič, Bagdzevičienė, 2002).

Esminis regionų plėtroje yra ekonominis aspektas, nes ekonominės regionų plėtros tikslas yra didinti turto kūrimo tempus regione bei aprūpinti jį finansiniais ištekliais, kurie būtini kitų regiono plėtros aspektų vystymui.

Žmogiškasis kapitalas ir socialinė regiono plėtra tiesiogiai veikia žmogaus gyvenimo kokybę. Regiono ekonomikos plėtrą apibūdina rodikliai: BVP vienam gyventojui, darbo vietų skaičius, investicijos vienam gyventojui, ekonominės struktūros pokyčiai ir kt. Šie rodikliai atsiranda per turto kūrimo procesą šalyje ir jos regionuose, nes turtą kuria regiono konkurencinėje aplinkoje funkcionuojančios verslo įmonės.

Technologijos, sumanumas ir lanksti vadyba yra ekonominio atgimimo kertiniai orientyrai. Jie turi būti puoselėjami ir tapti besivystančia regiono ekonominės plėtros dalimi. Ekonominis augimas susijęs su ekologine kultūra ir efektyvumu. Tai pasakytina ir apie aplinkos apsaugą – sumažinti, naudoti pakartotinai ir regeneruoti. Nagrinėjant regiono ekonominę ir socialinę plėtrą, jos pranašumus ir trūkumus, reikia įvertinti minėtus esminius ūkinės veiklos komponentus. Jei vienas ar keli komponentai vystysis netolygiai, tai trukdys ar netgi ribos regiono plėtros procesus (Mačys, 2006).

Regionas privalo turėti tam tikras charakteristikas, be kurių neįmanoma regiono kaip atskiro vieneto plėtra (žr. 2 pav.).



**2 pav.** Regiono struktūrinės charakteristikos (M. Cuddy, 1998)

Šaltinis: Bagdzevičienė, R., Dapkus, R. Regioninė politika. Regionų plėtra (2005)

Regioninis identitetas parodo priklausomybės regionui jausmo stiprumą. Identiteto jausmas, bendras tikslas ir pasitikėjimas savo jėgomis turėtų būti vystomi visuose regiono lygmenyse (apskrities, miesto, apylinkių) (Cuddy, 1998).

Ekonominiai pajėgumai privalomi bent minimalūs tam, kad regionas galėtų išlaikyti tam tikrą autonomijos lygį. Jis gali būti turtingas tam tikrais gamtiniais ištekliais, žaliavomis, turėtų būti įsteigtos gamyklos ar kiti ekonominiai pajėgumai. Regionas turi vykdyti tam tikros apimtės ekonominę veiklą tam, kad išlaikytų savo administracinės struktūros, finansiškai remtų plėtros programas ir dalyvautų kaip savarankiškas vienetas tarp kitų regionų (Cuddy, 1998).

Politinių pajėgumų esmė – efektyvus demokratinis valdymas, tam kad būtų tinkamai pasirūpinta bendruomenės interesais. Tai gali būti įvairios su aplinkosauga susijusios grupuotės, moterų ar darbuotojų teisės ginančios grupės bei kitos nevyriausybinių organizacijos (Cuddy, 1998).

Administracinių pajėgumų esmė – administruoti, rengti regioninės politikos planą, užtikrinti efektyvų šios politikos įgyvendinimą. Regioninės administravimo institucijos privalo reaguoti į įmonių poreikius, teikti tiesioginę ir netiesioginę paramą (mokymai, seminarai) (Bagdzevičienė, Dapkus, 2005).

Apibendrinant šį skyrių, galima sutikti su daugumos aptartų autorių nuomone ir regioną įvardyti kaip teritoriją, pasižyminčią specifinėmis gamtinėmis, demografinėmis, socialinėmis ir ekonominėmis sąlygomis, kurios jį charakterizuoja ir skiria nuo gretimų teritorijų.

### 1.3. Strateginio valdymo analizė

Strategija – tai priemonių planas (įskaitant ir biudžetą), reikalingas institucijos misijai ir strateginiams tikslams įgyvendinti (Strateginio planavimo esmė ir svarba. Pokyčių valdymas organizacijoje, 2007).

Organizacijos strateginiu valdymu laikomas nuolatinis, dinamiškas ir nuoseklus procesas, kuriuo remdamasi, organizacija laiku prisitaiko prie išorinės aplinkos pokyčių ir efektyviau naudoja išteklius. Strateginio valdymo procesas leidžia parengti ir įgyvendinti organizacijos strategijas kaip sprendimų visumą, numatančią svarbiausius organizacijos tikslus ateityje, veiksmus ir priemones tikslams pasiekti. Organizacija – tai ne tik verslo forma, bet ir politinė partija, šalies vyriausybė, valstybinė institucija, kariuomenė, universitetas, ligoninė, darbo birža arba kita viešoji institucija ar profesinė sąjunga. Svarbiausi strateginio valdymo tikslai yra tokie (Arimavičiūtė, 2005, p. 18):

- nurodyti strateginę kryptį;
- nustatyti išteklių prioritetus;
- nustatyti meistriškumo standartus;
- prisitaikyti prie aplinkos ir pokyčių;
- sudaryti objektyvų veiklos kontrolės ir analizės pagrindą.

Anot M. Arimavičiūtės (2005), strateginio valdymo bendrieji principai ir specifika priklauso nuo organizacijos veiklos pobūdžio, finansavimo šaltinių, nuosavybės, dydžio bei diversifikacijos laipsnio (Arimavičiūtė, 2005, p. 15). Be šios specifikos, organizacijos turi ir bendrą strateginio valdymo bruožų (žr. 3 pav.).



**3 pav.** Bendrieji strateginio valdymo bruožai

Šaltinis: Arimavičiūtė, M., (2005), p. 16. Viešojo sektoriaus institucijų strateginis valdymas. P.16.

Šioje priklausomybėje keliama tokie ilgalaikiai tikslai: veiklos planai, projektai ir biudžetai turi kilti iš strategijos, o ne priešingai, ją apibrėžti (Strateginio planavimo esmė ir svarba. Pokyčių valdymas organizacijoje, 2007).

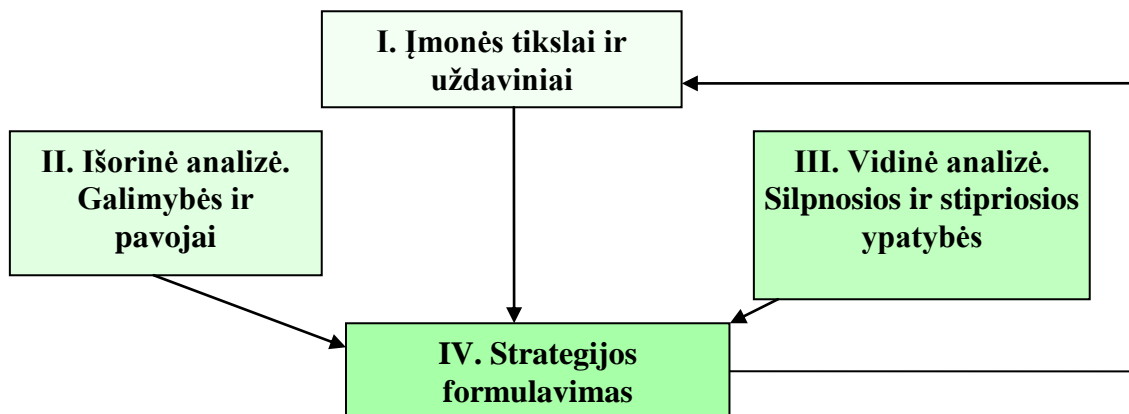
Strateginio valdymo procesas apima šias struktūrines dalis: tikslų nustatymą, strategijos formulavimą, administravimą bei strategijos kontrolę (žr. 4 pav.).



**4 pav.** Strategijos valdymo procesas

Šaltinis: Stoner J. A. F. ir kt., (2000). Vadyba

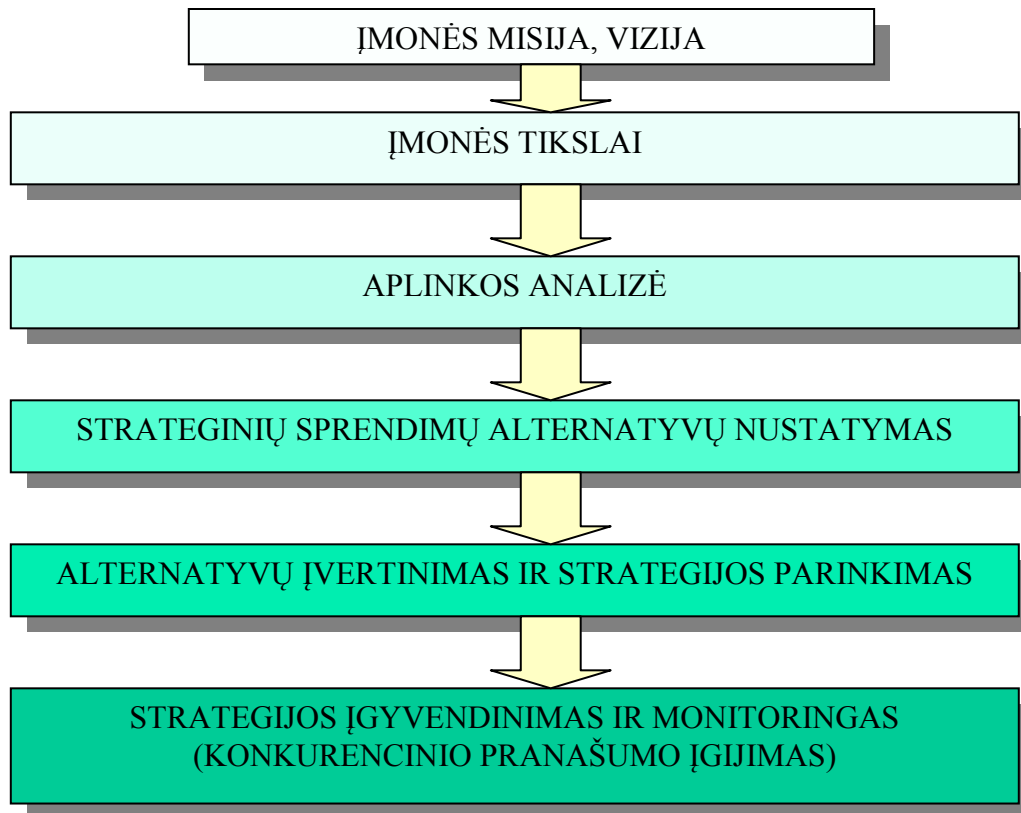
Strategijos valdymo nuoseklumas pateikiamas penktame paveiksle. Strategija pradedama rengti etapais, išanalizavus įmonės galimybes: nustatomi įmonės veiklos tikslai ir uždaviniai, analizuojami išorės aplinkos veiksniai, nagrinėjami įmonės vidaus veiksniai ir galiausiai yra apibendrinami pirmųjų trijų etapų analizės duomenys bei priimami sprendimai.



**5 pav.** Strategijos valdymo nuoseklumas

Šaltinis: Vasiliauskas A., (2001). Strateginis valdymas

Įvertinant skirtingus organizacijų strategijų valdymo modelius, galima pateikti integruotą strateginio valdymo proceso, vertinamo per strategijos kūrimo prizmę, modelį (žr. 6 pav.).



**6 pav.** Strategijos kūrimo procesas

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus

Bendra vizija (Strateginio planavimo esmė ir svarba. Pokyčių valdymas organizacijoje. 2007):

- informacija apie sprendimus yra paskleidžiama visiems, kurie organizacijoje daro sprendimus, galbūt net apskritai visiems;
- į planavimo procesą įvairiais būdais įtraukiami visų lygių darbuotojai „iš viršaus į apačią“ ir „iš apačios į viršų“;
- strategija turi prasmę kiekvienam organizacijos nariui.

Ateities kūrimo procese žiūrėjimas į ateitį neturi būti paprasta praeities ekstrapoliacija, besiremianti ankstesniais darbo įpročiais. Visa veikla yra paremta kasdiene kontrole, stebėjimu, įgalinsiačiu pasiekti strateginius tikslus (Strateginio planavimo esmė ir svarba. Pokyčių valdymas organizacijoje. 2007).

Organizacijos strategiją struktūriškai ir logiškai sudaro strateginių sprendimų visuma. Kiekvienas strateginis sprendimas gali būti vertinamas trimis aspektais (Arimavičiūtė, 2005):

- turinio – organizacijos veiklos sritimi, susijusia su strateginiu sprendimu;
- proceso – veiksmų, susijusių su strateginiu sprendimu, siejimu keičiantis organizacijos išorinei aplinkai;
- konteksto – aplinka, kurioje rengiamas ir įgyvendinamas strateginis sprendimas.

Strateginis valdymas vadovams suteikia galimybę „drausmingai“ suvokti aplinką, kurioje jų organizacija veikia, o po to imtis veiksmų (Strateginio planavimo esmė ir svarba. Pokyčių valdymas organizacijoje, 2007).

Kalbant apibendrintai, yra išskiriami du etapai:

1. strateginis planavimas – terminas, kuriuo paprastai vadinama protinė veikla. Į jį įeina ir tikslų nustatymas, ir strategijos formulavimas;
2. strategijos įgyvendinimas – terminas, kuriuo paprastai vadinami veiksmai, pagrįsti tokiu planavimu. Šis etapas apima administravimo bei strateginės kontrolės etapus.

Apibendrinant galima nurodyti, kad toliau darbe bus remiamasi 4 pav. pateiktu strategijos kūrimo modeliu, kuriuo bus grindžiama tolesnė strateginio valdymo analizė, ir kiekvienas į šį modelį įtrauktas strategijos kūrimo proceso etapas bus nagrinėjamas atskirose šio darbo struktūrinėse dalyse.

#### **1.4. Regionų plėtros strateginis planavimas**

Darni plėtra – tai tausojanti ir subalansuota plėtra. Darni plėtra palieka ateities kartoms pakankamai išteklių kokybiškam gyvenimui. Pagrindiniai elementai, siekiant šio tikslo, – ilgalaikis planavimas bei visų žmonių dalyvavimas jame. Pagrindinės darnaus vystymosi nuostatos konkrečiai suformuluotos pasaulio viršūnių susitikime Rio de Žaneire 1992 m., kur jis įteisintas kaip pagrindinė ilgalaikė visuomenės vystymosi ideologija, o koncepcijos pagrindu nustatyti trys lygiaverčiai komponentai – aplinkosauga, ekonominis ir socialinis vystymasis (Globalizacija. Galimos apibrėžtys. 2005). Darnaus vystymosi principai, grindžiami ekonomikos, socialinės plėtros ir aplinkos apsaugos tarpusavio priklausomybe, o pasaulyje plačiai deklaruojami teiginiai, jog (Vilpišauskas, 2000):

- darniai vystomi miestai yra valstybių gerovės pagrindas;

- žinių ekonomikoje – miestai, atskiros savivaldybės konkuruoja tarptautinėje rinkoje dėl gyventojų ir investicijų pritraukimo;
- miestų, gyvenamųjų vietovių laukia energijos taupymo bei klimato atšilimo iššūkiai;
- teritorijų planavimas ir urbanistinė plėtra orientuojasi į darnios plėtros principų įgyvendinimą.

Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje darnus vystymasis suprantamas kaip kompromisas tarp aplinkosauginių, ekonominių ir socialinių visuomenės tikslų, sudarantis galimybes pasiekti visuotinę gerovę dabartinei ir ateinančioms kartoms. Europos Sąjungos darnaus vystymosi strategijoje nustatyti šeši darnaus vystymosi prioritetai (Globalizacija. Galimos apibrėžtys, 2005):

- pasaulinės klimato kaitos sušvelninimas;
- transporto poveikio aplinkai mažinimas;
- pavojaus žmonių sveikatai mažinimas;
- efektyvesnis gamtos išteklių naudojimas;
- skurdo ir socialinės atskirties mažinimas;
- visuomenės senėjimo problemų sprendimas.

Vystymasis ir apsauga čia nustatyti ne kaip prieštaringi dalykai: racionalus gamtos išteklių naudojimas ir yra neatskiriama ne tik ekonominio vystymosi, bet ir gamtos apsaugos dalis. Darnus vystymasis, tai toks vystymasis, kuris tenkina dabartinius visuomenės poreikius, nemažinant ateinančių kartų galimybių tenkinti savus poreikius.

Šioje strategijoje darnus vystymasis traktuojamas kaip sudarantis galimybes naudotis ištekliais dabartinei ir ateinančioms kartoms, neviršijant leistinų poveikio aplinkai ribų. Leipcigo tvariųjų Europos miestų chartijoje teigiama, jog miestai turi unikalių kultūros ir architektūros savybių, stiprią socialinę jėgą bei išskirtines ekonomikos vystymo galimybes. Miestai yra žinių centrai bei augimo ir naujovių šaltiniai. Tačiau kartu jie patiria demografines problemas, socialinę nelygybę, tam tikrų gyventojų grupių socialinę atskirtį, prieinamo ir tinkamo būsto stoką bei aplinkos problemas, o ilgalaikėje perspektyvoje miestai nebegalės atlikti socialinės pažangos ir ekonomikos augimo variklio vaidmens, jeigu mums nepavyks išlaikyti socialinės pusiausvyros miestuose ir aplink juos, užtikrinant jų kultūros įvairovę ir nustatant aukštą miestų dizaino, architektūros ir aplinkos lygį. Chartijoje rekomenduojama Europos miestams apsvastyti galimybę parengti visam miestui skirtas integruotas urbanistinio vystymo programas. Šios į įgyvendinimą orientuotos planavimo priemonės turėtų:



- besiremdamos dabartinės padėties analize, apibūdinti miestų ir rajonų pranašumus ir trūkumus;
- apibrėžti nuoseklius miesto teritorijos vystymo tikslus ir sukurti miesto viziją;
- koordinuoti veiksmus vietos ir miesto–regiono lygmeniu bei įtraukti piliečius ir kitus partnerius, kurie gali svariai prisidėti prie būsimų kiekvienos teritorijos ekonomikos, socialinių, kultūros ir aplinkos sąlygų formavimo ir t. t.

Lietuvos užsienio politikai globalizacijos procesas daro dvejopą poveikį: viena vertus, globalizacija riboja Lietuvos užsienio politiką, kita vertus – ją aktyvina. Būdama priklausoma nuo kitų šalių politinių projekcijų, Lietuva siekia priklausomybę padaryti abipusę, kiek įmanoma labiau palaikyti priklausomybių balansą. Negalėdama sau to leisti globaliu mastu, regioniniu lygmeniu Lietuva stengiasi vykdyti labiau formuojančią nei reaguojančią užsienio politiką. „Lietuvos užsienio politika privalo būti aktyvi, *formuojanti*. Turime viešai deklaruoti savo tikslus ir interesus ir juos ginti. Turime išnaudoti savo privalumus. Turime kurti *bendraminčių sąjungas*, kad mūsų balsas skambėtų plačiai, per visą pasaulį“, - dar 2004 m. Vilniaus universitete pasakytoje kalboje „Naujoji Lietuvos užsienio politika“ teigė laikinai einantis Prezidento pareigas A. Paulauskas. Švelninti neigiamus globalizacijos padarinius ir išnaudoti jos teikiamus privalumus bandoma plėtojant tarpvalstybinį, ypač kaimyninį, bendradarbiavimą: tai integravimasis į Europos Sąjungos struktūras, Lietuvos ir Lenkijos strateginė partnerystė, Baltijos valstybių bendradarbiavimas, Baltijos ir Šiaurės valstybių solidarumo stiprinimas. Bendradarbiavimas – tam tikras barjeras globalizacijai. Siekis aktyvinti ir išnaudoti bendradarbiavimo mechanizmus reiškia siekį įgyti didesnę įtaką, svaresnį vaidmenį pasaulyje. Tačiau nereikia pamiršti, kad Lietuvos užsienio politikos įtaką stiprinantys veiksniai kartu gali ir ją riboti – pavyzdžiui, ta pati Europos Sąjunga. Bendradarbiavimo sistemos, kaip regionalizmo tendencija apskritai, gali būti laikomos ir globalizacijos proceso stimulu, savotišku jo gilinimu.

Planavimas yra svarbiausia valdymo funkcija, kurios realizacijos rezultate apibrėžiami organizacijos tikslai ir nusakomi veiksmai bei priemonės tiems tikslams įgyvendinti (Vasiliauskas, 2002). Visų sprendimų priėmimas ir operacijų sėkmė didžiąja dalimi priklauso nuo šios funkcijos vykdymo kvalifikuotumo. Planavimas – tai procesas, vykstantis prieš imantis konkrečių veiksmų ir padedantis priimti sprendimus dabartiniu metu, galvojant apie ateitį. Teoriškai planavimo funkcijos tikslas yra pagerinti sprendimų priėmimo kokybę analizuojant (įvertinant) visus faktorius, turinčius įtakos tokių sprendimų priėmimui, ir užtikrinant, kad tie sprendimai atitinka firmos pasirinktą strategiją. Pagrindinė planavimo paskirtis – ištirti galimas ateities įvykių alternatyvas bei galimas situacijas, nustatyti įmanomas valdymo sprendimų, reikalingų norimiems tikslams pasiekti, sekas.

Teisingi ir racionalūs sprendimai gali būti priimti tik tada, kai yra aiškiai nustatyti tikslai ir būdai jiems pasiekti. Jeigu nėra planavimo, t. y. galimų būdų tikslams pasiekti modeliavimo, praktiškai nėra galimybės priimti teisingus sprendimus.

Pradiniu strateginio planavimo žingsniu galima laikyti 2002 metais Vyriausybės patvirtintą Strateginio planavimo metodiką, nustačiusią strateginio planavimo sistemą ir principus, valdymo srities plėtros strategijos ir institucijos strateginio veiklos plano rengimo tvarką ir tipinę struktūrą, stebėsenos, atsiskaitymo už rezultatus gaires (LR Vyriausybės nutarimas, 2002).

Remiantis šia metodika, strateginio planavimo sistemą sudaro (LR Vyriausybės nutarimas, 2002):

- tarpusavyje susiję pagrindiniai strateginio planavimo dokumentai, kurie skirstomi į ilgą trukmės (apimančius ilgesnį nei 7 metų laikotarpį), vidutinės trukmės (apimančius nuo 3 iki 7 metų laikotarpį) ir trumpą trukmės (apimančius iki 3 metų laikotarpį);
- institucijos, atsakingos už strateginio planavimo dokumentų parengimą – Vyriausybė, ministerijos, kitos Vyriausybės įstaigos ir apskričių viršininkai, kitos institucijos;
- strateginio planavimo dokumentų rengimo, įgyvendinimo stebėsenos ir atsiskaitymo už rezultatus tvarka ir terminai.

2002 metais patvirtinta Regionų plėtros planų parengimo ir atnaujinimo metodika, kurioje pateikiamos rekomendacijos dėl: regioninio strateginio planavimo principų ir etapų; regiono plėtros plano struktūros; regiono plėtros plano atskirų dalių rengimo metodų ir tvarkos; regiono plėtros plano rengimo organizavimo; regionų plėtros planuose nustatytų tikslų ir prioritetų įvertinimo, rengiant šalies ilgalaikės plėtros strategijas ir Bendrąjį programavimo dokumentą (LR Vidaus reikalų ministro įsakymas, 2002).

Regionų strateginio planavimo principai yra tokie: viešumas, partnerystė, bendruomenės įtraukimas; diskusija pagrįstas bendradarbiavimas ir kompromiso paieškos; visaapimantis planas, o ne šakinių strategijų rinkinys; aiškūs, apibrėžti, pagrįsti uždaviniai; realiai per planavimo laikotarpį įgyvendinamos priemonės; dėmesys šalies strateginės plėtros nuostatoms; mokymasis iš geros praktikos pavyzdžių Lietuvoje ir užsienyje; suderinamumas su Lietuvos nacionalinėmis ir Europos Sąjungos plėtros strategijomis; dėmesys plano įgyvendinimui; tęstinis procesas, kurio metu planas nuolat peržiūrimas ir pataisomas atsižvelgiant į besikeičiančias aplinkybes (LR Vidaus reikalų ministro įsakymas, 2002).

Pagal šią metodiką, rekomenduojama, kad strateginis regiono planas būtų rengiamas vidutiniam laikotarpiui (5-7 m.) (LR Vidaus reikalų ministro įsakymas, 2002). Plano rengimo datos turėtų būti nustatomos, atsižvelgiant į valstybės politikos ciklus – trimetį valstybės biudžeto

planavimą bei (darant prielaidą, kad Lietuva taps ES nare nuo 2004 m.) Europos Sąjungos biudžetinius planus (esminiai Europos Sąjungos biudžeto pajamų bei išlaidų paskirstymo principai apibrėžiami 7 metų laikotarpiui).

Regionų strateginio planavimo etapus sudaro: plano rengimo iniciatyvos, poreikio formulavimas; plano rengimo darbo grupių suformavimas ir tvarkaraščio parengimas; bendruomenės informavimo ir aktyvinimo veikla; duomenų surinkimas; esamos situacijos analizė; vizijos, strategijos rengimas ir politinis tvirtinimas; priemonių rengimas; plano įgyvendinimo dalies parengimas ir galutinis plano patvirtinimas; plano įgyvendinimo priežiūra ir įvertinimas (LR Vidaus reikalų ministro įsakymas, 2002).

Norint suprasti strategiją regioniniu lygmeniu, R. Tijūnaitienė, R. Tijūnaitis ir R. Petrauskaitė pateikia schemą, iliustruojančią skirtingų lygių strategijų svarbą, kuriant kiekvieno regiono plėtros strategiją (žr. 7 pav.). Pagrindinis regiono plėtros strategijos tikslas – „pertvarkyti regiono ekonomiką ir užtikrinti kryptingą plėtotę įvertinant visos šalies siekius integruojantis į Europos Sąjungą“ (Tijūnaitienė, R., Tijūnaitis, R., Petrauskaitė, R. (2004), p. 297).



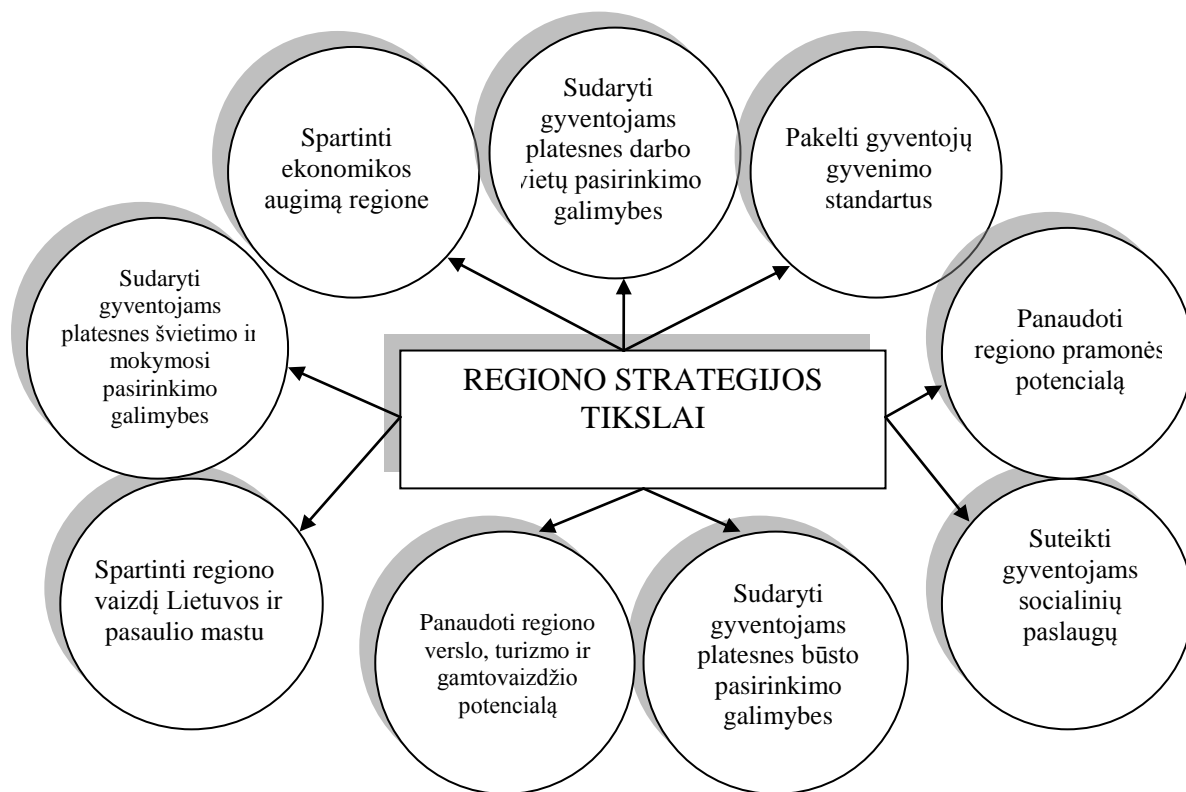
**7 pav.** Regiono politikos karkasas strateginio planavimo kontekste

Šaltinis: Tijūnaitienė, R., Tijūnaitis, R., Petrauskaitė, R. (2004), p. 297. Regionų plėtros teorijos plėtotės planų rengimo kontekste

Regiono plėtros strategijai formuluoti paprastai naudojami du metodai: atitikimo ir konversijos (LR Vidaus reikalų ministro įsakymas, 2002). Naudojant atitikimo metodą, strategijos tikslai ir uždaviniai formuluojami, išryškinant regiono stiprybes bei galimybes, ir siekiama jais

pasinaudoti. Konkretaus metodo pasirinkimas priklauso nuo situacijos konkrečiame sektoriuje, t. y. ar egzistuoja galimybės, kuriomis reikėtų pasinaudoti bei tai, kokios yra skubiai spręstinos problemos sektoriuje. Dalis tikslų ir uždavinių plėtros plane gali būti formuluojami naudojant atitikimo, dalis – konversijos metodą.

8 pav. pateikiamos strategijos būtinumą lemiančios priežastys, kurios skatina optimistiškai matyti regiono ateitį bei kryptingą plėtotę (Tijūnaitienė, Tijūnaitis, Petrauskaitė, 2004).



**8 pav.** Regiono strategijos būtinumą nulemiančios priežastys

Šaltinis: Tijūnaitienė, R., Tijūnaitis, R., Petrauskaitė, R. (2004), p. 298. Regionų plėtros teorijos plėtotės planų rengimo kontekste

Plano rengimo procesas turėtų sutelkti regiono ar vietos bendruomenę jai aktualioms problemoms spręsti, ugdyti jos supratimą apie ekonominius, socialinius ir politinius procesus bei galimybes daryti jiems įtaką (LR Vidaus reikalų ministro įsakymas, 2002). Procesas turi kelti regiono kompetenciją, iškelti problemas, kurios negali būti išspręstos vien regiono pastangomis ir turi būti sprendžiamos nacionaliniu mastu. Aktyvus regionų dalyvavimas nacionaliniuose socialinės ir ekonominės plėtros procesuose padeda kurti dinamišką ir plėtrai palankią aplinką šalyje.

## **2. EUROPOS SĄJUNGOS IR LIETUVOS REGIONINĖ POLITIKA**

### **2.1. Europos Sąjungos regioninė politika**

Europos regioninė politika turi palyginti trumpą istoriją. 1975 metais buvo įsteigtas Europos regioninės plėtros fondas, nors steigimas įvyko tik po ilgų debatų. Po ERPF įsteigimo, Europos regioninė politika pergyveno penkias reformas. 1989 metais galutinai susiformavo Struktūriniai fondai. Be Europos regioninės plėtros fondo, į Struktūrinių fondų tarpą įėjo anksčiau įsteigti Europos socialinis fondas ir Europos žemės ūkio ir garantijų fondo paramos sektorius. Be to, 1989 – 1993 metais padidėjo struktūrinių fondų lėšos. Manoma, kad tokio sprendimo priežastis buvo ES suvokimas, kad Europos bendrosios rinkos formavimas gali turėti neigiamos įtakos atsiliekantiems ES regionams. 1989 metais taip pat susiformavo pagrindiniai iki šiol taikomi Struktūrinių fondų planavimo ir valdymo principai: paramos koncentravimo, koordinavimo, partnerystės, programavimo ir papildomumo. 1994 metais buvo įsteigtas Sanglaudos fondas, suformuoti pagrindiniai ES regioninės politikos principai 1994–1999 metų periodui. Paramos tikslas buvo suskirstytas į šešis tikslus, nors tikslas Nr. 1 buvo svarbiausias ir finansine prasme ES regioninės politikos tikslas – t. y. skatinti vystymąsi ir struktūrinius pokyčius atsiliekančiuose regionuose. 1999 metų ES regioninė politika (Struktūriniai fondai) jau apėmė 36 procentus viso ES biudžeto. Nuo 2000 metų, prasidėjus 2000–2006 m. programavimo periodui, įvyko daug naujų, ne tokių revoliucingų pokyčių – buvo reformuoti regioninės politikos tikslai (jų liko tik 3, iš kurių pirmas tikslas – mažinti skirtumus tarp regionų – išliko pagrindinis), sustiprėjo finansų kontrolė, dar labiau padidėjo Struktūrinių fondų biudžetas.

Europos Sąjungą šiuo metu sudaro 27 labai skirtingos šalys pagal teritorijos dydį, gyventojų skaičių, ekonomikos išsivystymą ir kultūrinę įvairovę. Dėl to pagrindiniams tikslams pasiekti buvo pasirinkta labiau sugretinama ir universalesnė struktūra – regionai. Per juos ir siekiama įgyvendinti pagrindinius tikslus, harmoningai integruoti į bendrą visumą valstybės nares, jų gyventojus. Regioninė politika yra ne tik prioritetinga ES sritis, bet ir pagrindinė ekonominės plėtros, aukšto gyvenimo lygio užtikrinimo priemonė. Regioninei politikai įgyvendinti ES sukūrė specialias institucijas, įsteigė ypatingus regioninės plėtros struktūrinius fondus (Čaplikas, 2006).

Pasak S. Vaitekūno (2001), Europos Sąjungos regioninės politikos reikalavimai valstybėms kandidatėms yra gana griežti ir aiškiai apibrėžti. Vienas tų reikalavimų – turėti regionus ir regioninę politiką netgi nedidelėse valstybėse. Regionų buvimo ir jų ugdymo būtinumą ir efektyvumą rodo netgi mažesnių už Lietuvą šalių (valstybių) tokių, kaip Danijos, Slovėnijos, Olandijos patirtis.

Didelėse valstybėse (Austrijoje, Vokietijoje, Prancūzijoje, Italijoje, Ispanijoje) regionus ir jų savivaldą nuo seno priimta laikyti valstybę stiprinančiu reiškiniu (Vaitiekūnas, 2001).

Dėmesys regionams – būtina Europos Sąjungos valstybių viešosios politikos dalis. Regioninė politika ES kontekste suprantama kaip bendruomenės gyvenimo socialinio, ekonominio, aplinkosaugos, technologijos, kultūros ir rekreacijos aspektų vystymas. Europos Sąjungos šalys siekdamos skatinti plėtrą ir mažinti skirtumus tarp regionų, skiria daug lėšų atsilikusių regionų pakėlimui ir vystymui (Bagdzevičienė, Matekonienė, 2000).

Svarbiausia Europos Sąjungos idėja buvo bendros rinkos sukūrimas, tačiau valstybių ekonominės integracijos procese atsiskleidė ryškūs tiek socialiniai, tiek ekonominiai ne vien atskirų valstybių, bet ir regionų skirtumai, kuriuos integracijos procesas dar labiau padidino. Regioninės problemos tapo dar viena sritimi, kur bendri Europos Sąjungos sprendimai efektyvesni už atskirų valstybių (Mačys, 2006).

Valstybės (nacionalinė) regioninė politika - valstybės institucijų ir kitų subjektų tikslinė veikla, kuria, taikant tiesiogines ir netiesiogines pagalbos priemones, daromas diferencijuotas poveikis valstybės regionų socialinei ir ekonominei plėtrai, siekiant mažinti socialinius-ekonominius skirtumus tarp regionų ir išsivystymo netolygumus pačiuose regionuose. Regioninė politika, kaip regioninės ekonomikos skatinimo instrumentas, palyginti neseniai įgavo platų pripažinimą. Įvairiose Vakarų Europos ir Šiaurės Amerikos šalyse regioninė politika formavosi įvairiais periodais ir buvo vykdoma įvairių priemonių pagalba. Tačiau galima teigti, kad daugelyje šių šalių regioninė politika atsirado tik pastaraisiais dešimtmečiais. Be to, kai kuriose iš jų – tik Europos Sąjungos regioninės politikos suteikto postūmio dėka.

Michel Barnier, Europos komisijos komisaras, atsakingas už regioninę politiką, įsitikinęs, kad „regioninė politika yra politika, skirta žmogui. Ji padeda žmonėms rasti darbo, užtikrina geresnę gyvenimo kokybę šalyse, regionuose, miestuose ir kaimuose. Tuo tikslu tarp atsiliekančių regionų ir stambių ekonominio augimo centrų tiesiami greitkeliai ir paleidžiami greitaeigiai traukiniai. Atokiausiuose regionuose kuriasi smulkios firmos. Tradiciniuose sunkiosios pramonės centruose atliekami aplinkosauginiai patobulinimai. Kaimo vietovėse auga ir stiprėja informacinė visuomenė. Priemiesčiuose plėtojamos mokslo ir laisvalaikio paslaugos. Ir tai yra tik keletas Europos regioninės politikos pavyzdžių“ (Regioninės politikos aspektai Europos kontekste, 2004).

ES regioninė politika yra neatskiriama nuo šios organizacijos pagrindinių tikslų: demokratijos plėtojimo, ūkio stiprinimo, gyventojų socialinės gerovės ir takaus gyvenimo būdo–santarvės žemyne užtikrinimo. Labai svarbus ES regioninės politikos bruožas yra demokratijos

stiprinimas ir jos plėtra, kurios pagrindinė forma – regioninė savivalda. Ji suteikia galimybę įtraukti daugiau piliečių į bendrą politiką, valstybės ir visuomenės reikalų tvarkymą.

ES regioninės politikos demokratizmas siejamas su subsidiarumo principu, kuris nurodo, jog sprendimai turi būti priimami tame valdymo lygmenyje, kuriame jie veiks efektyviausiai. Tai sprendimų priartinimas prie visuomenės, nes daromi ten, kur jie būtiniausi, kam yra skirti. Jeigu skirti regionams, tai toje valdymo grandyje ir turi būti padaryti, jų nereikia kartoti kituose lygmenyse. ES regionuose jų savivaldos organai užima svarbią vietą, su tuo susijusi ypatinga regioninės politikos reikšmė. Tobulinant valdymą, taikant subsidiarumo principą, vis daugiau funkcijų skiriama ir priartinama prie regioninės ir vietos savivaldos. Šis funkcijų priartinimo ir jų perskirstymo procesas vadinamas decentralizacija, kuri taip pat yra svarbus regioninės politikos bruožas. Decentralizuotas valdymas būdingas aukštą demokratijos lygį pasiekusioms šalims (Čaplikas, 2006).

Lietuvai 2006 m. gegužės 1 d. tapus Europos Sąjungos nare, šalies nacionalinė regioninė politika tapo ES regioninės politikos dalimi. Svarbiausia Europos Sąjungos idėja buvo bendros rinkos sukūrimas, tačiau ekonominės integracijos procese atsiskleidė dideli socialiniai ir ekonominiai valstybių bei regionų skirtumai. Integracijos procesas šiuos skirtumus dar labiau padidino. Taigi Europos Sąjunga vykdo regioninę politiką, siekdama sumažinti skirtumus tarp ES regionų. Pagal skiriamas biudžeto lėšas regioninė politika tapo antrąja ES politika. Ji siūlo kiekvienam regionui galimybę sustiprinti savo prioritetus ir identiškumą, o šalys narės turės prisiimti atsakomybę už programų valdymą ir finansavimą. Tai reiškia, kad jos turės garantuoti, kad ES fondai naudojami efektyviai ir yra kontroliuojami (Mačys, 2006).

Regioniniai skirtumai egzistuoja visose Europos Sąjungos valstybėse, tačiau regioninės problemos skiriasi tarp šalių savo prigimtimi ir intensyvumu (Štreimikienė, 2002). Ekonominis išlyginimas ir konkurencinio pajėgumo stiprinimas – svarbūs regioninės politikos bruožai. ES juos stiprina ir regionuose plėsdama mokslinį potencialą, naujas technologijas. Ekonomiškai stiprūs regionai geriau sprendžia socialines problemas, mažina nedarbą, steigia naujas darbo vietas, labiau rūpinasi gyventojų sveikata, aplinkosauga ir vietos kultūra (Mačys, 2006).

Europos Sąjungos išlaidos regioninės politikos įgyvendinimui nuolat didėja, tačiau yra oficialiai nustatytos struktūrinių fondų paramos ribos – parama vienai ES valstybei narei (pagrindinis ES finansavimo kriterijus – regiono BVP turi būti mažesnis nei 75% Europos Sąjungos BVP vidurkio) negali viršyti 4% jos BVP. Kartais šią ribą pasiekti trukdo nepakankamas ES valstybių narių ekonominis, finansinis ar administracinis pajėgumas įsisavinti daugiau ES struktūrinių fondų paramos. Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšos turi būti naudojamos

laikantis ES viešosios politikos kryptį, tarp jų užimtumo, lyčių lygybės, socialinės politikos ir profesinio mokymo, bendrosios žemės ūkio politikos, bendrosios žuvininkystės politikos, transporto, energetikos ir transeuropinių tinklų bei aplinkosaugos (Brožaitis, Linartas, Nekrošius ir kt., 2002).

Kaip jau minėta, ES regioninės politikos esmė yra mažinti skirtumus tarp pirmaujančių ir atsiliekančių Bendrijos regionų. Kuo labiau regionas atsilikęs, tuo daugiau lėšų jis gauna iš ES, kad galėtų vytis pirmaujančius regionus. ES finansinė parama yra skiriama ne valstybėms, bet tų valstybių regionams, kurie vienas nuo kito labai ryškiai skiriasi gamtinėmis sąlygomis, istorija, tautine sudėtimi ir pan.

Europos Sąjunga skiria lėšas Lietuvai, kad ji galėtų vytis kitas ES šalis. Lietuva tai sėkmingai daro nuo įstojimo į ES: bendrasis vidaus produktas vienam žmogui pakilo nuo 42% iki 56% visos Europos Sąjungos vidurkio. Tačiau Europos Sąjunga mato Lietuvos valstybę kaip vientisą regioną, vidinių regionų skirtumų Lietuvos viduje ES nevertina. Dėl to didėja centralizacija šalies viduje. Visus sprendimus dėl ES lėšų paskirstymo prioritetų, skirstymo metodikos, parengtų projektų vertinimų priima šalies Vyriausybė ir ministerijos. Lietuvoje ES pinigai stiprina centrinę valdžią. Neproporcingai didelė ES lėšų dalis atitenka sostinei Vilniui. Analizuojant įvairių fondų lėšų paskirstymą, Valstybės investicijų programą, matyti, kad Vilnius, nors turi tik 16% šalies gyventojų, gauna 25–60% įvairių specialių lėšų. To priežastys – didesnė iniciatyva, stipresnis verslas, aukštesnis intelektinis potencialas – leidžia paruošti daugiau ir tinkamų paramai gauti projektų. ES struktūrinių fondų lėšos, skirtos sumažinti išsivystymo skirtumus Sąjungos viduje, mūsų šalies viduje padidino regioninius netolygumus. Skirstant ES lėšas bei kitas centralizuotai skirstomas fondų bei programų lėšas, būtų tikslinga numatyti proporcijas regionams, kad būtų užtikrintas tolygus visos šalies ekonominis-socialinis vystymasis (Gentvilas, 2006).

ES regioninė politika daugiausia remia ekonominį ir socialinį, iš dalies – aplinkosauginį, atsilikusių regionų vystymą. Pagrindinės ES regioninės politikos nuostatos yra apibrėžtos Europos Tarybos 1979 m. vasario 6 d. priimtoje rezoliucijoje dėl ES regioninės politikos:

1. Išsami analizės ir politikos formavimo sistema ES regioninėje politikoje. Regioninė politika yra neatskiriama ES ir šalių narių ekonominės politikos dalis. Ji sudaro dalį visumos įvairių elementų, kurie užtikrina šalių narių aukštą ekonominių politikų konvergencijos laipsnį. Išsamios analizės ir politikos formavimo sistemos sukūrimas ES regioninei politikai sudaro sąlygas įdiegti bendrą vertinimo bazę. Komisija kartu su Regioninės politikos komitetu periodiškai rengia socialinės ir ekonominės ES regionų raidos ataskaitas. Remdamasi šiomis ataskaitomis, Taryba patvirtina Komisijos pasiūlytus prioritetus ir kryptis.



2. ES politikos regioninės įtakos įvertinimas. ES principinė politika apima ir regioninį aspektą, ypač nedarbo klausimu.

3. Nacionalinių regioninių politikų koordinavimas. Siekiant pasiekti ekonominės veiklos rūšių subalansuotą paskirstymą ES viduje, svarbią rolę turi nacionalinių regioninių politikų ir ES politikos koordinavimas. Siekiant užtikrinti tokį koordinavimą, būtinas šalių narių regioninių problemų ir nacionalinių regioninių politikų bei ES regioninės politikos nuolatinis lyginamasis tyrimas, kurį atlieka Regioninės politikos komitetas.

4. Pagrindiniai ES regioninės politikos instrumentai yra regioninės paramos schemos ir infrastruktūros investicijos, finansuojamos iš Europos regioninės plėtros fondo. Pagrindinės regioninės politikos kryptys ir įdiegimo priemonės atspindi šalių narių regioninės plėtros programose.

Europos Sąjungoje galioja unifikuota teritorijos skirstymo į regionus sistema (NUTS).

Pagal NUTS skiriami penkių lygių teritoriniai dariniai:

NUTS I: dažniausiai tai visa šalis, kai kuriais atvejais tai gali būti ir smulkesni teritoriniai dariniai;

NUTS II: santykinai dideli regionai;

NUTS III: paprastai tai tarpinis lygmuo tarp regiono ir savivaldos;

NUTS IV: savivaldos vienetai;

NUTS V: už savivaldos darinius smulkesni teritoriniai vienetai.

ES regioninė politika yra įgyvendinama per aukščiausio lygio administracinius–teritorinius vienetus – NUTS 1, NUTS 2, kartais NUTS 3 regionus. NUTS (*Nomenclature des Unites Territoriales Statistiques*) – Europos Sąjungoje galiojanti unifikuota teritorijos skirstymo į regionus sistema, pagal kurią yra skiriami 5 lygių teritoriniai dariniai. Lietuva ES kontekste traktuojama kaip NUTS 2 lygio regionas, o tarpiniai teritoriniai dariniai tarp savivaldybių ir nacionalinio lygmens – t. y. apskritys – kaip NUTS 3 lygio vienetai. Tai Lietuvai yra labai svarbu, nes pagal regionų tipą skirstomos ES struktūrinių fondų lėšos (Pareigis, Dorofjeva, 2004).

Nors ES regioninė politika daugiausia remia ekonominį-socialinį ir iš dalies aplinkosauginį atsilikusių regionų vystymą, tačiau kultūros klausimas regioninėje politikoje užima išskirtinę, ypač reikšmingą vietą, nes jis yra susijęs su ES veiklos prioritetine sritimi – identiteto išsaugojimu valstybėse narėse ir jų regionuose. Šią svarbią nuostatą ES įtvirtino Maastrichto sutartyje pasirašytoje 1992 m. vasario 7 d. Pasirašę sutartį regionai, jų organizacijos, sutvirtino savo pozicijas išsaugojimo ir plėtros srityse. Tai dažniausiai daroma per regioninį planavimą, regioninės plėtros programas ir

projektus. Juose kultūrinio identiteto apsaugos, jo puoselėjimo klausimai tampa lygiaverčiai ūkinės plėtros, aplinkosaugos problemų sprendimams (Čaplikas, 2006). ES valstybių ir regionų kultūrinio savitumo – identiteto išsaugojimo ir puoselėjimo – klausimas aktualus ir pasauliniu mastu, nes regionų įvairovė – vienas didžiausių Europos turtų.

Taigi regioninė politika Europos Sąjungoje suprantama kaip bendruomenės gyvenimo socialinio, ekonominio, aplinkosaugos, technologijos, kultūros ir rekreacijos aspektų vystymas (Bagdzevičienė, 2001).

Regioninės politikos idėja Europos Bendrijoje subrendo septintajame dešimtmetyje. Taip atsitiko todėl, kad tuo metu tvirtėjančios EB narės suprato, kad geriausia Europos šalių vienybės pagrindu imti ne valstybes, o mažesnes teritorijas - regionus. Ši idėja dar labiau sustiprėjo po Maastrichto sutarties, kada EB buvo pertvarkyta į ES ir jos organizacijos struktūroje atsirado dar viena svarbi institucija Regionų komitetas. Tada buvo padidinti ir finansiniai fondai regionų plėtrai.

Regioninė politika EB, o vėliau ir ES lygmeniu buvo plėtojama tolydžiai. Romos sutarties, kuria buvo įkurta Europos ekonominė bendrija, preambulėje buvo pasakyta tik tiek, kad šešios valstybės steigėjos įkurdamos Europos Bendriją siekia stiprinti savo ekonomikų vienybę ir laiduoti darnią jų plėtrą mažinant įvairių regionų skirtumus bei regionų, kuriuose yra nepalankios sąlygos, atsilikimą. Tačiau, viena vertus, ekonominio išsivystymo skirtumai tarp įvairių valstybių steigėjų regionų tuomet nebuvo dideli, gal išskyrus Pietų Italiją, o, kita vertus, sutartyje atsispindėjo įsitikinimas, kad tuos skirtumus galės išlyginti rinkos jėgos, kai tik bus sukurta bendroji rinka. Taigi pradinės regioninės politikos nuostatas nulėmė bendras liberalios ekonomikos principas, glūdintis visame ekonomikos integracijos projekte. Tiesa, nusprendus sukurti bendrąją žemės ūkio politiką, tam tikrų lėšų perskirstymu paremtų regioninės politikos elementų atsirado, tačiau ilgą laiką jie buvo apriboti žemės ūkio sritimi. Reikėtų paminėti ir tą pačią Romos sutartimi įsteigtą Socialinį fondą bei Europos investicijų banką, kuris turėjo teikti paskolas labiau atsilikusiems regionams plėtoti, tačiau visą tai veikiau buvo išimtis, o ne būsimos išplėtotos regioninės politikos elementai.

Tik 1961 m. buvo sukurtas Europos socialinis fondas, 1965 m. komisija pateikė pirmąjį regioninės politikos memorandumą, o 1968 m. įkūrė atskirą generalinį direktoratą, turėjusį rūpintis regionine plėtra. Regioninės politikos plėtrą paskatino Bendrijos išsiplėtimą. Vėliau, 1975 m. buvo sukurtas Europos regioninės plėtros fondas, kuris iš pradžių disponavo labai ribotomis lėšomis.

Esminių pokyčių įvyko Graikijai ir vėliau Ispanijai bei Portugalijai įstojus į Bendriją. Šios valstybės ekonomiškai gerokai atsiliko nuo visų kitų valstybių narių, tad joms buvo numatyta ypatinga pagalba šiam atsilikimui sumažinti. Vėliau kiekvienas integracijos gilinimo žingsnis buvo žengiamas kartu didinant regioninės politikos finansinę reguliacinę apimtį – tai tapo kompensaciniu

mechanizmu ekonomiškai atsilikusiems valstybėms. Pavyzdžiui, 1999 m. struktūrinių fondų perskirstoma pagalba, skirta regioninės politikos projektams, pasiekė 35 % ES biudžeto, nors dar 1975 m. ši dalis siekė vos 4,8 % (Lietuva Europos sąjungoje).

**Regioninė politika** - tai veikla, kuria siekiama efektyviai įgyvendinti ES regioninę politiką konkrečios valstybės teritorijoje: nuosekliai mažinti socialinius ir ekonominius skirtumus tarp ES regionų, skatinti tolygią ir subalansuotą plėtrą ES teritorijoje. **ES regioninės politikos esmė** – parama iš ES biudžeto skurdesniems regionams ir gyventojams. Išmokos naudojamos plėtrai atsiliekančiuose regionuose skatinti, senoms pramonės zonoms pertvarkyti, teikti pagalbą darbo ieškančiam jaunimui ir ilgalaikiams bedarbiams, paramą ūkiams modernizuoti ir ne tokias palankias sąlygas turinčioms kaimo vietovėms remti. Dėl Europos Sąjungos finansuojamų struktūrinių programų ES valstybės gali suvienodinti savo ekonomikas, o tai padeda efektyviau įgyvendinti ekonominę ir pinigų sąjungą (Regioninė politika).

Regioninė politika yra finansinio solidarumo priemonė bei galingas sanglaudos ir ekonominės integracijos veiksnys. Solidarumo tikslas – suteikti realios naudos skurdžiausiems piliečiams ir regionams. Siekiant sanglaudos, pabrėžiamas principas, kad mums visiems naudinga tai, jog mažinami ES regionų pajamų ir gerovės skirtumai. Pagal ją daugiau nei trečdalis Europos Sąjungos biudžeto yra skiriama mažinti atotrūkį tarp įvairių regionų išsivystymo ir piliečių gerovės lygio skirtumus. Šia politika Sąjunga siekia padėti atsiliekantiems regionams pasivyti visus kitus, restruktūrizuoti pramonės regionus, kuriuose prasideda nuosmukis, kurti daugiau įvairovės kaimo regionuose, kuriuose slopsta žemės ūkio veikla, ir atgaivinti degraduojančių miesto rajonų bendruomenes. Pagrindinis dėmesys skiriamas darbo vietų kūrimui. Taigi šia politika siekiama socialinės ir teritorinės Sąjungos „sanglaudos“. Tokia solidarumo politika nėra vien tik šnekos. Žvelgiant konkrečiau, regioninė politika padeda žmonėms įsidarbinti ir geriau gyventi savo valstybėje, regione, apygardoje ar kaime. Ji leidžia priartinti periferinius regionus prie didžiųjų ekonominės plėtros centrų panaudojant greitkelius, greituosius traukinius ir oro uostus. Atsiliekančiuose regionuose steigiamos mažos ir vidutinės įmonės. Gerinama aplinkos būklė apleistuose pramoniniuose regionuose. Informacinė visuomenė įsišaknija kaimo rajonuose. Priemiesčiuose steigiasi švietimo ir rekreacijos paslaugas teikiančios įmonės.

Lyginant skirtingas ES šalis, gerovės lygis labai nevienodas. Didelių skirtumų yra ir pačiose šalyse. Atsižvelgiant į BVP vienam gyventojui (įprastinį gerovės matavimo vienetą), turtingiausios yra miestų vietovės: Londonas, Briuselis ir Hamburgas. Turtingiausia šalis, Liuksemburgas, yra daugiau negu septynis kartus turtingesnė už Rumuniją ir Bulgariją – skurdžiausias ir pačias jauniausias ES nares.

Narystės ES dinaminis poveikis kartu su energinga ir kryptinga regionine politika gali duoti gerų rezultatų. Ypač įkvepiantis Airijos atvejis. 1973 m. į ES įstojusios šalies BVP siekė 64 % ES vidurkio, o dabar yra vienas didžiausių visoje Europos Sąjungoje. Vienas iš regioninės politikos prioritetų – 2004 m. ir 2007 m. į ES įstojusių šalių gyvenimo lygį kuo greičiau priartinti prie vidutinio ES gyvenimo lygio (Regioninė politika).



**9 pav.** Kaip naudojamos regioninei plėtrai skirtos lėšos

Šaltinis: Regioninė politika. Solidarumas ir sanglauda [interaktyvus], [žiūrėta 2009-10-15]. Prieiga per internetą: <[http://europa.eu/pol/reg/index\\_lt.htm](http://europa.eu/pol/reg/index_lt.htm)>

Regionų skirtumų priežastys įvairios. Juos gali lemti dėl geografinio atokumo, neseniai įvykusių socialinių bei ekonominių pokyčių arba abiejų veiksnių derinio kylančios ilgalaikės kliūtys. Šios nepalankios padėties poveikį dažnai akivaizdžiai rodo socialinis skurdas, prastos kokybės mokyklos, didesnis nedarbo lygis ir nepakankamai išvystytos infrastruktūros. Dalis kai kurių ES valstybių narių problemų yra buvusios centralizuotos planinės ekonomikos sistemos palikimas (Regioninė politika).

Nuo 2000 m. regioninė politika taip pat nemažai prisidėjo prie valstybių, siekiančių įstoti į Europos Sąjungą, ekonominio vystymuisi. 2004 m. gegužės 1 d. Europos šeima priėmė dešimt iš jų. Šis svarbus įvykis yra istorinė Europos galimybė ir iššūkis regioninei politikai: vienu žingsniu buvo gerokai padidinti Sąjungoje egzistuojantys skirtumai. Reikės patenkinti ir daugybę naujų valstybių

narių poreikių, ir spręsti problemas, aktualias likusiai Sąjungos daliai. Todėl regioninė Europos politika dabar yra itin reikalinga. Ji nėra nei archajiška, nei pasenusi. Ji nėra labdaros politika. Ji nėra vien tik išteklių persikirstymas. Priešingai, visų pirma ja siekiama kurti naujus išteklius. Tai nėra „iš aukščiau nuleista“ politika, veikiau – decentralizuota politika, pagrįsta partnerystėmis, kuriose atsakomybės sritys būna pasiskirstomos, o konkretūs projektai administruojami vietose. Be to, tai politika, kai keičiamasi žiniomis, technologija bei „gera veiklos patirtimi“, o visoje Europoje plėtojami bendradarbiavimo tinklai. Ji yra koordinuota politika, kurioje pakanka vietos iniciatyvoms ir – tai dar geriau – jos yra skatinamos ir stiprinamos. Jos negalima pakeisti paprasta visa europinių konkursų politika. Tai itin išryškėjo debatuose dėl jos ateities, vykusiuose 2000 m. visoje Sąjungoje. Rezultatai matomi: apie penkiolika metų buvo tikrinama regioninės politikos vertė. Ji sugebės pasitikti iššūkius, jei bus pakoreguoti tikslai, ištekliai ir metodai, pritaikant juos naujiems plėtros poreikiams ir sudėtingėjant uždaviniams, kylantiems dėl ekonominės globalizacijos. Toks yra siūlomų reformų, kurias Europos Komisija ką tik pristatė po trejus metus trukusių debatų, tikslas naujam programiniam laikotarpiui, prasidėsiančiam 2007 m. sausio 1 d.

## **2.2. Regioninė politika Lietuvoje**

Lietuvos regioninė politika gali būti vertinama dviem aspektais: kaip Europos Sąjungos struktūrinės politikos dalis ir kaip nacionalinė regioninė politika, kurios pagrindinis tikslas yra regionų diferenciacijos mažinimas šalies viduje (Mačys, 2006).

Terminas „regioninė politika“ regioninės plėtros planavimo priemonėms įvardyti pradėtas vartoti tik po Nepriklausomybės atkūrimo, 1990 m. Rimtesnis dėmesys į regioninę politiką Lietuvoje buvo atkreiptas 1997 metais, kuomet Europos Komisija savo metinėje ataskaitoje nurodė, kad Lietuva susiduria su rimtomis regioninės plėtros problemomis, kurioms įveikti iš Vyriausybės pusės neskiriama pakankamai pastangų. Europos Komisijos nuomonė buvo teigiamas postūmis pradėti formuoti regioninės politikos teisinę ir institucinę bazę: buvo parengti Regioninės politikos metmenys (1998), sudarytas Nacionalinis regionų plėtros komitetas (1999), Valdymo reformų ir savivaldybių reikalų ministerijoje įsteigtas Regionų plėtros departamentas (1999), priimtas Regioninės plėtros įstatymas (2000) ir jį lydintieji teisės aktai (Regioninės politikos aspektai Europos kontekste, 2004). Nuo 2002 m. paaiškėjus, kad Europos Komisija Lietuvai struktūrinę paramą teiks kaip vientisam 2 NUTS lygio regionui, buvo priimtas naujas Regioninės plėtros įstatymas.

Kadangi Lietuva nėra skirstoma į NUTS 2 lygio teritorinius-statistinius vienetus, todėl, įgyvendinant ES regioninę politiką, ji yra traktuojama kaip vienas regionas. Tačiau Lietuvos viduje formuojama ir įgyvendinama nacionalinė regioninė politika. Lietuvos teritorija suskaidyta į 10 NUTS III lygio regionų. Tačiau regionų skaičius 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu turi mažėti.

*Valstybės (nacionalinė) regioninė politika* - valstybės institucijų ir kitų subjektų tikslinė veikla, kuria, taikant tiesiogines ir netiesiogines pagalbos priemones, daromas diferencijuotas poveikis valstybės regionų socialinei ir ekonominei plėtrai, siekiant mažinti socialinius-ekonominius skirtumus tarp regionų ir išsivystymo netolygumus pačiuose regionuose. Regioninės politikos priemonėms priskiriami tokie būdai ir priemonės, kuriuos valstybė taiko spręsdama regionines problemas. Šios priemonės kiekvienoje šalyje yra specifinės - tai mokesčių lengvatos, kreditai, valstybiniai užsakymai ir kita. Regioninės politikos įgyvendinimas apima atitinkamų valstybinių dokumentų, kurie nustato pagrindines socialinės - ekonominės teorijos vystymo kryptis, pritaikymą. Šiuose dokumentuose gali būti numatomos trumpalaikės, vidutinės trukmės ir ilgalaikės prognozės, atskiros aktualių problemų sprendimo programos. Šie dokumentai rodo tikrai tikėtiną regiono ekonomikos būklės ateityje sistemine sampratą. Toks požiūris leidžia numatyti galimų problemų pobūdį ir mastą, taip pat laiku pasiruošti jas spręsti (Apie regioninę politiką.).

Kaip teigia Ž. Simanavičienė ir A. Kilijonienė, regionine politika siekiama ne regionų ekonominio ir socialinio gyvenimo išlyginimo, o yra stengiamasi laimėti visos šalies mastu (Simanavičienė, Kilijonienė, 2004, 133). Tai reiškia, kad Lietuvos regioninės politikos ilgalaikis tikslas yra užtikrinti aukštą gyvenimo kokybę visos šalies teritorijos gyventojams (Lietuvos regioninės politikos iki 2013 metų strategija, 2005). Taigi ši politika vykdoma siekiant valstybinių tikslų, per konkrečių (regioninių) uždavinių įgyvendinimą.

S. Vaitekūno (2001) nuomone, ES regioninės politikos reikalavimai ir noras pertvarkyti apskričių ribas yra palanki proga pakoreguoti ir jų skaičių. Remiantis ES šalių patirtimi, kriterijais, kiekybiniais ir kokybiniais jų regionų rodikliais Lietuvoje galėtų būti 4 apskritys – regionai, kurių potencialas jau yra susiformavęs, o tolesnė jų raida įvairiais metodais ir priemonėmis galėtų būti tik koreguojama. A. Graužinio (2001) siūlymu, tinkamiausias Lietuvos regionų variantas būtų 4 regionai: Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio ir Vilniaus–Kauno. Pagal Europos statistikos klasifikaciją, šie 4 administraciniai teritoriniai vienetai patektų į gausiausią trečiojo rango regionų – NUTS 3 grupę (Vaitiekūnas, 2001).

Lietuvos regioninės politikos pagrindinis tikslas – sumažinti Lietuvos regionų socialinio-ekonominio išsivystymo netolygumus. Regioninės plėtros politika nukreipiama ne tik į regionų

materialaus turto, infrastruktūros plėtrą, bet ir į nematerialaus turto, inovacijų sistemų plėtojimą visų pirma siekiant sustiprinti regiono verslo įmonių konkurencingumą tarptautinėse rinkose ir būti patrauklesniems pritraukiant investicijas. Lietuvos regionų patrauklumas tiek užsienio, tiek vietinėms investicijoms yra labai nevienodas, ir tie skirtumai kasmet auga, todėl nuolat didėja ir BVP/gyv. bei užimtumo skirtumai tarp regionų. Lietuvos regionai turi labai ribotus administracinius sugebėjimus plėtoti sudėtingą regioninę politiką, rengti plėtros programas ir detalius įgyvendinimo projektus. Taip pat kai kurie regionai turi specifinių problemų, suprantamų vietiniu lygiu.

Mačys (2006) išskiria šiuos regioninės politikos uždavinius:

- padidinti vietinį darbo našumą, efektyviau panaudojant vietinius ekonominius išteklius;
- panaikinti socialinius ir ekonominius skirtumus tarp regionų;
- pereiti prie programinio atskirų plėtros projektų finansavimo;
- užtikrinti visų regionų piliečių lygias galimybes į kokybiškesnį ir geresnį gyvenimą bei pragyvenimo lygį;
- sukurti prielaidas tolesnei plėtrai (Mačys, 2006).

Šių uždavinių įgyvendinimui būtina parengti įvairias programas bei projektus, kurie reikalauja didelių finansinių išteklių, įvairių nuostatų įgyvendinimo ir kontrolės. Projektai kuriami ne tik tam, kad būtų galima pasinaudoti Europos Sąjungos parama, bet svarbiausias uždavinys yra – pagerinti ekonomines; socialines sąlygas, kad pagerėjimą jaustų visa regiono bendruomenė ir kiekvienas bendruomenės narys. Struktūrinės paramos panaudojimui keliama trys tikslai, kurių įgyvendinimas turi padėti sparčiai gerinti sąlygas investuoti, dirbti ir gyventi Lietuvoje, kad ūkio augimo teikiama nauda pasiektų visus Lietuvos gyventojus:

- spartinti ūkio augimą ilguoju laikotarpiu,
- kurti daugiau geresnių darbo vietų,
- plėtoti socialinę sanglaudą.

Regioninę politiką Lietuvoje sudaro du komponentai: nacionalinės regioninės politikos formavimas ir įgyvendinimas, kurios pagrindinis tikslas yra išsivystymo skirtumų tarp Lietuvos regionų sumažinimas, bei ES regioninės politikos principų įgyvendinimas. Pastarasis yra glaudžiai susijęs su pasirengimu ES Struktūrinių fondų administravimui (Bagdzevičienė, Rimas, Venckus, 2002).

Mokslininkai akcentuoja, kad Lietuvos ekonomikos augimas ir vykdoma regioninė plėtros politika vis dėlto nesumažina regioninių plėtros netolygumų. Geriausias kelias regioninei sanglaudai pagerinti Lietuvoje ir ilgalaikiam ekonomikos augimui siekti – padėti patiems regionams, kad jie

būtų konkurencingi. Gaunama ES finansinė parama tapo ramsčiu vykdomuose tūkstančiuose svarbių projektų. Projektai pirmiausia skirti toms valstybės gyvenimo sritims, kuriose labiausiai jaučiami socialiniai ir ekonominiai skirtumai nuo ES šalių (Svetikas, 2007).

Pagrindinė regionų plėtros strategija, anot G. Mačio (2006), yra įkurti institucijas, keisti fizinę infrastruktūrą ir įgyvendinti regionines politikas, užtikrinančias ilgalaikę palaikomąją plėtrą. Plėtra apima platesnę viziją nei paprastai padidėjusį vartojimą. Tai reiškia ne **tik augantį gyventojų skaičių, bet ir vis labiau patenkintus jų socialinius, politinius, kultūrinius ir materialinius siekius**. Plėtra yra ne vien ekonominis augimas ar tokio augimo strategija, nes visuomenės poreikiai apima ne tik materialinį komfortą ar ekonominių rodiklių augimą.

Vykdam regioninę politiką, labiausiai reikėtų rūpintis:

- **produktyviais žmogiškaisiais ištekliais**, reikalingais žinių visuomenei, t. y. siekti pritraukti ir išlaikyti žmones darbo rinkoje, skatinti aktyvesnį mokymąsi visą gyvenimą, plėtoti aukščiausios kvalifikacijos darbo jėgą ir didinti viešojo administravimo efektyvumą;
- **konkurencinga ekonomika**, t. y. didinti aukštos pridėamosios vertės verslo lyginamąją dalį, produktyvumo lygį versle (ypač sudarant palankią aplinką inovacijoms ir smulkiąjam bei vidutiniam verslui) ir ekonominės infrastruktūros efektyvumą;
- **gyvenimo kokybe ir sanglauda**, t. y. geriau panaudoti vietos potencialą, tiekti kokybiškas ir prieinamas viešąsias paslaugas, siekti geresnės aplinkos kokybės (ES struktūrinė parama, 2008).

Panaudojant ES struktūrinę paramą, turi būti atsižvelgiama į informacinės visuomenės plėtrą, darnų vystymąsi, lygias galimybes, regioninę plėtrą. Į projektų planavimą itin svarbu įtraukti regionus. Veiksmų programose numatyti savivaldos kompetencijai priskirtini veiksmai, kurie planuojami savivaldybėse, o bendrą projektų sąrašą kiekvienam regionui formuoja Regionų plėtros tarybos.

Nacionalinės regionų plėtros politikos tikslas – skatinti ūkio pertvarkymą ir modernizavimą smunkančios pramonės regionuose, mažinti nedarbą didžiausio nedarbo regionuose, plėtoti labiausiai atsilikusius kaimo regionus, pertvarkant ir restruktūrizuojant jų ūkį, reformuojant žemės ūkio gamybą, apdirbamąją pramonę ir rinkodaros struktūras, skatinant naujus verslus ir paslaugų kūrimą, taip pat skatinti užsienio, visų pirma Europos Sąjungos, investicijas į Lietuvos ūkį (Pareigis, Dorofejeva, 2004).

**Nacionalinės regioninės politikos uždaviniai yra tokie:**

- 1) teikti valstybės pagalbą probleminėse teritorijose įgyvendinamiems projektams;



2) teikti valstybės pagalbą regionuose, turinčiuose atskirų ūkio šakų (sektorių) specifinių regioninių ir vietinių problemų, įgyvendinamiems projektams;

3) sudaryti sąlygas tolygiai ir tvariai ilgalaikiai visų regionų plėtrai (Regioninės plėtros įstatymo pakeitimo įstatymas, 2002).

Iš šių uždavinių paaiškėja ir nacionalinės regioninės politikos įgyvendinimo Lietuvoje būdai:

1) probleminių teritorijų išskyrimas, plėtros programų joms gaivinti parengimas ir įgyvendinimas;

2) atskirų ūkio sektorių plėtros teritoriniu aspektu koordinavimas, kuris realizuojamas per tų ūkio sektorių (šakų) plėtros strategijų ir programų, į kurias integruotas regioninis matmuo, parengimą ir įgyvendinimą (Mačys, 2006).

Nacionalinė regioninė politika įgyvendinama per valstybės viešąją politiką, pirmiausia per verslo, žmogiškųjų išteklių ir infrastruktūros plėtrą. Valstybiniu mastu vykdoma ekonominė plėtra („iš viršaus į apačią“) reiškia kapitalo koncentraciją centre. Tačiau vietiniu mastu („iš apačios į viršų“) vykdoma ekonominė plėtra vyks greičiau, kadangi tada sprendimų priėmimo galia yra arčiau apačios (vietinio lygmens).

Nacionalinės regionų plėtros politikos tikslas - skatinti ūkio pertvarkymą ir modernizavimą smunkančios pramonės regionuose, mažinti nedarbą didžiausio nedarbo regionuose, plėtoti labiausiai atsilikusius kaimiškuosius regionus pertvarkant ir restruktūrizuojant jų ūkį, reformuojant žemės ūkio gamybą, apdirbamąją pramonę ir rinkodaros struktūras, skatinant naujus verslus bei paslaugų kūrimą, taip pat skatinti užsienio, visų pirmą ES, investicijas į Lietuvos ūkį. Regioninė plėtros politika, Lietuvoje šiandien visų pirma orientuota į regioninių skirtumų šalies viduje mažinimą, turėtų apimti visas veiklos sritis, visus bendruomenės narius ir visus jų interesus, kurie formuoja žmogaus gyvenimo kokybę esamoje aplinkoje ir pagal esamas galimybes (Mačys, 2006). Tačiau veiksminga ji bus tuo atveju, jeigu jau dabar atras savo vietą nacionaliniame šalies valdymo modelyje.

Sovietų Sąjungoje Lietuva regioninės politikos požiūriu buvo vienas autonominis vienetas. Dėl savo dydžio ji nebuvo dalijama į bent kiek savarankiškus teritorinius-administracinius vienetus, todėl nebuvo galima tobulinti įvairesnių regioninės politikos instrumentų šalies viduje. Regioninės politikos vykdymo poreikis Lietuvoje atkūrus nepriklausomybę atsirado natūraliai, dėl vidinių priežasčių, ir šis procesas sutapo su Lietuvos siekimu integruotis į Europos Sąjungą. Regioninė politika buvo nukreipta pritraukti finansinius Europos Sąjungos išteklius. Turimi ES struktūriniai fondai, iš kurių, Lietuvai tapus ES nare, regioninės politikos įgyvendinimui teikiama iki 4 proc. Lietuvos BVP dydžio subsidijos. Tačiau šioms subsidijoms gauti, o kartu ir įsisavinti reikalinga

gerai funkcionuojanti ir bendrąsias ES nuostatas ir principus atitinkanti regioninė politika. ES parama- labai palanki finansinė priemonė regioninei politikai vykdyti.

Lietuvoje atskirų regioninės politikos bruožų buvo prieš Nepriklausomybės atkūrimą 1990 metais bei per pirmąjį Nepriklausomybės dešimtmetį. Integruota regioninė politika ėmė formuotis tik praeito dešimtmečio viduryje, visų pirma, Europos Sąjungos dėka. Ne paslaptis, kad tik būtinybė rengtis Europos Sąjungos struktūrinės paramos programoms įgyvendinti privertė valdžios ir valdymo institucijas mąstyti apie nacionalinę regionų plėtros politiką. 1998 – 2000 metais buvo rengiamas Regioninės plėtros įstatymo projektas, kuris praėjo kelias rengimo stadijas ir kelis kartus iš esmės keitėsi, lygiai kaip keitėsi ir jo akcentai – nuo tik Europos regioninės politikos akcentavimo iki tik nacionalinės regionų politikos akcentavimo. Galiausiai, 2000 m. liepos mėn., priimtas Regioninės plėtros įstatymas akcentavo nacionalinę regionų plėtros politiką kaip savo reguliavimo objektą, tačiau tuo pat metu įspraudė ES regioninę politiką (ir visus ES struktūrinius fondus) į siaurus savo reguliavimo rėmus. Tokia pozicija, atsiradusi dėl nepakankamų priėmėjų žinių ir dažnai besikeičiančios Europos Komisijos pozicijos, buvo pakeista 2002 metų pabaigoje, kai, priėmus Regioninės plėtros įstatymo pastabas, iš esmės pasikeitė pati regioninės plėtros koncepcija Lietuvoje.

Pagal dabar galiojančią Regioninės plėtros įstatymo redakciją, Lietuvos regioninės politikos tikslas yra mažinti socialinius ir ekonominius skirtumus tarp regionų ir regionų viduje, skatinti visos valstybės teritorijos tolygią ir tvarią plėtrą. Pagrindiniai nacionalinės regionų plėtros politikos tikslai ir toliau išliko nepasikeitę, kaip ir 1998 m. svarstant Regioninės politikos metmenis ar priimant dabartinį Regioninės plėtros įstatymą:

- ✓ remti rinkos ekonomikos plėtrą kiekviename šalies regione, sukuriant reikiamas sąlygas ilgalaikiai ir tolygiai plėtrai;
- ✓ sukurti socialinius, ekonominius ir aplinkosauginius reikalavimus atitinkančią infrastruktūrą;
- ✓ sumažinti socialinius- ekonominius skirtumus tarp regionų ir pačių regionų viduje.

Tai pasiekama tradiciniais regioninės politikos instrumentais: tikslinių valstybės investicijų taikymas atsilikusiuose ar probleminiuose šalies regionuose, ypatingų mokestinių lengvatų taikymas privatiems investuotojams, parama iš priešstojiminių ES fondų ir kitos regioninės politikos priemonės (Pareigis, R., Dorofjeva, O., 2004).

### 2.3. Kaimo plėtros Europos Sąjungoje ir Lietuvoje analizė

Galima teigti, kad kaimo plėtros reiškinys ir su juo susiję aspektai dažniausiai yra nagrinėjami mokslinėje literatūroje būtent ekonomikos tema, nagrinėjant kaimo plėtros tendencijas ekonomikos augimo aspektu ir panašiai. Kaimo plėtra – tai tęstinis procesas, susijęs su teigiamais kiekybiniais ir kokybiniais pokyčiais kaimo sistemoje; kaimo vietovių gyventojų gyvenimo kokybės gerinimas (Lazarevaitė ir kt., 2006, p. 117).

Tuo tarpu šiandien kaimo plėtra yra suprantama taip pat labai panašiam kontekste, kaip nurodo V. Pilipavičius ir J. Vilkevičiūtė (2008), šiandien kaimo plėtra apibrėžiama kaip kiekybiniai ir kokybiniai pokyčiai gyvenamojoje vietovėje, siekiant ekonominės, socialinės, kultūrinės ir aplinkosauginės plėtros. Tokia kaimo plėtros apibrėžtis reikalauja į bendruomeninę veiklą žvelgti veiklos sričių subalansavimo ir darnumo, sprendimų priėmimo priartinimo prie įgyvendinimo vietos, tiesioginės atsakomybės už įgyvendinimo rezultatus gyvenamojoje vietovėje požiūriu. Tai reiškia, kad kaimo plėtros garantu tampa tas subjektas, kuris imasi iniciatyvos ir atsakomybės už konkrečios gyvenamosios vietovės, gyventojų bendruomenės kasdieninius ir ateities reikalus (Pilipavičius, Vilkevičiūtė, 2008, p. 118). Vadinasi, kaimo plėtra susijusi su jos rezultatų tinkamu įvertinimu ir užsibrėžtų tikslų įgyvendinimu kartu palengvinant jos įgyvendinimą sprendimus priimant kuo arčiau vietovės, kurioje turi būti įgyvendinami numatyti kaimo plėtros uždaviniai. Gyventojus, bendruomenę yra siekiama maksimaliai įtraukti į kaimo plėtrą ir sprendžiant beveik visus su ja susijusius klausimus, kadangi kaimo plėtra tiesiogiai liečia asmenų gerovės augimą.

Kaip nurodo Matekonienė ir kiti, kaimo plėtra – tai, apgalvota tolydžių ekonominių, socialinių, politinių, kultūrinių ir aplinkos pasikeitimų raida, sudaryta tam, kad pagerinti vietos gyventojų gyvenimo kokybę. Svarbiausi šio apibrėžimo tikslai yra:

- apgalvota ir subalansuota raida: kaimo plėtra nėra trumpalaikis dalykas, t. y. jai įgyvendinti reikia ne vienerių metų. Tam reikalingas sisteminis požiūris bei stebėsenos sistema;
- penki būdvardžiai – ekonominis, socialinis, kultūrinis, politinis ir aplinkos – atskleidžia nagrinėjamos problemos mastą bei būtinumą pažvelgti į tai, kaip į integruotą procesą;
- pasikeitimas: kaimo plėtra nėra *Status Quo* procesas, tai subalansuotas ir dinamiškas procesas;
- dėmesys, skirtas pagerinti vietos gyventojų gyvenimą. „Kaimo“ (arba „regionų“) plėtra praeityje buvo daugiau grindžiama nacionalinėmis reikmėmis (pavyzdžiui elektra, vandeniu, gynyba arba pajamų iš turizmo didinimu nacionaliniame balanse), nei pačių regiono gyventojų poreikiais. Iš

tikrųjų nacionaliniai poreikiai gali atitikti tam tikro regiono poreikius, tačiau labai dažnai šie poreikiai būna skirtingi. Tačiau moderni kaimo (regiono) plėtros koncepcija didžiausią dėmesį skiria vietos gyventojų poreikiams.

Išsivysčiusiose ir besivystančiose šalyse didėja integruoto požiūrio į kaimo (regiono) plėtrą poreikis. Ką tai reiškia? Tai galima paaiškinti keturiais teiginiais:

- dėmesys turėtų būti sutelktas tiek ties visuomene, tiek ties ekonomika, tiek ties aplinka;
- plėtra turėtų būti tiek „iš viršaus į apačią“, tiek „iš apačios į viršų“: tai turėtų apimti politiką, pinigus ir vyriausybės paramą (visuose lygmenyse) bei žmogiškuosius išteklius;
- tai turėtų apimti visus sektorius – viešą, privatų bei savanoriškąjį;
- tai turėtų būti paremta partneryste bei bendradarbiavimu. (Matekonienė ir kt.).

Kaimo plėtra turėtų būti pagrįsta bendruomenės, kuri gyvena šiame regione, susidomėjimu bei dalyvavimu. Žodžiu „bendruomenė“ turima omenyje visus žmones gyvenančius tame regione. Jie yra vientisos kaimo plėtros pagrindas, nes:

- jie geriausiai žino su kokiomis problemomis bei poreikiais jie susiduria;
- jie valdo daugelį išteklių – žemę, pastatus, vietos gaminius – kuriais remiama plėtra;
- jų įgūdžiai, tradicijos, žinios bei energija yra pagrindiniai plėtros šaltiniai;
- jų atsidavimas yra gyvybiškai svarbus (jei jie nepalaiko iniciatyvos, ji žūsta).

Be to, kuo gyvybingesnė ir aktyvesnė bendruomenė, tuo lengviau pritraukti žmones persikelti į šį rajoną bei išlaikyti jau gyvenančius ten.

Bendras 2007–2013 metų kaimo plėtros strategijos tikslas yra užtikrinti augimą, didinant žemės ir maisto bei miškų ūkio konkurencingumą, sukuriant galimybes ekonominės veiklos kaime įvairinimui ir gyvenimo kokybės kaime gerinimui, tuo pačiu puoselėjant esamas gamtines, žmogiškąsias ir kitas vertybes, mažinant skirtumus tarp miesto ir kaimo bei tarp atskirų regionų. (LR žemės ūkio ministerija. Parama pagal 2007-2013 m. programos priemones). Anot V. Ribikausko ir kitų (2004) Lietuvoje daug dėmesio skiriama kaimo plėtrai, apimančiai kaimo gyventojų gyvenimo kokybės gerinimą, kaimo ūkinės ir socialinės struktūros bendruomeninių ryšių tobulinimą, siekiant užtikrinti tolygų, šalies regionų ypatumus atitinkantį, ekonominį ir socialinį kaimo vietovių vystymąsi, kultūros, kraštovaizdžio ir gamtinės aplinkos išsaugojimą (Ribikauskas ir kt., 2004, p. 92). Dėl to sparčiai kinta žemės ūkio politika, didesni finansiniai resursai skiriami įgyvendinti numatytoms kaimo plėtros priemonėms, taigi ir finansinė parama žemės ūkiui didėja, siekiant tinkamai vykdyti kaimo plėtrą ir prioritetinius jos numatytus tikslus. L. Lazarevaitės ir kitų autorių teigimu (2006), kaimo plėtros idėjų raidos Lietuvoje tyrimai paremti M. Treinio ir A. Baleženčio

suformuotais kaimo plėtros teoriniais principais, pagal kuriuos kaimo plėtra – daugiамatis reiškinys, kurį sudaro keturios dimensijos: ekonominė, socialinė, aplinkosauginė, mentalinė (etnokultūros). Pateiktos naujausios kaimo plėtros idėjos Europoje: daugiafunkcinio žemės ūkio (Belgijoje, Nyderlanduose), kaimo daugiafunkcionalumo (Ispanijoje ir kt. šalyse); naujos institucinės ekonomikos idėjos Centrinės ir Rytų Europos šalyse – Bulgarijoje, Vengrijoje, Slovakijoje, Rumunijoje ir kitose (Baltijos šalys šių šalių grupei nepriskiriamos) – jų pritaikomumo Lietuvoje galimybės (Lazarevaitė ir kt., 2006, p. 117).

Vadinasi dauguma autorių kaimo plėtrą sieja būtent su gyventojų gyvenimo kokybės augimu, jos gerėjimu ir akcentuoja bendruomenės įtraukimą į kaimo plėtros įgyvendinimo veiklą, be to, kaimo plėtrai numatomos skirti didelės lėšos tiek iš nacionalinių šalių rezervų, tiek ir iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų pagal įvairias kaimo plėtros rėmimo programas bei strategijas.

## **2.4. Kaimo plėtros politika Europos Sąjungoje ir Lietuvoje**

### **2.4.1. LEADER programa ES kaimo plėtros koncepcijoje**

Kaimo plėtros daugiafunkcionalumo įgyvendinimui labai didelę reikšmę turi LEADER+ programa. Šios programos prioritetiniai tikslai – išsaugoti gamtinį ir kultūrinį paveldą, pagerinti darbo sąlygas, kurti naujas darbo vietas, ugdant bendruomenių organizacinius gebėjimus, todėl galima sukurti gyvybingą, patrauklią aplinką kūrybingiems ir versliams žmonėms. Pagrindinė subalansuotos kaimo plėtros priemonė ES yra LEADER programa, vykdoma nuo 1991 metų (tačiau Lietuva šioje programoje deja neturėjo galimybės dalyvauti - aut. past.). „Leader“ reiškia „ryšius tarp kaimo ekonomikos plėtros veiksmų“. Programa buvo sukurta kaip eksperimentinė naujovių įdiegimo programa silpnai išsivysčiusiose kaimo vietovėse. LEADER programa yra naujas kaimo plėtros koncepcijos įgyvendinimo metodas, o šios programos tikslas yra skatinti ir paremti idėjas, kurias įgyvendinant siekiama išnaudoti ilgalaikį kaimo vietovių potencialą, parengiant ir įgyvendinant integruotas plėtros strategijas, kurios iš esmės yra naujoviškas kaimo plėtros būdas. LEADER programa savo esme yra identiška kaimo plėtros tikslams ekonomine, socialine, kultūrine ir aplinkosaugine plėtra ir yra tikslingai į juos orientuota.

LEADER – tai Bendrijos Inicatyva, kurios tikslas yra pristatyti naują požiūrį į kaimo plėtrą ir jį išbandyti. Pagrindinis LEADER II programos dėmesys skiriamas inovaciniam veiklos pobūdžiui, jos parodomajam efektui ir tarptautiniam bendradarbiavimui tarp LEADER paramos gavėjų (vietinių veiklos grupių ar kitų kolektyvinių LEADER II organizacijų) (LEADER programos pridėtinės vertės vertinimas). Pasak Lazarevaitės ir kitų (2006), daugiafunkcinio žemės ūkio ir

kaimo daugiafunkcionalumo idėjos yra priimtinos Vakarų Europai. Jų pagrindas skirtingas: pirmosios – tradicinis žemės ūkis, antrosios – kaimo vietovės funkcionalumas, bet pastaroji, būdama platesnė ir kartu integruodama daugiafunkcinį žemės ūkį į žemės ūkio funkciją, išreiškia suderinamumo principą tarp individualaus ir bendruomeninio požiūrio į kaimo plėtrą, t. y. tarp individualumo ir organizuotumo (Lazarevaitė ir kt., 2006, p. 122). Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare, buvo pradėta įgyvendinti LEADER+ pobūdžio priemonė, skatinanti kaimo plėtrą ugdant ir stiprinant vietos gyventojų gebėjimą dirbti kartu. LEADER+ pobūdžio priemonės tikslas – įvaldyti LEADER metodiką, įgyvendinant kaimo plėtros strategijas ir pasirengti LEADER metodą įgyvendinti ateityje. LEADER+ priemonei įgyvendinti įsteigtos VVG (vietos veiklos grupės), ėmė kurtis kaimo bendruomenės. LEADER+ priemonės Lietuvoje pagrindinis dėmesys buvo skiriamas veiklai, susijusiai su įgūdžių įgijimu.

LEADER+ pobūdžio priemonės vienas svarbiausių tikslų – aktyvinti kaimo žmones, kaimo bendruomenes ir partnerystės organizacijas, skatinti veiklą, inovacijas, stiprinti kaimo vietovių konkurencingumą, mažinti atotrūkį tarp miesto ir kaimo (Atkočiūnienė, 2008).

Kaip nurodoma žurnale „Leader Lietuvoje“, 2009 metai buvo paskelbti Europos Sąjungos (ES) kūrybiškumo ir naujovių metais. Norint pasiekti kaimo plėtros tikslus ir veiksmingai įgyvendinti kaimo politiką, svarbus kūrybiškas ir naujoviškas požiūris į visus kaimo plėtros procesus regioniniu, nacionaliniu ir ES lygmenimis. ES kaimo plėtros politikos tikslas – skatinti naujas pažangias idėjas ir technologijas, alternatyvių rinkų plėtrą, remti naujas prioritetines grupes ir sprendimus socialinėje, ekonominėje ir aplinkosaugos srityse. Svarbu bendradarbiauti ir kurti naujus produktus bei paslaugas naudojant pažangiausias technologijas, procesus ir tyrimus. Kūrybiškumo ir naujovių koncepcija paskatino darnią kaimo teritorijų plėtrą. Patirtis rodo, kad taikant LEADER metodą ypač skatinamas kūrybiškumas ir naujovės. 2009 metais buvo siekiama asmeninio, socialinio, ekonominio kūrybiškumo. ES institucijos skatino gerą patirtį, mokymus ir tyrimus, rėmė diskusijas ir ryšių plėtrą. Visuomenines organizacijas skatino aktyviai veikti vietiniame ir nacionaliniame lygmenyse. (Leader Lietuvoje, 2006, p. 2). Taigi, galima teigti, jog kaimo bendruomenės buvo skatinamos ieškoti naujų kaimo plėtros idėjų bei jas įgyvendinti, taip prisidedamos prie jų gyvenimo kokybės gerinimo. Rengiant ir įgyvendinant bandomąsias integruotas strategijas buvo numatytas partnerystės kūrimas, atitinkamų žinių ir įgūdžių tobulinimas, kad visuomenės nariai taptų aktyviais kaimo plėtros dalyviais (Aleksandravičius, Klupšas, 2010, p. 13).

LEADER+ iniciatyva yra skirta mažoms kaimo teritorijoms, kurios sudaro vientisą vienetą geografiniu, ekonominiu ir socialiniu požiūriu. Pasirinktos teritorijos turi turėti minimalų kiekį

žmogiškųjų ir finansinių išteklių, kurie būtini įgyvendinant tam tikrus planus. Mažiausiai 50 proc. kaimo bendruomenės narių turi sudaryti ūkiniai–socialiniai partneriai. LEADER+ parama koncentruojama tokioms kryptims:

- integruotų regioninių kaimo plėtros strategijų rengimui;
- bendradarbiavimui tarp kaimo bendruomenių;
- kaimo plėtros dalyvių švietimui ir mokymui visose kaimo vietovėse (Matekonienė ir kt.).

Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos svetainėje aptardamas vykusią trečiąją tarptautinę mokslinę-praktinę konferenciją „Kaimo regionų vystymas pasitelkiant gyvenimo kokybės gerinimo priemones ir LEADER metodą“ Europos Komisijos Darnios kaimo plėtros skyriaus koordinatorius Žanas Mišelis Kuradas (Jean-Michel Courades) akcentavo, kad „Leader“ yra, palyginti naujas ES kaimo plėtros politikos metodas, pradėtas taikyti 1991 m. („Leader“ – nėra lietuviško žodžio „lyderis“ atitikmuo, kaip dar dažnai manoma. Tai veiksmų, skatinančių kaimo ekonomikos plėtrą, tarpusavio ryšys – pranc. „Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale“). Pasak jo, kaimo vietos veiklos grupių sukaupta informacija liudija, kad „Leader“ metodas yra priemonė, kuri gerai veikia įvairiomis aplinkybėmis ir skirtingų tipų vietovėse, todėl jis tapo sudėtine kaimo plėtros politikos dalimi. „Leader“ skatina kaimo vietoves ieškoti naujų būdų, kaip tapti ar išlikti konkurencingoms, kaip geriausiai naudoti turimus išteklius ir spręsti tokias problemas, kaip gyventojų senėjimas, prastas paslaugų teikimo lygis ar darbo vietų trūkumas. „Leader“ skatina socialinės ir ekonominės veiklos subjektus dirbti kartu, gaminti prekes ir teikti paslaugas, kurios sukurtų kuo daugiau pridėtinės vertės jų vietovėje. J. M. Kuradas atkreipė dėmesį, kad senosios ES šalys šį metodą kaimo plėtroje taiko skirtingai. Ypač sėkmingai šis metodas taikomas kai kuriuose autonominiuose Ispanijos regionuose ir Italijoje, o Vokietija ir Kipras „Leader“ metodu įgyvendina iš esmės visų KPP kryptių priemones. 10 ES šalių (Airija, Belgija, kai kurie Ispanijos autonominiai regionai, Latvija, Lenkija, Slovakija, Vokietijos Federacinės Respublikos Hamburgo žemė), tarp jų ir Lietuva, „Leader“ metodą taiko tik III-ajai KPP kryptiai įgyvendinti (Gyvenimo kokybė kaimo vietovėse ir kaimo ekonomikos įvairinimas). J. M. Kuradas pažymėjo, kad „Leader“ metodu dirbančios vietos veiklos grupės gali įgyvendinti ne tik kaimo plėtros, bet ir bendrus projektus, kurie gali būti finansuojami pagal Regioninio, Socialinio ar Žuvininkystės fondų remiamas priemones (Ieškoma veiksmingiausių instrumentų kaimo ir regioninei plėtrai spartinti)<...>. J. M. Kuradas taip pat atkreipė konferencijos dalyvių dėmesį ir į tai, kad didelėse valstybėse paprastai veikia nacionalinis ir regioninis tinklai, kurie tarpusavyje glaudžiai

bendradarbiauja, tuo tarpu mažesnėms šalims, jo nuomone, pakanka vieno – nacionalinio tinklo (Ten pat).

#### **2.4.2. Kaimo plėtros politikos formavimasis Lietuvoje**

Kaip nurodo Žukovskis (2009), kaimo plėtros istorija labai ilga, bet nėra tokia sena kaip pati plėtros koncepcija. Romos sutartimi, 1958 m. įteisinusia Europos bendrąją rinką, buvo siekiama sukurti palankesnes žemės ūkio, galinčio visiškai patenkinti ES gyventojų poreikius, sąlygas. Šioje sutartyje buvo numatytas darbo našumo didinimas, taikant technikos ir technologijos naujoves, žemės ūkio rinkos stabilizavimas, kainų subalansavimas, ūkininkų gyvenimo kokybės gerinimas. <...>. Iki 1970 m. Vakarų Europos valstybėse, įstojusiose į Europos Bendriją, kaimo plėtra buvo tapatinama su žemės ūkio gamybos problemų sprendimu, tikintis, kad taip bus sprendžiamos ir visos kaimiškųjų vietovių bei jų gyventojų problemos. Tuo laikotarpiu ypač buvo siekiama žemės ūkyje kelti darbo našumą ir gauti kuo gausesnį derlių. Kaimas buvo laikomas tik maisto ir žaliavos pramonei gamintoju (Žukovskis, 2009, p. 104).

Žukovskio teigimu aštuntame ir devintame dešimtmetyje buvo įsisąmoninta būtinybė suformuoti specialią kaimo plėtros politiką ir suformuluoti svarbiausi jos uždaviniai:

- 1) „ūkinės veiklos įvairinimas ir naujų darbo vietų kūrimas;
- 2) kaimo fizinės ir socialinės infrastruktūros pertvarkymas atsižvelgiant į didėjančių gyventojų, neužimtų pirminėje žemės ūkio gamyboje, skaičių ir jų specifinius poreikius, gerokai besiskiriančius nuo tradicinių žemdirbių;
- 3) kaimo gyventojų pilietinio aktyvumo ir atsakomybės ugdymas pasitelkiant kaimo bendruomenes, nevyriausybinės organizacijas ir kitus visuomeninius darinius;
- 4) griežtas gamtos saugos reikalavimų laikymasis ir kraštovaizdžio savitumo išsaugojimas, išryškinantis ekologinio ūkininkavimo svarbą;
- 5) kaimo etnografinio ir dorovinio paveldo išsaugojimas bei puoselėjimas į šį paveldą žiūrint kaip į galimybę sušvelninti postindustrinės visuomenės narių susvetimėjimą, atkurti kaimynišką piliečių bendravimą, gilesnį bendrųjų tautos ir valstybės siekių suvokimą“ (The Future of Rural World, 2007) (Žukovskis, 2009, p. 104).

Kaip yra pabrėžęs Jasaitis (2006), kaimo bendruomenės tampa aktyviu partneriu, atsakingu tiek už šių vietovių ekonomiką, tiek už socialinių uždavinių sprendimą. Vienu svarbiausių kaimo plėtros veiksnių yra partnerystė tarp bendruomenių, valdžios institucijų ir verslo struktūrų, o pagrindinė veiklos kryptis – iniciatyvos „iš apačios“ skatinimas. Lietuva <...> neturėjo galimybės



dalyvauti nei „LEADER I“ (1991), nei „LEADER II“ (1994) programose. 2000 m. Europos Sąjungos valstybėse pradėta trečioji „LEADER +“ programa. Mūsų valstybė į šią veiklą įsitraukė tik 2004 m., tapusi ES nare, t. y. pavėlavusi net ketveriais metais (Jasaitis, 2006, p. 89).

2005 m. rugsėjo mėn. Europos Taryba priėmė reglamentą „Dėl Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪPKP) paramos kaimo plėtrai“ Nr. 1698/2005, ir pagal jį buvo nuspręsta siekti šių prioritetinių tikslų:

- 1) didinti žemės ūkio ir miškų ūkio konkurencingumą remiant restruktūrizavimą, plėtrą ir inovacijas;
- 2) remiant žemės valdymą gerinti aplinką ir kraštovaizdį;
- 3) gerinti gyvenimo kokybę ir skatinti ekonominės veiklos įvairinimą kaimo vietovėse (Tarybos reglamentas, 2005).

Lietuvos kaimo plėtros tyrimo centras yra parengęs koncepciją, kurioje nurodomos pagrindinės, prioritetinės kaimo plėtros kryptys, kuriomis turi būti einama siekiant vystyti kaimo plėtrą, jos skamba taip:

- 1) „Turi būti sukurti stambūs, specializuoti ūkiai, kurie naudos moderniausias technologijas ir gebės konkuruoti ne tik Europoje, bet ir pasaulinėje rinkoje;
- 2) Šeimos ūkiai turi gebėti prisitaikyti prie pokyčių bei patenkinti vietinės rinkos poreikius. Jų turimi žemės sklypai turi būti maksimaliai išnaudojami ir tapti pagrindiniais kraštovaizdžio, etnografinio ir dorovinio paveldo saugotojais kaimiškose vietovėse;
- 3) Turi būti skatinama netradicinė žemės ūkio ir alternatyvioji (ne žemės ūkio) veikla, asmenys skatinami užsiimti amatų populiarinimu, teikti įvairaus pobūdžio paslaugas, tarp jų plėtojant kaimo turizmą bei plečiant vidutinį ir smulkųjį verslą;
- 4) Turi būti steigiami pavyzdiniai mokomieji įvairios paskirties ūkiai, išbandantys naujausias technologijas, įrangą, naujas produkcijos rūšis;
- 5) Miestuose dirbantys specialistai turi būti skatinami įsikurti kaime bei prisidėti prie regioninių bei vietinių strategijų kūrimo, kultūrinės veiklos puoselėjimo, skatinant kaimo vietovių ekonominį ir kultūrinį bendradarbiavimą (Žukovskis, 2009).

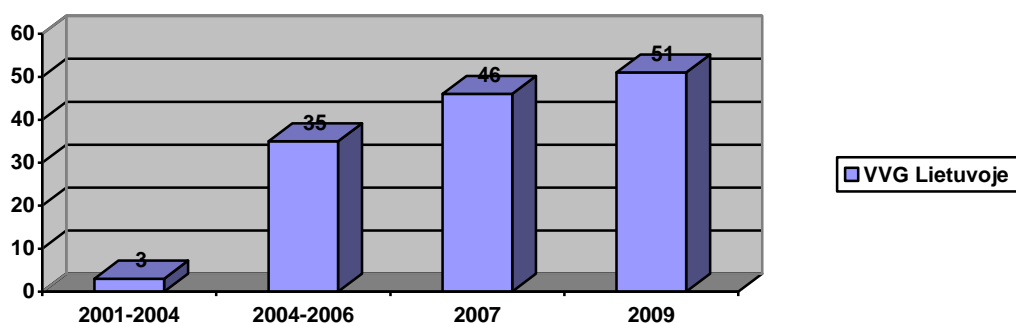
#### **2.4.3. Vietos veiklos grupių Lietuvoje veiklos analizė**

2001-2004 metais Lietuvoje buvo registruotos 3 VVG. Tačiau 2004-2006 metų laikotarpiu VVG skaičius pasiekė 35 organizacijas. 2006 metais Lietuvoje buvo registruotos 35 VVG. 2008

metais šalyje jau veikė 47 VVG, apimančios praktiškai visas Lietuvos kaimo vietas. Penkios VVG apima daugiau negu 1 savivaldybę, tačiau naujuoju finansiniu laikotarpiu ėmė ryškėti tendencija, kad VVG skaidosi ir jungiasi tik savivaldybių lygiu. Reikia pažymėti, kad Europos Komisija skatina, jog VVG apimtų daugiau kaip 1 administracinį vienetą. Informaciniai šaltiniai pateikia, kad 2009 metais Lietuvoje veikė 51 VVG. Nustatyta, kad Lietuvoje VVG formavosi keturiais etapais ir šiuo metu sudaro 51 organizaciją:

1. 2001–2004 m. – 3 VVG;
2. 2004–2006 m. – 35 VVG (5 VVG apima daugiau nei vieną savivaldybę);
3. 2007 m. – 46 VVG (viena VVG – viena savivaldybė) (Gumbrevičienė, 2008).
4. 2009 m. – 51 VVG.

10 paveikslėlyje pateikiama Lietuvos VVG skaičiaus dinamika.



**10 pav.** Lietuvos VVG skaičiaus dinamika 2004-2009 metais

Šaltinis: Gumbrevičienė, L. (2008) „Lietuvos vietos veiklos grupių pasiekimų ir įgūdžių apžvalga“, konferencijos pranešimo medžiaga

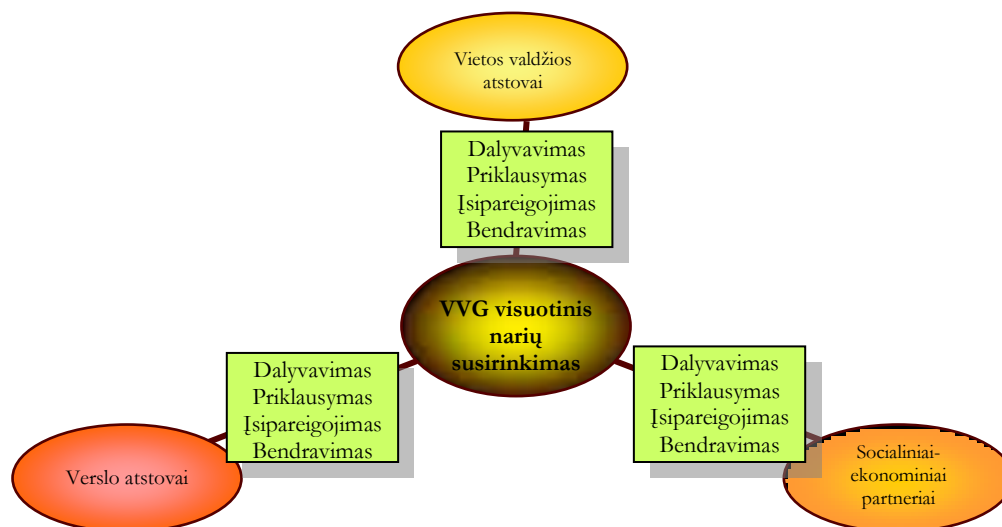
VVG – savanoriška, bent tris sektorius jungiančių privačių, visuomeninių, valstybinių ir vietos valdžios organizacijų asociacija, turinti aiškiai apibrėžtą atstovaujamą teritoriją, organizacinę struktūrą. VVG atstovauja ekonominiu ir fiziniu (geografiniu) atžvilgiu vientisą teritoriją. VVG atstovaujama teritorija gali apimti vieną arba kelias savivaldybes ar kelių savivaldybių teritorijų dalį. VVG valdymo organas – valdyba, turinti sprendimų priėmimo teisę ir atstovaujanti įvairių VVG teritorijos gyventojų interesams: ne mažiau kaip 50 proc. VVG valdybos sudaro kaimo bendruomenių, socialinių ir kitų partnerių, jų asociacijų atstovai, iki 25 proc. – verslo atstovai, iki 25 proc. – vietos valdžios atstovai.



**11 pav.** VVG valdybos sudėtis

Šaltinis: LEADER programa Lietuvoje. [interaktyvus], [žiūrėta 20010-02-15]. Prieiga per internetą: <http://leaderprograma.lt/index.php?id=166>.

VVG valdybą turi sudaryti įvairaus amžiaus (bent vienas asmuo iki 25 m. amžiaus) ir abiejų lyčių nariai (40:60, t. y. mažiausiai 40 proc. nesvarbu kurios lyties atstovų). 1/3 valdybos narių turi būti išklause mokymo kursus, tiesiogiai susijusius su Leader metodo taikymu bei privalo turėti administravimo, metodinių, finansų valdymo, viešųjų lėšų administravimo gebėjimų, kurie reikalingi rengiant ir įgyvendinant vietos plėtros strategiją (VVG – Vietos Veiklos Grupės).



**12 pav.** VVG valdymo organo – visuotinio narių susirinkimo atstovavimas įvairių kaimo gyventojų interesams

Šaltinis: VVG „Radviliškio lyderis“ strategija

Radviliškio rajono VVG yra sudaryta iš vietos atstovų, jos sudėtis apima įvairius sektorius, ji atstovauja geografinį rajoną, kuriame pasirinko veikti:

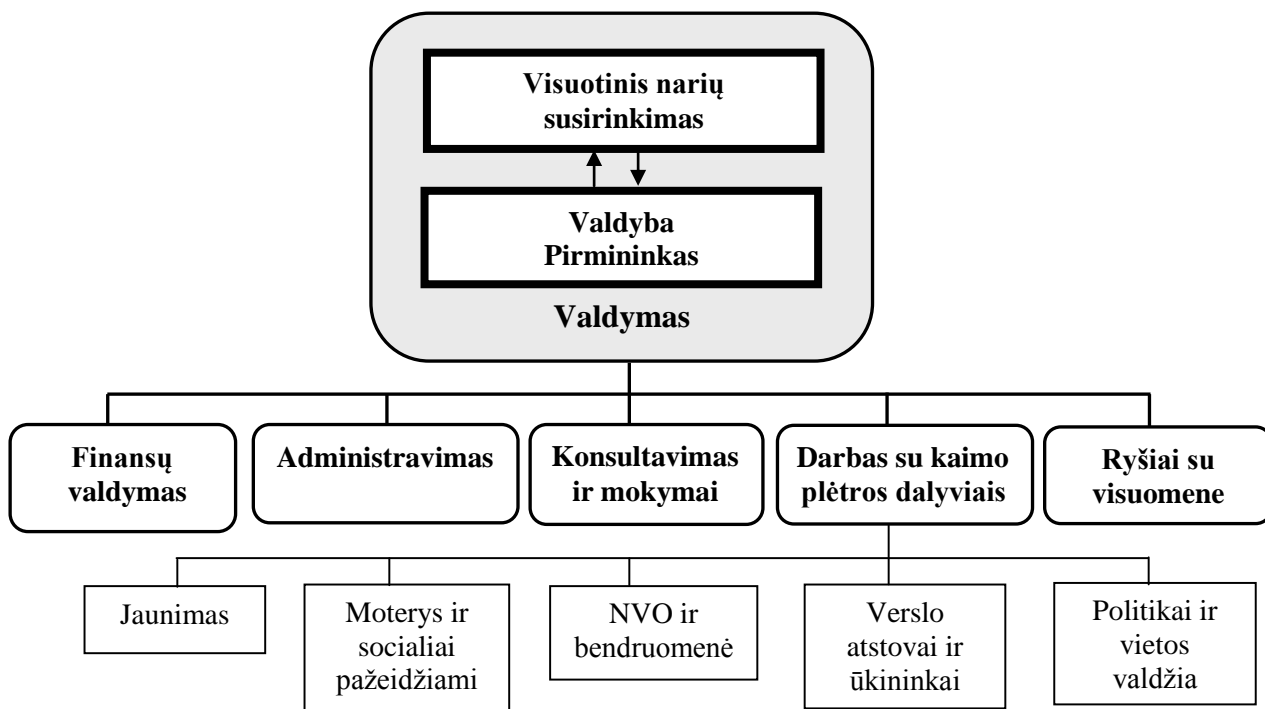
- VVG „Radviliškio lyderis“ atstovauja įvairių vietos grupių interesams – joje yra 27 įvairių struktūrų atstovai;

- kaimo vietovėms atstovauja 24 bendruomenių nariai, iš kurių 7 yra verslininkai. Vietos valdžiai atstovauja 6 savivaldybės darbuotojai – Finansų skyriaus vedėja, meras, Investicijų ir projektų valdymo skyriaus vyr. specialistė, Investicijų ir projektų valdymo skyriaus vedėjas, Kapitalinės statybos ir melioracijos skyriaus vedėjas, Baisogalos seniūnijos seniūnas;

- asociacijos nariais yra Radviliškio, Šeduvos, Aukštelkų, Baisogalos, Grinkiškio, Pakalniškių, Sidabravo, Skėmių, Šaukoto, Šiaulėnų ir Tyrulių seniūnijų bendruomenių atstovai. Įskaitant mažus miestelius – Baisogalą, Grinkiškį, Šiaulėnus, Sidabravą, Šaukotą, Pociūnėlius bei Šeduvos miestą, iš kurių nei vienas neviršija 6 tūkst. gyventojų.

Dauguma asmenų, aktyviai dalyvaujančių VVG veikloje, mato galimybę veikiant kartu daryti teigiamą įtaką savo gyvenamosios vietovės gyvenimui, yra įsitikinę, kad tik kartu dirbant galima įveikti skurdą ir socialinę atskirtį kaimo vietovėse.

Vakarų Europos šalių viešajame gyvenime partnerystės principas buvo diegiamas tuo pat metu, kai vyko viešojo administravimo reforma. Šios reformos tikslas buvo orientuotas į valstybės ir pilietinės visuomenės sąveikos problemą. Reformos rezultatas – „naujasis valdymas“, kuris užtikrinamas naudojant įvairius vadybos modelius ir „savireguliuojančias“ socialines sistemas. Taip atskleidžiamos į rinką orientuoto ir decentralizuoto viešojo valdymo galimybės, kur hierarchinį veikimo modelį papildė demokratiškesnė horizontalių santykių tvarka (Leader programos patirtis, 2007). 12 paveiksle pateikiama Radviliškio rajono VVG administravimo schema 2004-2006 strateginiu vietovės kaimo plėtros laikotarpiu. Schemoje išryškėja horizontalių santykių tvarka proceso valdyme: visos administracinės valdymo organo dalys yra lygiavertės; egzistuoja priežiūra/kontrolė; centre – pirmininkas, finansininkas, administracinės funkcijas atliekantys asmenys.



**13 pav.** VVG administravimo schema 2004-2006 strateginiu laikotarpiu

Šaltinis: sudarytas darbo autoriaus, remiantis VVG „Radviliškio lyderis“ dokumentais

VVG valdymo organai:

1. VVG visuotinis narių susirinkimas – aukščiausias valdymo organas.
2. VVG valdyba – tai kolegialus vietos veiklos grupės valdymo organas. Valdybos darbui vadovauja VVG pirmininkas.
3. VVG pirmininkas – tai vienasmenis vietos veiklos grupės valdymo organas. VVG pirmininką dvejų metų laikotarpiui renka visuotinis VVG narių susirinkimas.

Į jo funkcijas įeina:

- atstovauti Vietos veiklos grupei, jos vardu sudaryti ir pasirašyti sutartis su fiziniais ir juridiniais asmenimis. Pagal savo kompetenciją atstovauti Vietos veiklos grupės interesams valstybinėse, nevyriausybinėse organizacijose, teismuose, santykiuose su fiziniais ir juridiniais asmenimis;
- priimti ir atleisti darbuotojus;
- atidaryti sąskaitas bankuose;
- priimti kitus Visuotinio narių susirinkimo ar valdybos sprendimuose pirmininko kompetencijai priskirtus sprendimus.

VVG valdybos nariai ir VVG pirmininkas turi būti lojalūs VVG, privalo laikytis konfidencialumo principo ir privalo vengti situacijų, kai jų asmeniniai interesai prieštarauja ar gali prieštarauti VVG interesams. Tiek VVG valdyba, tiek pati organizacija savo darbą organizuoja laikydamosi VVG įstatuose apibrėžtų darbo taisyklių ir vertybių (Radviliškio rajono VVG įstatai, 2009).

Galimybę sukurti pridėtinę vertę lemia visų partnerių pastangų, visuose lygmenyse – regioniniame, institucijų ir politikos – sutelkimas. Vienas iš pagrindinių VVG tikslų – parengti integruotą ir išsamią atstovaujamos kaimiškosios vietovės plėtros strategiją (Atkočiūnienė, 2008).

VVG tikslas – efektyviai pasinaudoti ES skiriama parama, siekiant sustiprinti atstovaujamos teritorijos kaimiškųjų vietovių plėtrą. Šiam tikslui pasiekti, VVG rengia ir administruoja vietos plėtros strategiją, kuri įgyvendinama per vietos projektus, dalyvauja sprendimų priėmimo procesuose, bendradarbiauja su socialiniais-ekonominiais partneriais, užmezga tarptertitorinius ir tarptautinius kontaktus bendradarbiavimui, kurio pridėtinė vertė yra labai didelė, dalyvauja įvairiuose mokymuose, teikia konsultacijas (VVG – Vietos Veiklos Grupės).

Vienas iš LEADER metodo įgyvendinimo principų yra vietovių tarpusavio tinklų ir bendradarbiavimo kūrimas. Šio principo laikosi ir mūsų šalies VVG. 2007 m. gruodžio 28 d. aktyviausios VVG įkūrė jų interesus atstovaujančią organizaciją – VVG tinklą. Steigiamojo susirinkimo metu tinklo narėmis tapo 23 VVG. Šiuo metu iš 51 VVG tinklo veikloje dalyvauja visos 51 VVG.

Tinklas atstovauja narių interesams visuomeninėse, valstybinėse ir tarptautinėse organizacijose, skatina ir remia narių tarpusavio, tarptertitorinį ir tarptautinį bendradarbiavimą, kaupia visiems tinklo nariams naudingą informaciją ir ją viešina tarp tinklo narių, dalyvauja parodose, konferencijose ir renginiuose. 2010 m. numatyta rengti VVG tinklo strategiją, dalykinę išvyką, skatinti tarptautinį bendradarbiavimą dalinantis patirtimi, tobulinti darbo organizavimą, atstovauti narių interesams ir kt. VVG tinkle sukurtos darbo grupės: juridinė, viešųjų ryšių, bendradarbiavimo ir strategijų įgyvendinimo. 2009 m. spalio 27 d. išrinktas VVG tinklo pirmininkas Vytautas Zubas. Pirmininkas ir Tinklo valdyba kviečia visus VVG tinklo narius aktyviai dalyvauti darbo grupių veikloje. VVG, gavusios paramą vietos plėtros strategijoms įgyvendinti, gali gauti paramą ir teritoriniams ir tarptautiniams projektams pagal 2007–2013 m. KPP trečios krypties „Gyvenimo kokybės kaimo vietovėse ir kaimo ekonomikos įvairinimas“ priemonę. Todėl VVG tinklas planuoja techninės paramos projektus, susijusius su bendradarbiavimu, ir kviečia VVG tinklo narius teikti pasiūlymus. VVG tinklas teiks projektus Lietuvos kaimo tinklui finansuoti. V. Zubas informavo, kad 2009 m. VVG tinklas parengė projektą „Apskaitos ir finansų valdymo informacinės

*sistemos sukūrimas Lietuvos vietos veiklos grupėms, įgyvendinančioms KPP 2007–2013 m. LEADER priemonę*“ ir pateikė jį finansuoti Lietuvos kaimo tinklui <...>. Lietuvos kaimo tinklo nariai turi galimybę gauti finansavimą gerosios kaimo plėtros patirties sklaidai, informaciniams renginiams organizuoti, bendradarbiavimo projektams įgyvendinti, dalyvauti užsienio kaimo plėtros renginiuose (LEADER Lietuvoje. 2010, p. 3–4). V. Atkočiūnienė yra atlikusi tyrimą, kurio tikslas buvo įvertinti VVG veiklą Lietuvoje, tyrimo rezultatai autorei leido konstatuoti, kad Lietuvos VVG dominuoja išskirtinai palankus mikroklimatas VVG misijai atlikti. Panašių interesų ir tikslų pagrindu susiformavusios VVG kuria teigiamą emocinę išraišką. Bendras tikslų ir uždavinių suvokimas, dalyvavimo VVG veikloje panašūs motyvai neformalūs santykiai tarp grupės narių, formuoja palankią grupės vidinę socialinę psichologinę atmosferą. Tai ypač svarbu, nes VVG formavimas vyksta ne samdos, o savanoriškumo principu. Aktyvistų komandos ir žmonės, įsijungę į VVG veiklą, psichologiniu, vyraujančių socialinių ir tarpasmeninių santykių požiūriu, jaučiasi komfortiškai. Grupės narių santykiai apjungia savirealizacijos galimybes su pavaldumu ir grupės narių veiklumu bendriems interesams. VVG yra sąlyginai „jaunos“, neturinčios gilių veiklos plėtojimo tradicijų partnerystės organizacijos. Per trumpą VVG gyvavimo laikotarpį dar sunku apčiuopti konkrečius rezultatus. VVG lyderiams trūksta praktinių ir teorinių žinių savanoriškos organizacijos veiklai organizuoti, tačiau dažniausiai motyvuotų kaimo bendruomenių lyderių ir savivaldos organizacijų iniciatyvomis sukurtos vietos veiklos grupės, kurių didžiąjai daliai būdingas sutelktumas, komandinė atsakomybė, bendri dalyvavimo veikloje motyvai ir tikslai, rodo jų potencialą ir tai, kad šis organizacijos tipas šalyje įgauna teigiamą identitetą (Atkočiūnienė, 2008).

Apibendrinant galima teigti, kad VVG veikla kaimo plėtrai yra labai reikšminga, todėl į kaimo plėtrą įsitraukia vis daugiau aktyviai veikiančių VVG.

### **3. VIETOS VEIKLOS GRUPĖS „RADVILIŠKIO LYDERIS“ PARENGTOS STRATEGIJOS ANALIZĖ**

#### **3.1. Radviliškio rajono vietos plėtros strategijos analizė**

Vietos plėtros strategijų rengimui ir įgyvendinimui buvo įkurta VVG. VVG – tai tam tikroje teritorijoje veikiančių ir kaimo gyventojus atstovaujančių nevyriausybinių organizacijų, verslo sektoriaus organizacijų ir valdžios institucijų savanoriškas susivienijimas, atstovaujantis kaimo gyventojų interesams ir besirūpinantis kaimo plėtra. VVG atstovauja geografiniu atžvilgiu vientisai teritorijai, kuri nebūtinai turi sutapti su administracine teritorija. Ji gali apimti vieną arba kelias savivaldybes ar jų dalį. Parengta strategija padės kaimo žmonėms pažvelgti į gyvenamosios aplinkos kokybės problematiką, kur VVG leis efektyviau spręsti svarbiausias vietos socialines ir ekonomines problemas. Kadangi VVG vietos plėtros strategijų rengimo ir įgyvendinimo veikla Lietuvoje tik pradedama, todėl iš esmės visiškai netyrinėta.

Radviliškio rajonas pasirinktas dėl rajono kaimiškųjų seniūnijų panašumo tiek privalumais, tiek problematika. Nors Radviliškio rajonas priklauso Šiaulių apskrčiai, tačiau su Šiaulių rajonu nesijungia dėl to, kad skiriasi Radviliškio ir Šiaulių rajonų socialinė, geografinė bei ekonominė situacija. Susijungus dviem rajonams problematikos laukas padidėtų, todėl būtų sudėtingiau parengti kokybišką kaimo plėtros strategiją vietos gyventojų gyvenimo kokybės gerinimui.

VVG „Radviliškio lyderis“ apjungia teritoriją, kuri yra vientisa administraciniu–teritoriniu aspektu – ji priklauso Radviliškio rajono savivaldybei. Šia teritorija rūpinasi, prižiūri aplinką, tvarko komunalinį ūkį, teikia gyventojams paslaugas ir vykdo kitas funkcijas viena vietos savivalda – tai pasirinktai teritorijai suteikia bendrumo. Be to, tai palengvina tolimesnį VVG ir vietos savivaldos bendradarbiavimą, problemų sprendimo būdų paieškas. VVG teritorija nepriklauso kitai VVG teritorijai. Radviliškio rajone vyksta kasmetiniai renginiai, apjungiantys rajono gyventojus, suburiantys kaimo folkloro, meno kolektyvus.

Visa Radviliškio rajono teritorija siekia 163,5 tūkst. ha, o VVG teritorija sudaro apie 155 tūkst. ha plotą. Radviliškio rajone yra 12 seniūnijų, o pasirinkta VVG teritorija apima 11 iš jų (priedas Nr. 3).

VVG „Radviliškio lyderis“ atstovauja kaimo vietovę, kurios gyventojų skaičius 2007 m. pradžioje siekia 30 032, įskaitant mažus miestelius ir Šeduvos miestą, kurių vienas neviršija 6 tūkst. gyventojų. Tokiu atveju VVG teritorija atitinka reikalavimą, kad joje gyventojų skaičius būtų nuo 5 tūkst. iki 150 tūkst., įskaitant mažus miestelius, taip pat ir miestus, kuriuose yra iki 6 tūkst.



gyventojų. Radviliškio rajone yra 6 miesteliai ir Šeduvos miestas. Penki iš jų neviršija 1 tūkst. gyventojų, o didžiausias yra Baisogala.

1 lentelė

**Gyventojų skaičius VVG teritorijos miesteliuose 2007 metais**

<i>Miestelis</i>	<i>Gyventojų skaičius</i>
Baisogala	2 548
Grinkiškis	899
Sidabravas	700
Šeduvos miestas	3 194
Pociūnėliai	530
Šaukotas	1 258
Šiaulėnai	890

Šaltinis: VVG „Radviliškio lyderis“ strategija

Siekiant identifikuoti vietovės kaimo plėtros strategijų rengimo aspektus, šio magistro darbo tyrimui buvo pasirinkta Vietos veiklos grupės „Radviliškio lyderis“ parengta vietos plėtros strategija. Tyrimo svarba gali būti apibūdinama per VVG ir kaimo bendruomenių sąsają, nagrinėjant ne tik kaimo plėtros Radviliškio rajone strategines kryptis, tačiau ir analizuojant *LEADER* programoje deklaruotas nuostatas. 2-oje lentelėje trumpai nurodytos atlikto tyrimo kryptys, tai yra tikslas, uždaviniai ir naudoti moksliniai metodai bei aptariama tyrimo eiga (žiūrėti lentelę Nr. 2).

## Tyrimo ypatumai, išskirtini esminiai bruožai

Tyrimas	Tikslas, uždaviniai	Tyrimo eiga
Vietos veiklos grupės „ <b>Radviliškio lyderis</b> “ parengtos strategijos analizė	<p>Šio tyrimo <u>tikslas</u> – atlikti VVG „Radviliškio lyderis“ parengtos strategijos analizę ir, atlikus ją, identifikuoti esančias problemas, bei pateikti siūlymus joms šalinti.</p> <p>Tyrimo tikslui pasiekti išsikelti šie <u>uždaviniai</u>: ištyrus VVG „Radviliškio lyderis“ strategiją, nustatyti Radviliškio rajono VVG strategijos rengimo aspektus; analizuojant Radviliškio rajono VVG kaimo plėtros strategijos „Radviliškio lyderis“ tikslus, vizijas, prioritetus, priemones bei veiksmus, nustatyti šios strategijos silpnąsias ir stipriąsias puses; ištirti šios strategijos VVG veiklos prioritetus bei jų kaitą.</p> <p>Tyrimo tikslo ir uždavinių įgyvendinimui naudoti šie tyrimo <u>metodai</u>: anketinės apklausos metodas; loginės analizės ir sintezės metodai; lyginamoji analizė; sintezės bei apibendrinimo metodai.</p>	Tyrimo metu buvo atlikta Lietuvos VVG veiklos efektyvumo, organizacinio klimato ir jos narių sutelktumo, VVG veiklos Lietuvoje analizė. Vertinamos VVG veiklos kryptys. Pateikti pasiūlymai BPD 4.6 LEADER+ pobūdžio priemonės turiniui ir administravimo sistemai tobulinti.

Šaltinis: Sudarytas darbo autoriaus, remiantis VVG „Radviliškio lyderis“ strategija

Kokybinio tyrimo metu didžiausias dėmesys buvo sutelktas ne į statistinius duomenų pasiskirstymus, bet į strategijų turinio, strategijų rengimo etapų, strateginių vizijų, prioritetų, priemonių ir veiksmų analizę.

Strategijos buvo analizuojamos keliais pjūviais. Pirmiausia identifikuota jų turinio metodologinė kokybė (žr. 3 lentelę).

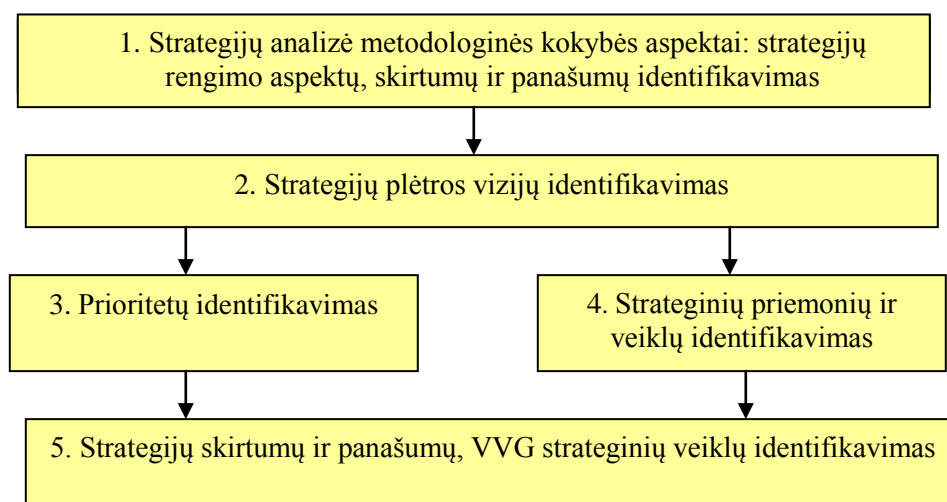
**Metodologinės plėtros strategijų kokybės operacionalizacijos rezultatai**

Metodologinės kokybės komponentai	Požymiai
Strategijos struktūra	Strateginė tema
	Strategijos apimtis
	Bendra struktūra (skyrių ir poskyrių santykis)
	Rengėjų grupės dydis ir sudėtinės dalys
	Strateginiai veiksmai rengimui ir įgyvendinimui
	Asmenys atsakingi už stebėseną/plano monitoringas
	Situacijos analizės ir gyventojų poreikio tyrimo metodai, naudoti rengiant strategiją
	Įgyvendinimo rezultatai

Šaltinis: Sudarytas darbo autoriaus, remiantis VVG „Radviliškio lyderis“ strategija

Radviliškio rajono VVG strategijos analizuotos ir kitu pjūviu: siekiant ištirti strategijų rengimo aspektus ir identifikuoti strategijų panašumus ir skirtumus bei nustatyti VVG strateginės veiklos kryptis, atlikta kokybinė strategijų vizijų, prioritetų, priemonių ir veiksmų analizė. 14 paveiksle parengta kokybinio tyrimo loginė struktūra, apimanti pagrindinius strategijos turinio formavimo etapus.

Išskirti tokie pagrindiniai Radviliškio rajono kaimo vietos plėtros strategijų kokybinio tyrimo etapai: vietos plėtros strategijų metodologinės kokybės analizė, strategijos etapų analizė, vietos plėtros strateginių vizijų, prioritetų, priemonių, veiklų analizė ir strategijų rengimo aspektų bei strategijų skirtumų ir panašumų identifikavimas.



**14 pav.** Kokybinio tyrimo loginė struktūra

Šiame magistro darbe analizuojamos Radviliškio rajono VVG parengtos vietos plėtros strategijos:

1. Radviliškio rajono vietos veiklos grupės bandomoji integruota kaimo vietovių plėtros strategija 2004–2006 m. (toliau – I strategija);

2. Radviliškio rajono vietos plėtros strategija, įgyvendinama pagal Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 m. programavimo kryptį „Leader metodo įgyvendinimas“ (toliau – II strategija).

Pagrindinės problemos, kurios buvo identifikuotos ir kurias turėjo išspręsti strategija buvo:

- nedarbas, ypač tarp moterų ir jaunimo, mažos pajamos;
- vaikai ir jaunimas neturi kur praleisti laisvalaikio, sportuoti;
- silpna kultūros materialinė bazė, nesutvarkytos visuomeninės paskirties patalpos;
- poilsio, sporto bazės nebuvimas;
- nesutvarkyta gyvenviečių aplinka;
- susipriešinę, bijantys naujovių kaimo žmonės;
- stoka lėšų, kurias būtų galima panaudoti įvairių projektų įgyvendinimui;
- sunkumai pradėdant verslą, pereinant nuo tradicinių veiklos sričių prie naujovių.

### **3.2. Vietos veiklos grupės „Radviliškio lyderis“ 2004–2009 m. veiklos analizė**

Bendruomeninis judėjimas rajone prasidėjo 1999 metais. Pirmoji kaimo bendruomenė rajono savivaldybėje įregistruota 2000 metų sausio 7 dieną – Pociūnėlių miestelio bendruomenė. Per dešimtmetį jų atsirado vos ne keturios dešimtys. Surengta dešimtys švenčių, suorganizuota daugybė talkų, išvykų, parengta ir įgyvendinta daug įvairaus lygio projektų – pritraukta šimtai tūkstančių litų. Bet svarbiausia – žmonių bendravimas, atsirandantis pasitikėjimas pačiais savimi, galimybė kartu spręsti kylančias problemas, patiems kurti savo kaimo gyvenimą – nelaukiant malonės ar primestų sprendimų. Kiekviena kaimo ar miestelio bendruomenė turi savitą veidą, savas tradicijas, savitą patirtį, savą istoriją, savus lyderius. Dalyvaudamos savo kaimo atnaujinime, gražinime, statyme, tuo pačiu bendruomenės dalyvaujame savo rajono, Lietuvos įvaizdžio kūrimo.

2003 m. lapkričio mėn. VO „Skėmių kaimo bendruomenė“ įgyvendino projektą „Baltijos-Amerikos partnerystės programa“ ir Radviliškio rajono savivaldybės programą „Savivaldybių ir NVO bendradarbiavimo skatinimas“ projektas - „Padėkime patys sau“, kurio tikslas buvo apjungti Radviliškio rajono kaimo bendruomenes ir vienyti jas bendrai veiklai. Projekto metu organizuoti susitikimai su jau veikiančiomis bendruomenėmis, dalintasi medžiaga apie veikiančius fondus,

paramos paieškos būdus, projektų vadybą, paraiškų rašymą, įstatyminę-teisinę bazę, projektų dokumentacijos ir buhalterinės apskaitos tvarkymą. Diskusijų metu išaiškėjo, kad apsijungusios bendruomenės gali daugiau pasiekti, todėl pradėta kurti Vietos veiklos grupė.

Vietos veiklos grupė „Radviliškio lyderis“ įregistruota 2004 metų rugsėjo 1 dieną. VVG steigimo tikslas buvo sukurti institucinę struktūrą, kuri skatintų kaimo gyventojų aktyvumą bei gebėjimus integruotis į visuomenėje vykstančius procesus ir per įvairių programų įgyvendinimą teiktų paramą vietinių iniciatyvų plėtojimui. Ji apjungia viso rajono kaimo vietovių nevyriausybines organizacijas (kaimo bendruomenių atstovai sudaro daugiau nei pusę VVG narių), joje yra savivaldybės deleguoti darbuotojai bei verslininkai (jie sudaro kitą dalį VVG). Grupės svarbiausias principas – kartu dirbant nevyriausybinių organizacijų, valdžios bei verslo atstovams, į šį procesą įtraukiant bendruomenės narius, priimti sprendimus, svarbius kaimo žmonėms, ir ieškoti būdų juos įgyvendinti.

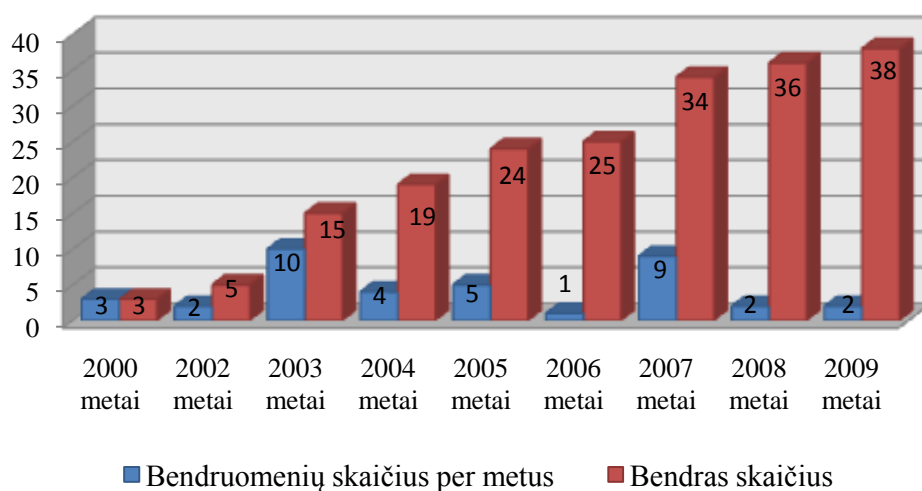
Per visą laikotarpį VVG veikė siekdama įgyvendinti savo tikslus bei uždavinius, o nuo pat VVG įsisteigimo veikla buvo nuolat plečiama ir tobulinama: rengiami vis nauji projektai, įgyvendinamos programos, padedančios gerinti vietos gyventojų gerovę ir gyvenimo kokybę, bei rajone kuriant papildomą pridėtinę vertę. 2005 metais buvo atlikta Radviliškio rajono SSGG analizė, ištirtos gyventojų problemos bei poreikiai ir parengta bandomoji strategija „Gyvenimo kokybės gerinimas Radviliškio rajono kaimo vietovėse“. Nors bandomoji strategija nebuvo įgyvendinta, tačiau ją rengdama VVG įgijo naudingos patirties parengtos strategijos tobulinimui atlikti ir patobulintai strategijai įgyvendinti, o 2007 m. vasario 1 d. VVG „Radviliškio lyderis“ su Nacionaline mokėjimo agentūra (toliau – NMA) prie LR Žemės ūkio ministerijos pasirašė paramos teikimo sutartį, pagal kurią įsipareigojo įgyvendinti projektą „Parengtos bandomosios strategijos „Gyvenimo kokybės gerinimas Radviliškio rajono kaimo vietovėse“ tobulinimas“. Projektas iš dalies buvo finansuojamas iš Europos Sąjungos Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondo Orientavimo skyriaus lėšų. Bendra projekto vertė siekė 69,88 tūkst. litų, iš kurių Fondo Orientavimo skyriaus finansinis indėlis sudarė iki 52,41 tūkst. Lt, o LR valstybės biudžeto – 17,47 tūkst. Lt. Projektas buvo skirtas Radviliškio rajono kaimo vietovių gyventojų kokybės gerinimui ir gyventojų pasiruošimui 2007–2013 m. laikotarpio strategijos įgyvendinimui, skatinant vietos gyventojų aktyvumą ir iniciatyvą. Šiems tikslams pasiekti projektas numatė parengtos bandomosios strategijos tobulinimą, į pagalbą pasitelkiant konsultantus, taip pat vietos gyventojų susitikimų su konsultantais rengimą ir seminarų vietoje gyventojams organizavimą bei galimybių išvykti į organizuojamus seminarus kituose rajonuose sudarymą. Be šių veiklų projektas turėjo įgyvendinti administravimo, viešinimo ir kitokio pobūdžio veiklas. Reikia akcentuoti ir tai, kad VVG „Radviliškio lyderis“ 2007

metais finansavimą buvo gavęs ne kokiai nors konkrečiai veiklai, tačiau tik strategijos tobulinimui. Tai neabejotinai stabdė VVG veiklą. Sveikintina yra tai, kad strategijos rengime labai aktyviai dalyvavo rajono bendruomenių lyderiai, kurie savo vietovėse pasitelkę gyventojus sprendė tai, ko labiausiai trūksta jų gyvenamojoje vietovėje ir aplinkoje. Kiekvienas dalyvavęs šiame darbe turi savas patirtis, savus prisiminimus. Bendras darbas neabejotinai suvienijo, suartino, leido geriau pažinti vieniems kitus, davė geros patirties. Projekto įgyvendinime dalyvavo dauguma rajono kaimo vietovių gyventojų – vieni kaip projektų sumanytojai, rengėjai, įgyvendintojai, kiti – kaip rezultatų naudotojai, vertintojai. Visi jie labai svarbūs, nes ir požiūris iš šono, kritika ar kitas vertinimas duoda apčiuopiamą naudą.

2009 metais Radviliškio rajone veikė jau 38 kaimo bendruomenės, kurios aktyviai dalyvavo visuomeniname gyvenime, stengėsi pagerinti gyvenimo kokybę savo seniūnijose.

15 pav. pavaizduota Radviliškio rajono kaimo bendruomenių augimas 2000–2009 m. laikotarpiu. Didžiausias bendruomenių kūrimasis Radviliškio rajone buvo 2003 m. tai sietina su LEADER programos pradžia Lietuvoje. 2007 m. kaimo bendruomenių steigimasis susiją su bandomosios integruotos kaimo vietovių plėtros strategijos parengimu. Visos Radviliškio rajone veikiančios kaimo bendruomenės aktyviai dalyvavo visuomeniname gyvenime, stengėsi pagerinti gyvenimo kokybę savo seniūnijose.

Kaimo bendruomenių raida 2000-2009 m.

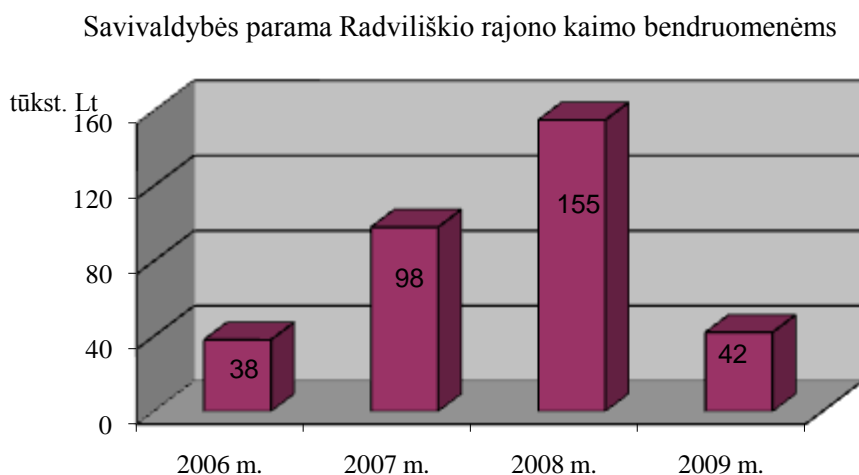


**15 pav.** Radviliškio rajono kaimo bendruomenių skaičiaus kaita per metus

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus (2010), remiantis VVG „Radviliškio lyderis“ duomenimis

Kaimo bendruomenės aktyviai teikė projektus pagal Radviliškio rajono savivaldybės finansinės paramos teikimo jaunimo ir kitoms nevyriausybinėms organizacijoms rėmimo programą.

16 pav. pavaizduota Radviliškio rajono savivaldybės parama kaimo bendruomenėms 2006-2009 m. laikotarpiu. Apibendrinant galima teigti, kad bendruomenės yra palaikomos Radviliškio rajono savivaldybės. Pasak Radviliškio rajono savivaldybės mero Antano Čeponio „Kiekviena Radviliškio rajono bendruomenė rūpinasi savo gyvenimo aplinka, žmonių užimtumu ir sprendžia iškilusias problemas. Atkakliai siekdamos užsibrėžtų tikslų, jos aktyviai dalyvauja projektinėje veikloje, organizuoja šventes, stovyklas, konkursus, susitikimus, puoselėja aplinką, teikia informaciją gyventojams, įgyvendina įvairias užimtumo programas ir pan.“ Veikianti rėmimo programa nuo 2006 m. palaipsniui didėjo, aktyvindama kaimo bendruomenes, skatindama vietos gyventojų verslumą. Radviliškio rajono savivaldybė siekia sukurti ir išsaugoti Radviliškio rajono kaimo vietovių gyvenimiškosios aplinkos patrauklumą bei darną. Glaudi partnerystė su Radviliškio rajono savivaldybe, valdžios atstovais, dalyvavimas kasdienėje VVG veikloje subrandino organizacijos veiklą.



**16 pav.** Radviliškio rajono savivaldybės parama kaimo bendruomenėms

Šaltinis: Sudarytas darbo autoriaus (2010), remiantis Radviliškio rajono savivaldybės 2009 m. veiklos ataskaita

2009 m. 26 kaimo bendruomenių projektai gavo 42 000 litų paramą iš Radviliškio rajono savivaldybės rėmimo fondo (žr. 4 lentelė).

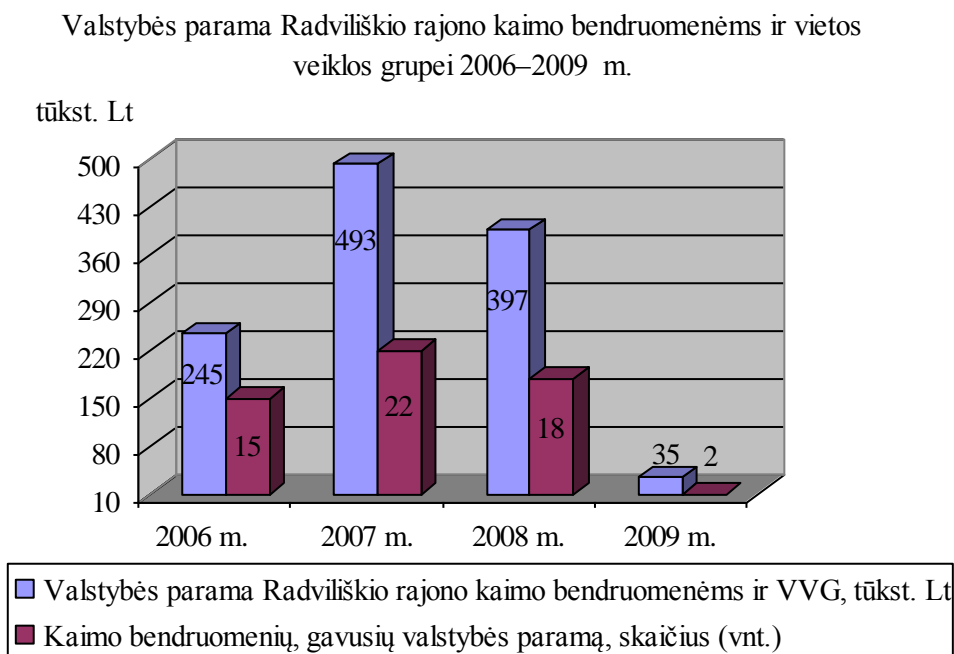
## Kaimo bendruomenių projektams suteikta parama

Eil. Nr.	Organizacija	Projekto pavadinimas	Suma, Lt
1.	Sidabravo kaimo bendruomenė	„Sidabravo miestelis ir jubiliejiniai renginiai – tūkstantmečio papėdėje“	1 500
2.	Vadaktų kaimo bendruomenė	„Tradicinės Vadaktų krašto šventės, kartu paminint Lietuvos vardo tūkstantmetį“	1 500
3.	Asociacija „Karčemų kaimo bendruomenė“	„Sveikas gyvenimas – prasmingas laisvalaikis“	1 500
4.	Asociacija „Vaitiekūnų bendruomenė“	„Istorija mene“	3 000
5.	VO „Būtėnų bendruomenė“	„Būkime drauge“	1 500
6.	Asociacija „Mankiškių bendruomenė“	„Čia mano gimtinė, čia mano namai“	1 500
7.	Daugėlaičių kaimo bendruomenė	„Taip šventė senoliai – taip švenčiame mes“	1 500
8.	Beinoravos kaimo bendruomenė	„Beinoravos krašto šventės, skirtos Lietuvos vardo tūkstantmečiui paminėti“	1 500
9.	Asociacija „Šiaulėnų bendruomenė“	„Pažinkime ir gražinkime savo kraštą“	1 500
10.	Kairėnų kaimo bendruomenė	„Kad gyventume gražiai ir turtingai“	1 500
11.	Asociacija „Acokavų bendruomenė“	„Pabūkime kartu“	1 500
12.	Palonų bendruomenė	Etnografinė šventė „Kai mes buvome jauni ...“	1 500
13.	VO „Kutiškių kaimo bendruomenė“	„Bendraujame ir mokomės amatų“	1 500
14.	Asociacija „Voskonių bendruomenė“	„1 000 pusvalandžių pabūkime kartu pažindami Lietuvą“	1 500
15.	Grinkiškio bendruomenė	„Mes atėjom į žemę nemirti, mes atėjom gyvent ir pažint“	1 500
16.	Asociacija „Mėnaičių bendruomenė“	„Puoselėkime tradicijas, prisiminkime tautos istoriją“	1 500
17.	Asociacija „Raudondvario kaimo bendruomenė“	„Lietuvos tūkstantmetį švenčiame drauge“	1 500
18.	Asociacija „Papušynio kaimo bendruomenė“	„Žmogus ne vien duona sotus“	1 500
19.	Asociacija „Kalnelio Gražionių bendruomenė“	„Tūkstantis valandų tobulėjimui“	1 500
20.	Asociacija „Tyrulių bendruomenė“	„Bendruomenės namai – kartu susitikimo vieta“	1 500
21.	Asociacija „Šaukoto bendruomenė“	Ir per Šaukotą nusiris „Tūkstantmečio banga...“	1 500
22.	VO „Pociūnėlių miestelio bendruomenė“	„Sportas – sveikata“	1 500
23.	Pašušvio bendruomenė	„Pašušvio krepšinio lyga“	1 500
24.	Asociacija „Kunigiškių bendruomenė“	„Kunigiškių kaimo 390-osios metinės – prisimename praeitį, apžvelgiame dabartį, planuojame ateitį“	1 500
25.	Asociacija „Šniūraičių bendruomenė“	„Žvilgsnis į Lietuvos praeitį“	1 500
26.	VVG „Radviliškio lyderis“	„Draugystės tiltai“	3 000
Iš viso:			<b>42 000</b>

Šaltinis: Radviliškio rajono savivaldybės 2009 m. veiklos ataskaita



Nuo 2006 m. teikiama valstybės parama kaimo bendruomenėms ir vietos veiklos grupėms. Pagal šią paramą kaimo bendruomenės rengia ir įgyvendina įvairius socialinius, aplinkos apsaugos ir tvarkymo, užimtumo, kaimo žmonių mokymo ir švietimo, kultūros paveldo išsaugojimo projektus, atstovauja vietos gyventojų interesams. Jų dalyvavimas projektinėje veikloje skatina visuomeninį, pilietinį ir ekonominį aktyvumą, gyvenimo aplinkos gerinimą ir tuo pačiu didina kaimo vietovių kaip gyvenamosios vietos patrauklumą. 2006–2009 metais Radviliškio kaimo bendruomenės įsisavino 1 169,820 tūkst. Lt valstybės paramą (žr. 17 pav.). 2009 m. iš 33 kaimo bendruomenių, pateikusių projektus valstybinei paramai, gavo 34 620 litų paramos.



**17 pav.** Valstybės parama Radviliškio rajono kaimo bendruomenėms ir vietos veiklos grupei  
Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus (2010), remiantis VVG „Radviliškio lyderis“ duomenimis

Įgyvendindamas projektus VVG „Radviliškio lyderis“ vienija visas 38 Radviliškio rajono bendruomenės. Visos bendruomenės aktyviai organizuoja įvairias talkas, kultūrinius renginius, telkia meninius kolektyvus, skatina daliuosius amatus, puoselėja tradicijas. Kadangi ne visos bendruomenės apie savo atliktus darbus viešinasi spaudoje, nutarta išleisti bendrą leidinį apie Radviliškio rajono bendruomenės, kur VVG ir bendruomenės trumpai pristatė savo nuveiktus darbus. Bei atsižvelgus į šiuolaikines informacines technologijas nutarta sukurti VVG „Radviliškio lyderis“ internetinį puslapį, kur bus talpinama visos naujienos susijusios su Vietos veiklos grupės „Radviliškio lyderis“ ir Radviliškio rajono bendruomenių veikla.

Visi VVG nariai ir bendruomenių lyderiai dirba visuomeniniais pagrindais, o jų vykdomi projektai atneša naudą VVG bendruomenei, bei gerina rajono kaimo gyventojų gyvenimo kokybę, bendravimas su kitų rajonų bei kitų valstybių tokiomis pat organizacijomis atneša naudą visam rajonui, nes įgyjama žinių, patirties, naujų idėjų.

Kiekvienais metais organizuojama konferenciją, kurioje supažindiname rajono bendruomenes, kitas kaimo nevyriausybines organizacijas su VVG ir bendruomenių nuveiktais darbais, aptariame aktualiausių problemų sprendimus, pagerbiame labiausiai nusipelnčius kaimo nevyriausybinių organizacijų savanorius. Pagal įgyvendinta projektą 2009 metais VVG suorganizavo 2 renginius, kultūrinį renginį skirtą kaimo bendruomenėms bendravimo ir bendradarbiavimo skatinimui, kur kaimo bendruomenės buvo skatinamos pabendrauti, pasikeisti patirtimi, kitas – skirtas metų pabaigoje nuveiktų darbų ir problemų aptarimas, pagerbiami aktyviausių bendruomenių nariai, aptariami bendruomenių pasiekimai, nuveikti darbai, parengti ir įgyvendinti projektai. Į konferenciją pasikviečiama VVG, su kuriomis bendradarbiaujame atstovus.

VVG „Radviliškio lyderis“ bendradarbiauja su Pakruojo VVG, Šiaulių VVG, Raseinių krašto bendrija, Biržų rajono vietos veiklos grupe ir kitomis vietos veiklos grupėmis užsienyje (Local Action Group Society for Rural Development and Cultural Heritage Protection in Biskupiec Community iš Lenkijos). Tokiu būdu VVG dalinasi vietos partnerystės skatinimo, strategijos įgyvendinimo patirtimi. Kai kurios VVG teritorijai priklausančios bendruomenės bendradarbiauja ne tik vienos su kitomis, bet ir su kitų Lietuvos rajonų bendruomenėmis, bandoma užmegzti ryšius ir su užsienio bendruomenėmis. Bendradarbiavimo tikslas – dalinimasis gerąja patirtimi (priedas Nr. 2). „Šiuo metu VVG ieško partnerių Švedijoje, Lenkijoje ir kt. Atsirenkant bendradarbiavimo partnerius bus atsižvelgiama į jų patirtį, vykdomą veiklą, jų naudojamų idėjų novatoriškumą ir pan. Galimos bendradarbiavimo priemonės:

- tiesioginiai patirties mainai;
- bendradarbiavimas įgyvendinant novatoriškas veiklas;
- dalyvavimas bendrose iniciatyvose su kitais partneriais;
- mokymų/seminarų pravedimas;
- metodinės ar pažintinės literatūros bei viešinimo priemonių leidyba ir pan.“ (Strategija „Gyvenimo kokybės gerinimas Radviliškio rajono kaimo vietovėse“, 2008).

Apibendrinant galima teigti, kad analizuojamu laikotarpiu Radviliškio rajono kaimo bendruomenės aktyviai teikė projektus tiek pagal Radviliškio rajono savivaldybės programą, tiek pagal Valstybės paramą kaimo bendruomenėms ir vietos veiklos grupėms. Per abi programas

Radviliškio rajono kaimo bendruomenės, per 4 metus dalyvaudamos valstybės paramos ir Radviliškio rajono savivaldybės programos įgyvendino projektą už 1 500 tūkst. litų, tai leido sumažinti socialinę atskirtį tarp miesto ir kaimo bei suaktyvino kaimo bendruomenių norą dalyvauti bandomosios integruotos kaimo vietovių plėtros strategijos parengime ir strategijos įgyvendinime.

### 3.3. VVG „Radviliškio lyderis“ Strategijos turinio struktūros analizė

Radviliškio rajono vietos veiklos grupės bandomoji integruota kaimo vietovių plėtros strategija 2004-2006 m. (toliau I strategija);

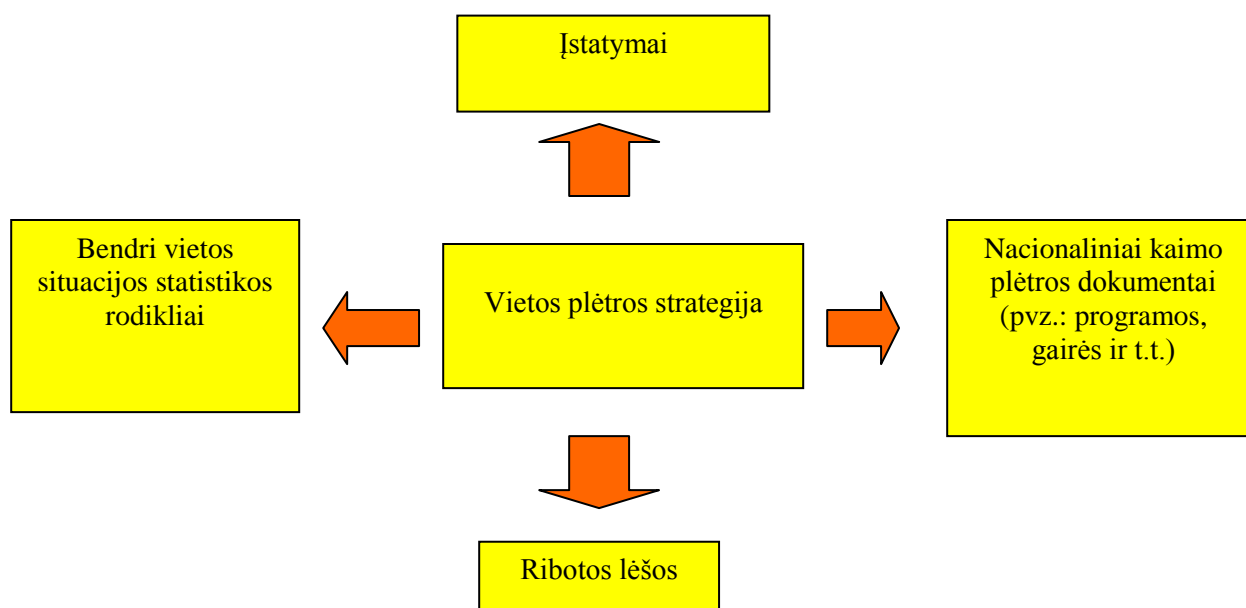
5 lentelė

<i>Strategijos struktūros elementai</i>	<i>Analizės rezultatas</i>
Situacijos analizė ir gyventojų poreikių tyrimo metodai, naudoti rengiant strategiją	Statistinė situacijos analizė, atlikta SSGG partnerystės grupės valdybos, svarbiausių strategijos kūrimo klausimų aptarimas, atliekant gyventojų apklausą
Bendra struktūra (skyrių ir poskyrių santykis)	Strategiją sudaro santrauka ir šie skyriai: pareiškėjo pristatymas, projekto pristatymas, investicijos ir finansavimas
Vizijų, misijų, tikslų apimtis	Vizija, misija, 6 tikslai ir numatomi 5 rezultatai
Rengėjų grupės dydis ir sudėtinės dalys	Strategiją rengė Radviliškio rajono VVG
Strateginiai veiksmai rengimui ir įgyvendinimui, reikalingi finansiniai ištekliai	Bandomajame projekte numatytos šios veiklos: parengtos strategijos tobulinimas; patobulintos strategijos vertimas į anglų kalbą; seminarų organizavimas, išvykos į kitas VVG; VVG gyventojų susitikimai su konsultantais ir gyventojų apklausos; projekto administravimas, projekto viešinimas. Numatyta, kad bandomajai strategijai reikalingos šios paramos lėšos: 69,881 tūkst. litų.
Asmenys atsakingi už stebėseną, strategijos įgyvendinimo kontrolę	Aprašyta strategijos įgyvendinimo stebėsenos sistema, kurią sudaro: priežiūros procedūros, priežiūros ir vertinimo rodikliai, VVG veiklos vertinimo procedūra. VVG už strategijos įgyvendinimą atskaitinga Nacionalinei mokėjimo agentūrai, centrinei mokėjimo agentūrai, ŽŪM.
Strategijos įgyvendinimas ir valdymas	Strateginis laikotarpis – 2006-2007 m. Strateginis laikotarpis - 2006-2008 metai, Strategijai įgyvendinti parengtas konkretus veiksmų planas, numatytas VVG strategijos administravimas. Sprendimų priėmimas – VVG susirinkimas, valdyba, VVG pirmininkas. Strategijai įgyvendinti numatyti 3 projektų paraiškų teikimo etapai. Bendruomenės finansiškai atskaitingos VVG, VVG atskaitinga NMA, ŽŪM. Bendruomenės finansiškai atskaitingos VVG, VVG atskaitinga NMA, ŽŪM.
Laukiami rezultatai	Planuojami pasiekti rezultatai yra tokie: išlaikys VVG veiklos tęstinumą; sustiprins vietos gyventojų bendradarbiavimą; VVG ir gyventojai įgis naudingos patirties strategijai įgyvendinti; rezultatai suteiks naudos visiems VVG teritorijos gyventojams; rezultatai prisidės prie pasirengimo 2007-2013 m. laikotarpiui; įvairių grupių kaimo gyventojų poreikių patenkinimas įgyvendinant patobulintą strategiją; pasiekti rezultatai padės sustiprinti VVG, jos veiklą ir pradėtus darbus tęsti toliau. Numatomas rezultatų papildomas socialinis-ekonominis poveikis.

Šaltinis: Radviliškio rajono vietos veiklos grupės bandomoji integruota kaimo vietovių plėtros strategija 2004-2006 m.

Kadangi šis projektas yra bandomojo pobūdžio, jis daugiau buvo skirtas VVG pasirengimui 2007–2013 m. laikotarpiui. Atliekant šios bandomosios strategijos turinio struktūros elementų analizę, nustatyta, kad I strategija labiau primena strateginį planą, negu pačią strategiją (tai akivaizdu lyginant ją su II strategija), kadangi ir jos strateginis laikotarpis apima tik vienerius metus, tačiau šiai strategijai būdingas tęstinumas, kadangi ją planuojama vis tobulinti. Vietos situacijos analizei ištirti naudoti šie metodai: SSGG, gyventojų apklausa, statistinė analizė.

Analizuojant I strategijos turinį, jos rengimo struktūros elementus, apibendrintai galima teigti kad ši strategija savo rengimo aspektais labai žymiai nesiskiria nuo II strategijos ir iš esmės išlaiko tokius pačius bruožus, bet būtų galima identifikuoti dar ir šiuos strategijos ypatumus: sudėtingai parengtas dokumentas, turintis ilgalaikių prioritetų, tačiau skirtas pernelyg trumpam strateginiam laiko etapui. Taip pat lyginant abiejų strategijų rengimo procesus, šioje strategijoje identifikuotini ir objektyvūs strategijų rengimo procesui įtaka darantys veiksniai:



**18 pav.** Vietos plėtros strategijų rengimo procesui įtaką darantys objektyvūs veiksniai  
Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis VVG Radviliškio lyderis“ strategija

Vis dėlto Radviliškio rajono VVG nariai–ekspertai I strategijos rengimui teikia didelę reikšmę, kadangi ji padės įgyvendinti vėlesnę strategiją, todėl ji turi būti nuolat tobulinama ir plėtojama. Visi Radviliškio rajono VVG nariai labai aktyviai ir noriai dalyvavo rengiant strategiją, daug veiksmų atlikta kolektyviai, aktyviai bendradarbiaujant su konsultantu ir bendruomenėmis, visos strategijos rengimo atsakomybės neuždedant tik ant konsultanto pečių.

Siekiant identifikuoti II strategijos rengimo aspektus ir išskirti jos bruožus, buvo atlikta VVG „Radviliškio lyderis“ turinio struktūros kokybinė analizė, ji pateikiama žemiau esančioje lentelėje.

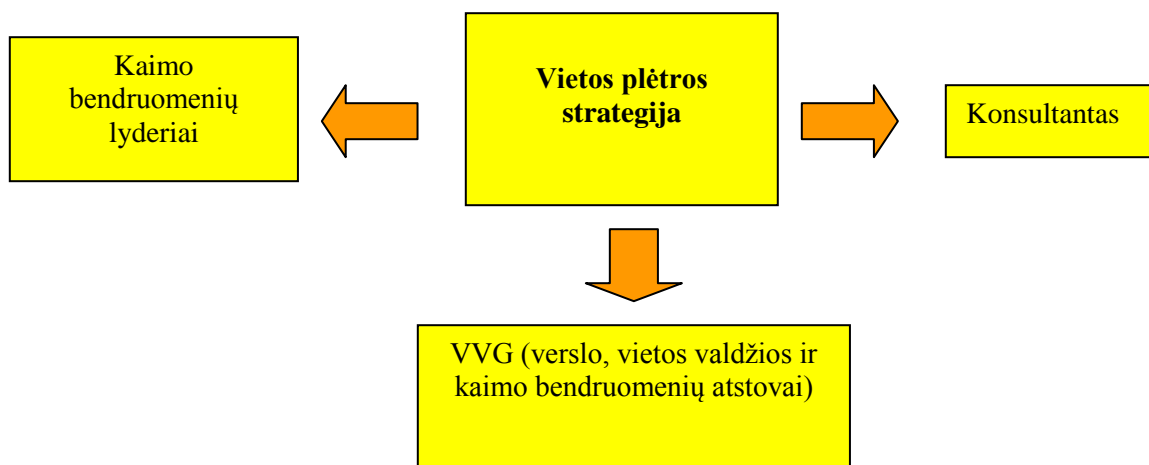
6 lentelė

<i>Strategijos struktūros elementai</i>	<i>Analizės rezultatas</i>
Strategijos apimtis Situacijos analizė ir gyventojų poreikių tyrimo metodai, naudoti rengiant strategiją	85 psl., priedų nėra Statistinė situacijos analizė, SSGG partnerystės grupės valdybos atlikta Gyventojų poreikių analizė, naudotas apklausos metodas, apklausiant gyventojus
Bendra struktūra (skyrių ir poskyrių santykis)	Strategiją sudaro įvadas ir šie skyriai: VVG ir jos veiklos organizavimo aprašymas, VVG teritorijos situacijos ir poreikių analizės aprašymas, VVG teritorijos plėtros vizija, prioritetai, priemonės bei veiklos sritys, strategijos įgyvendinimo planas, strategijos naujoviškumo, daugiaspektoriškumo aprašymas, strategijos atitiktis EB horizontaliosioms sritims aprašymas, strategijos suderinamumo ir papildomumo KPP bei kitiems nacionaliniams teisės aktams aprašymas
Vizijų, misijų, tikslų apimtis	Vizija, misija, 6 tikslai, 3 uždaviniai
Rengėjų grupės dydis ir sudėtinės dalys	Strategiją rengė Radviliškio rajono VVG partnerystės grupės valdyba, 27 žmonių grupė
Strateginiai veiksmai rengimui ir įgyvendinimui, reikalingi finansiniai ištekliai	Strategijoje numatyti prioritetai: fizinės ir socialinės kaimo infrastruktūros gerinimas; alternatyvių pajamų šaltinių kaime kūrimas. Siekiant kaimo vietovių plėtros strategiją rengti remiantis statistine socialine-ekonomine vietos situacijos analize, buvo atlikta gyventojų poreikių analizė, vizijos, misijos suformulavimas, vertybių ir darbo principų nustatymas, veiklos prioritetų, tikslų ir priemonių identifikavimas, bendruomenės įtraukimo į strategijos įgyvendinimą procedūros, projektų įgyvendinimo priežiūros ir vertinimo sistema. Strategijos įgyvendinimui reikalinga 9 590,00 tūkst. Lt suma. Numatyta, kad strategijai skirtos paramos lėšos bus panaudojamos taip: 15,03% - strategijos įgyvendinimo administravimo išlaidoms, o 84,97% lėšų – vietos projektams įgyvendinti
Asmenys atsakingi už stebėseną, strategijos įgyvendinimo kontrolę	Aprašyta strategijos įgyvendinimo stebėsenos sistema, kurią sudaro: partnerystės grupės valdybos suformuotos stebėsenos grupės, stebėsenos rodikliai, atsiskaitomybė, veiksmų koregavimas
Strategijos įgyvendinimas ir valdymas	Strateginis laikotarpis – 2009-2013 m., 5 metai. Numatomi 4 strategijos įgyvendinimo etapai: 1. Parengiamieji strategijos įgyvendinimo darbai; 2. Pirmosios priemonės veiklos sričių įgyvendinimas; 3. Antrosios ir trečiosios priemonės veiklos sričių įgyvendinimas; 4. Baigiamieji strategijos įgyvendinimo darbai. Sprendimų priėmimo organas – valdyba, valdybai vadovauja pirmininkas. Strategijos įgyvendinimo priežiūrą atliks VVG valdymo organas – visuotinis narių susirinkimas
Laukiami rezultatai	Planuojami pasiekti rezultatai yra pakankamai novatoriški: viešosios infrastruktūros sutvarkymas ir (arba) sukūrimas; kaimo vietovei svarbių statinių statyba, rekonstravimas, remontas; nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų bei vietovių pritaikymas ir tvarkyba, religinių objektų paprastas remontas; rekreacinės teritorijos infrastruktūros atnaujinimas pritaikant visuomenės poreikiams; amatų centrų kūrimas; verslo kūrimas kaimo vietovėse; kaimo turizmo skatinimas; stovyklaviečių kaimo vietovėse įkūrimas ir plėtra

Šaltinis: Radviliškio rajono vietos plėtros strategija, įgyvendinama pagal Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 m. programavimo kryptį „Leader metodo įgyvendinimas“

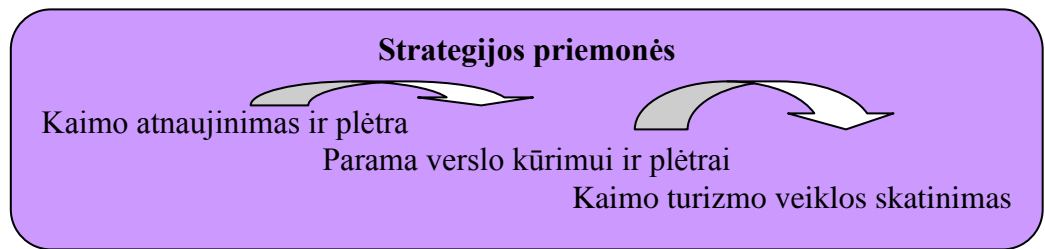
Analizuojant šios strategijos turinio struktūros elementus, nustatyta, kad strategija yra pakankamai gerai ir išsamiai sudaryta, o jos strateginis laikotarpis, apimantis 5 metus, tik dar kartą tai įrodo. Strategijos turinys atitinka strategijų rengimo metodikas, nes jame yra identifikuoti šie

etapai: esamos situacijos analizė, vizijos ir misijos formulavimas, numatyti strateginiai tikslai bei jų įgyvendinimo priemonės, numatyta strategijos valdymo ir įgyvendinimo kontrolės sistema. Vietos situacijos analizei ištirti buvo naudojami tokie metodai kaip SSGG, gyventojų interviu ir statistinė analizė. Atliktas jų palyginimas. Tai leidžia daryti prielaidas, jog strategija visiškai orientuota į esamus vietos gyventojų poreikius ir juos atitinka. Strategijos rengime iškelti 6 strateginės svarbos tikslai bei numatyti 3 uždaviniai jiems įgyvendinti. Numatytos strategijos įgyvendinimo, finansų valdymo bei kontrolės procedūros. Strategija bus įgyvendinama per kaimo bendruomenių projektus ir tikslines programas. Strategijos turinio struktūroje galima nustatyti šiuos strategijų rengimo procesuose dalyvaujančius subjektus: VVG, konsultantus, kaimo bendruomenių lyderius (žr. 19 pav.).



**19 pav.** Vietos plėtros strategijų rengimo procese dalyvaujantys subjektai  
Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis VVG Radviliškio lyderis“ strategija

Pagal atliktą anketinę apklausą, konsultuojantis su gyventojais ir bendruomenių atstovais buvo išskirtos realiai esančios problemos ir nustatyti esminiai strategijos prioritetai. Siekiant užtikrinti kaimo gyventojų įtraukimą į sprendimų priėmimo procesą „iš apačios į viršų“, su jais taip pat buvo konsultuojamasi ir galiausiai buvo pasirinktos šios strategijos priemonės, atitinkančios KPP priemones ir aktualiausias VVG teritorijoje:



**20 pav.** Strategijos priemonės, atitinkančios KPP priemones ir aktualiausias VVG teritorijoje  
Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis VVG Radviliškio lyderis“ strategija

Taigi, galima daryti prielaidą, kad strategijos rengime buvo išlaikytas partnerystės principas „iš apačios į viršų“, kuris užtikrina viešąjį interesą.

Atliekant kokybinio tyrimo metu gautų rezultatų analizę, nustatyta, kad abi Radviliškio rajono kaimo plėtros strategijos buvo parengtos atsižvelgiant į esančius vietos ypatumus, į jų rengimą buvo įtraukti visi svarbiausi toje teritorijoje esantys žmoniškieji ištekliai: vietos valdžia, verslo ir kaimo bendruomenių atstovai, profesionalūs konsultantai. Kadangi strategijų rengimo procesas iš esmės yra savanoriška vietos bendruomenės veikla, tai strategijos labiau orientuotos būtent į teritorinės vietovės pokyčius, o ne į strategiją rengiančios vienos organizacijos plėtrą, kaip, pavyzdžiui būtų rengiant ir įgyvendinant verslo plėtros strategijas. Neabejotinai VVG čia turėjo neįkainojamos patirties, taip pat tos patirties įgijo ir VVG teritorijoje gyvenantys asmenys. Strategijų rengimo procese bendradarbiavimo metodas savaime yra privalomas, kadangi pati organizacija nėra vienalytė, o susideda iš skirtingus partnerius apjungiančių atstovų: Vietos valdžia, verslo organizacijų atstovų, kaimo bendruomenių narių. Svarbu ir tai, kad abi strategijos parengtos padedant kompetentingiems konsultantams. Akcentuotinas strategijų privalumas, garantuojantis kiek įmanoma kokybiškesnį jų įgyvendinimą, yra ir nuolatinis konsultavimasis su vietos gyventojais įvairiais strategijų rengimo etapais. Tai padėjo pažvelgti į strategijos prioritetus visuomenės, gyventojų akimis, numatyti, kuria linkme turi būti einama, kad strategijos būtų deramai parengtos ir jų įgyvendinimas pagal parengtas strategijas būtų maksimaliai efektyvus ir naudingas vietos gyventojams bei kitiems asmenims. Pats strategijų turinys ir rengimo procesas yra pagrįstas LEADER ir KBPP programų nuostatomis bei reikalavimais, todėl buvo nuolat derinamas su kitais nacionaliniais dokumentais ir savivaldos kaimo plėtros proceso dokumentais. Kadangi strategijos buvo parengtos tos pačios rengėjų grupės, todėl strategijų turinys yra papildantis ir išplečiantis viena kitą, yra tęstinis ir nepertrauktas.

Identifikuotini šie strategijų skirtumai:

I strategija (Radviliškio rajono vietos veiklos grupės bandomoji integruota kaimo vietovių plėtros strategija 2004-2006 m.) yra naujos viešojo gyvenimo praktikos pavyzdys. Ji yra parengta inovatyviais iki tol nenaudotais strategijų rengimo metodais – partnerių bendradarbiavimo pagrindu, į strategijų rengimo procesą aktyviai įtraukiant ir vietos gyventojus. Strategijoje yra keliami net 6 strateginiai tikslai, siekiant juos įgyvendinti per dvejus metus.

II strategija (Radviliškio rajono vietos plėtros strategija, įgyvendinama pagal Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 m. programavimo kryptį „Leader metodo įgyvendinimas“) yra kokybiškas kolektyvinio darbo rezultatas, įvertintas ir už Radviliškio rajono teritorijos ribų. Joje yra suderinamumo su kitais nacionaliniais kaimo plėtros politikos dokumentais rengimo aspektas. Strategijos įgyvendinimas yra tik dalinio VVG savarankiškumo išraiška, kadangi finansų valdymas yra susietas ir priklausomas nuo nacionalinių įstaigų (NMA).

### 3.4. Strategijų vizijų, prioritetų, priemonių ir veiksmų lyginamoji analizė

Siekiant identifikuoti vietos plėtros strategijų skirtumus ir panašumus bei Radviliškio rajono VVG prioritetines strategines veiklas, atlikta vizijų, prioritetų, priemonių ir veiksmų analizė. Abiejų strategijų vizijų santrauka pateikiama 7 lentelėje.

7 lentelė

#### Strategijų vizijų apibendrinimas

Eil. Nr.	Strategijos pavadinimas	Strateginis laikotarpis	Strateginė vizija
I.	Radviliškio rajono vietos veiklos grupės bandomoji integruota kaimo vietovių plėtros strategija 2004-2006 m.	2004-2006	Vizija – kultūringa, vieninga, ekonomiškai stipri ir užtikrinanti įvairių gyventojų grupių poreikius Radviliškio rajono VVG teritorija, kurioje žmonės nori gyventi ir dirbti. Kaimo vietovėse bus saugojama ir puoselėjama autentiška kultūros ir gamtos paveldo įvairovė, subalansuotai tenkinami materialiniai ir dvasiniai gyventojų poreikiai. Pagerės kaimo žmonių gyvenimo kokybė: 1) žmonės gyvens gražesnėje, sveikesnėje, patogesnėje aplinkoje, kaimas taps patrauklesnis jame gyvenantiems ir atvykstantiems augs kaimo žmonių išsilavinimas ir pilietiškumas; 2) tvirtės šeimos ir bendruomenės, suaktyvės žmonių dalyvavimas kaimo plėtroje; 3) didės kaimo gyventojų verslumas, augs ekonomika ir mažės nedarbas bei emigracija; 4) daugiau jaunų žmonių norės gyventi kaime.
II.	Radviliškio rajono vietos plėtros strategija, įgyvendinama pagal Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 m. programavimo kryptį	2007-2013	Vizija – kultūringa, vieninga, ekonomiškai stipri ir užtikrinanti įvairių gyventojų grupių poreikius Radviliškio rajono VVG teritorija, kurioje žmonės nori gyventi ir dirbti. 1) Pagerės fizinė ir socialinė kaimo infrastruktūra, bus sutvarkoma vietos viešojo infrastruktūra; 2) Bus sudaromos palankios sąlygos visoms kaimo gyventojų grupėms turėti galimybę dirbti, sukurti geresnes sąlygas kaimo vietovėse plėtoti alternatyvias ūkinės



	„Leader metodo įgyvendinimas“		veiklos rūšis (teikiama parama verslo kūrimui bei plėtrai, skatinamas kaimo turizmo verslas).
--	-------------------------------	--	---

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis VVG Radviliškio lyderis“ strategijomis

Analizuojant strategijų prioritetų, priemonių ir strateginių veiklų apibendrinimą (žiūrėti 8 lentelę), matyti, kad abiejose strategijose ypatingas dėmesys yra skiriamas kaimo bendruomenių aktyvinimo ir jų bendruomeniškumo išraiškai skatinti, jų gyvenimo kokybei gerinti.

8 lentelė

### Prioritetų, priemonių ir numatomų veiksmų Radviliškio rajono VVG strategijose apibendrinimas

<i>Strategija</i>	<i>Prioritetai, priemonės, veiksmai</i>
<b>I. Radviliškio r. vietos veiklos grupės bandomoji integruota kaimo vietovių plėtros strategija 2004-2006 m</b>	<p><b>I. Prioritetas: Patrauklios gyventi aplinkos kūrimas, stiprinant kaimo bendruomenių aktyvumą ir gebėjimus.</b>  <b>Priemonės:</b>  <b>1. Kaimo gyventojų vienijimas, bendradarbiavimo stiprinimas, savitarpio pagalbos tradicijų puoselėjimas.</b>  <i>Numatomi veiksmai priemonei įgyvendinti:</i> <ul style="list-style-type: none"> <li>o bendruomenės telkiančios ir jų poreikius atitinkančios veiklos rėmimas;</li> <li>o kaimo gyventojų savanoriškos tarpusavio paramos veiklos rėmimas;</li> <li>o jaunimo kūrybinių iniciatyvų rėmimas.</li> </ul> <b>2. Bendruomenių pilietiškumo gebėjimų ugdymas.</b>  <i>Numatomi veiksmai priemonei įgyvendinti:</i> <ul style="list-style-type: none"> <li>o partneriškos veiklos, tenkinant kaimo gyventojų poreikius, rėmimas;</li> <li>o kaimo bendruomenių organizacijų partneriškos veiklos rėmimas;</li> <li>o bendruomenių savigarbą ir tautinę savimonę puoselėjančios bei ugdančios veiklos rėmimas.</li> </ul> </p>
	<p><b>II. Prioritetas: Kaimo gyventojų verslumo skatinimas darnioje aplinkoje</b>  <b>Priemonės:</b>  <b>1. Kaimo žmonių verslumo įgūdžių stiprinimas, verslo iniciatyvų rėmimas</b>  <i>Numatomi veiksmai priemonei įgyvendinti:</i> <ul style="list-style-type: none"> <li>- tradicinių vietos produktų gamybos atgaivinimas ir pritaikymas rinkai;</li> <li>- jaunimo, jaunų šeimų verslo iniciatyvų rėmimas;</li> <li>- moterų socialinio ekonominio mobilumo didinimas;</li> </ul> <b>2. Bendruomenės kaip ekonominio ūkinio vieneto skatinimas.</b>  <i>Numatomi veiksmai priemonei įgyvendinti:</i> <ul style="list-style-type: none"> <li>- bendruomenių bendrų ekonominių iniciatyvų rėmimas;</li> <li>- kaimo verslininkų bendrų iniciatyvų rėmimas.</li> </ul> <b>3. Ekologinio požiūrio versle ir gyvensenoje stiprinimas.</b>  <i>Numatomi veiksmai priemonei įgyvendinti:</i> <ul style="list-style-type: none"> <li>- ekologinių produktų gamintojų bendros veiklos rėmimas;</li> </ul> ekologinį požiūrį įtvirtinančių iniciatyvų rėmimas. </p>
<b>II. Radviliškio r. vietos plėtros strategija, įgyvendinama pagal Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 m. programavimo kryptį „Leader metodo</b>	<p><b>I. Prioritetas: Fizinės ir socialinės kaimo infrastruktūros gerinimas</b>  <b>Priemonės:</b>  <b>1. Kaimo atnaujinimas ir plėtra</b>  <i>Numatomi veiksmai priemonei įgyvendinti:</i> <ul style="list-style-type: none"> <li>o viešosios aplinkos tvarkymas ir kūrimas;</li> <li>o patalpų bendruomenės reikmėms atnaujinimas ir įrengimas;</li> <li>o tradicinių ir netradicinių amatų gaivinimas, plėtra ir puoselėjimas;</li> <li>o kultūros paveldo objektų išsaugojimas ir pritaikymas visuomenės poreikiams.</li> </ul> <b>2. Parama verslo kūrimui ir plėtrai</b>  <i>Numatomi veiksmai priemonei įgyvendinti:</i> </p>

<i>įgyvendinimas“</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>○ amatų veiklos skatinimas siekiant išsaugoti vietos tradicijas;</li> <li>○ kaimo gyventojų, o ypač moterų skatinimas užsiimti alternatyvia žemės ūkiui, namų ruošai veikla;</li> <li>○ teikiamų paslaugų kaimo gyventojams įvairinimas.</li> </ul> <p><b>II. Prioritetas: Alternatyvių pajamų šaltinių kaime kūrimas</b></p> <p><b>Priemonės:</b></p> <p><b>1. <u>Kaimo gyventojų socialinės ir ekonominės saviraiškos galimybių didinimas ir pilietiškumo skatinimas.</u></b></p> <p><i>Numatomi veiksmai priemonei įgyvendinti:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>○ kaimo gyventojų saviraiškos galimybių didinimas, bendrų iniciatyvų rėmimas;</li> <li>○ kaimo gyventojų savišvieta, švietimas ir ugdymas, bendruomeniškumo stiprinimas;</li> <li>○ amatų ir kitų verslų mokymai, ugdymas, parengimas.</li> </ul> <p><b>2. <u>Jaunimo motyvacijos kurtis savo kaime didinimas</u></b></p> <p><i>Numatomi veiksmai priemonei įgyvendinti:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>○ jaunimo užimtumo gerinimas, aktyvumo ir integravimosi į vietos bendruomenę didinimas.</li> </ul> <p><b>3. <u>Rajono patrauklumo turistams didinimas:</u></b></p> <p><i>Numatomi veiksmai priemonei įgyvendinti:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>○ skatinamas aktyvus poilsis;</li> <li>○ skatinamas gyventojų pajamų užtikrinimas.</li> </ul>
-----------------------	---

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis VVG „Radviliškio lyderis“ strategijomis

Atliekant prioritetų kiekybinę analizę, nustatyta, kad abiejose strategijose buvo nustatyta po 2 prioritetus. Abiejose strategijose išsiskiria motyvuojančios gyventi kaime aplinkos kūrimo prioritetas, kuriuo siekiama kurti geresnes gyvenimo sąlygas kaime, tvarkyti ir gražinti vietos gyvenamąją aplinką, atnaujinti ir pritaikyti įvairioms bendruomenės reikmėms skirtas patalpas, įrengti ir tvarkyti viešąją infrastruktūrą. Prioritetas skirtas kaimo žmonių gyvenimo kokybės gerinimui ir tuo pačiu jų motyvacijos gyventi kaime stiprinimui. Kadangi nustatant prioritetus buvo konsultuojamasi su kaimo bendruomenių lyderiais, todėl darytina išvada, kad prioritetinės kryptys atitinka gyventojų strateginius lūkesčius ir poreikius savoms iniciatyvoms įgyvendinti.

Nustatyti šie bendri visų strategijų bruožai: strategijose akivaizdi partneriškos veiklos kooperacija, pritaikyta vietos gyventojų iniciatyvoms pasireikšti ir įgyvendinti; absoliuti VVG veiklos orientacija kaimo bendruomenių poreikių tenkinimui visose srityse – ekonominėje, socialinėje, aplinkosauginėje, išsiskiria dėmesys moterų ir jaunimo veiklos skatinimui, etnokultūros elementų, tautosakinių tradicijų puoselėjimui, ekologinei ūkininkystei. Taip pat darytina išvada, kad Radviliškio rajono VVG parengtos vietos plėtros strategijos yra tarpusavyje susijusios, lanksčios taip, kaip jų strateginės dalys kitose strategijose inkorporuojasi tarpusavyje ir yra lygiagrečiai pereinančios, t. y. pratęsiančios ankstesnes vietos bendruomenių iniciatyvų veiklas.

Atlikus analizę, išaiškėjo, jog nors kiekviena Radviliškio seniūnija ir turi kažkokį patrauklų objektą, kokį nors privalumą, tačiau galima išskirti ir bendras stiprybių ir galimybių tendencijas gerinant kaimo gyventojų gyvenimo kokybę. Labiausiai išryškėja tai, kad kaimuose vyrauja

didžiulis nedarbas, o darbo rinkoje sunku įsitvirtinti jaunimui ir moterims. Taip pat kaimo vietovėse nėra pasirinkimo galimybės, kur būtų galima praleisti laisvalaikį: nėra poilsio, sporto bazių, silpna kultūrinė veikla, nesutvarkytos visuomeninės paskirties patalpos.

Atlikus vizijų, prioritetų, priemonių ir veiksmų analizę, identifikuotos perspektyvios VVG veiklos kryptys – kompleksiškos kaimo gyventojų veiklos aktyvinimo ir bendruomeniškumo problemų sprendimo skatinimas; vietovės išskirtinumo ir etnokultūros paveldo paieška; naujų ekonominių veiklų kaime paieška ir inicijavimas; tarpininkavimo veikla ir paslaugos tarp kaimo bendruomenių ir vietos valdžios įstaigų, institucijų; veikla, nukreipta bendruomenių pasitikėjimui ugdyti – informavimas, viešinimas, konsultavimas, partnerystės sprendimų priėmimo svarbos akcentavimas; kultūrinės ir užimtumo veiklos kaimo vietovėse organizavimas, atskirties problemų sprendimui naujų galimybių paieška.

### **3.5. VVG vietos plėtros strategijos įgyvendinimas**

Parengta Radviliškio rajono kaimo plėtros strategija „Gyvenimo kokybės gerinimas Radviliškio rajono kaimo vietovėse“ atitinka pagrindinius 2007-2013 m. KPP krypties „Gyvenimo kokybė kaimo vietovėse ir kaimo ekonomikos įvairinimas“ tikslus, uždavinius, priemonių aprašymus, nepažeidžia kitų KPP krypties tikslų. Radviliškio rajono kaimo plėtros strategija yra parengta nepažeidžiant nustatytų takoskyrų ir yra suderinta su programomis, finansuojamomis iš ES struktūrinių fondų: Europos regioninės plėtros fondo, Europos socialinio fondo, Europos sanglaudos fondo, Europos žuvininkystės fondo ir kitų. Kaimo plėtros strategija buvo parengta atsižvelgiant į darnaus vystymosi, lygių galimybių, informacinės visuomenės bei regioninės plėtros EB horizontaliąsias sritis (priedas Nr. 6 ir Nr. 7).

VVG „Radviliškio lyderis“ parengta kaimo plėtros strategija neprieštarauja jau parengtam Radviliškio rajono Strateginiam planui 2004-2010 m. (ir kitiems dokumentams), o žemesniame lygyje siekia įgyvendinti Strateginiame plane numatytas priemones (priedas Nr. 8).

2009 m. vasario mėn. Nacionalinei mokėjimo agentūrai pateikta paraiška išankstiniam vietos plėtros strategijos vertinimui. Vertinimą atliko strategiją vertinantys ekspertai. Strategija buvo įvertinta 88 balais iš 100 galimų.

Remiantis strategijos įvertinimu ir vadovaujantis Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro įsakymu „Vietos plėtros strategijų įgyvendinimas pagal Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 metų programos krypties „LEADR metodo įgyvendinimas“ priemonę „Vietos plėtros strategijų įgyvendinimas“, atrankos taisyklėmis“ parengta paraiška paramai gauti. Paramos dydis strategijai

įgyvendinti apskaičiuojamas vadovaujantis paramos skyrimo vietos plėtros strategijoms įgyvendinimo tvarka ir paramos dydžio skaičiavimo metodika pagal Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 metų programą, patvirtinta LR žemės ūkio ministro 2007 m. gruodžio 11 d. įsakymu Nr. 3D-544 (priedas Nr. 4).

2009 m. balandžio mėn. pateikta paraiška vietos plėtros strategijos įgyvendinimui ir 2009 m. lapkričio 4 d. Vietos veiklos grupė „Radviliškio lyderis“, pasirašė paramos teikimo sutartį su Nacionaline mokėjimo agentūra prie Žemės ūkio ministerijos, kuria įsipareigojo įgyvendinti vietos plėtros strategiją „Gyvenimo kokybės gerinimas Radviliškio rajono kaimo vietovėse“. Projektą iš dalies finansuoja Europos žemės ūkio fondas kaimo plėtrai. Bendra paramos vertė yra 9 590,0 tūkst. Lt, iš jų Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai lėšos – 7 672,0 tūkst. Lt, bendrojo finansavimo lėšos – 1 918 tūkst. Lt.

Planuojama, kad strategijai skirtos paramos lėšos bus panaudojamos taip: 15,03% – strategijos įgyvendinimo administravimo išlaidoms, o 84,97% lėšų – vietos projektams įgyvendinti (priedas Nr. 5).

9 lentelė

#### Strategijos įgyvendinimo išlaidos

Nr.	Tinkamų finansuoti išlaidų paskirstymas	Dalis nuo prašomos paramos sumos, %	Strategijos išlaidos		
			Be PVM, tūkst. Lt	PVM, tūkst. Lt	Su PVM, tūkst. Lt
1.	<u>Išlaidos vietos projektams įgyvendinti:</u>	<u>84,97%</u>	<u>6 847,96</u>	<u>1 301,11</u>	<u>8 149,07</u>
	-Kaimo atnaujinimas ir plėtra	65,16%	5 251,32	997,75	6 249,07
	-Parama verslo kūrimui ir plėtrai	4,17%	336,14	63,86	400,00
	-Kaimo turizmo veiklos skatinimas	15,64%	1 260,50	239,50	1 500,00
2.	<u>Strategijos įgyvendinimo administracinės išlaidos</u>	<u>15,03%</u>	<u>1 371,87</u>	<u>69,06*</u>	<u>1 440,93</u>
<b>Viso:</b>		<b>100%</b>	<b>8 219,83</b>	<b>1370,17</b>	<b>9 590,00</b>

Šaltinis: VVG „Radviliškio lyderis“ strategija

Strategijos koofinansavimas vyks pagal LEADER+ pobūdžio priemonės nustatytas procedūras – privatus sektorius finansuos 50% teikiamo projekto sumos, o pelno nesiekiantis –90% sumos. Privačios lėšos pelno projektuose bus piniginės lėšos, o viešuosiuose projektuose gali būti įnašas natūra (savanoriškas darbas arba įnašas turtu) bei piniginės lėšos.

Lėšos vietos projektams įgyvendinti yra paskirstytos taip: 65,16% yra skirti strategijos priemonei „Kaimo atnaujinimas ir plėtra“. Antrajai strategijos priemonei „Parama verslo kūrimui ir plėtrai“ planuojama skirti 4,17% lėšų, o trečiajai priemonei „Kaimo turizmo veiklos skatinimas“ bus skiriama 15,64% lėšų, nes šia priemone planuojama įgyvendinti daugiau projektų nei per antrąją priemonę.

Planuojama, kad strategija bus įgyvendinama 2009-2013 m., t. y. per 5 metus (52 mėn.). Visą strategijos įgyvendinimą galima suskirstyti į etapus (priedas Nr. 9):

1. parengiamieji strategijos įgyvendinimo darbai;
2. pirmosios priemonės veiklos sričių įgyvendinimas;
3. antrosios ir trečiosios priemonės veiklos sričių įgyvendinimas;
4. baigiamieji strategijos įgyvendinimo darbai.

10 lentelė

**Strategijos įgyvendinimo etapų išdėstymas laike**

Nr.	Etapas	2009 m.	2010 m.	2011 m.	2012 m.	2013 m.
1	Parengiamasis etapas					
2	Pirmoji priemonė					
3	Antroji ir trečioji priemonės					
4	Baigiamieji darbai					

Šaltinis: VVG „Radviliškio lyderis“ strategija

Parengiamieji strategijos įgyvendinimo darbai reikalingi, kad būtų tinkamai pasiruošta pagrindiniams strategijos darbams – vietos projektų paraiškų surinkimui, jų vertinimui ir įgyvendinimo koordinavimui. Šio etapo laikotarpis pagal strategiją buvo numatytas nuo 2009 m. vasario iki 2009 m. birželio, t.y. nuo planuojamo paramos sutarties su NMA dėl strategijos įgyvendinimo pasirašymo iki pirmųjų kvietimų teikti vietos projektų paraiškas paskelbimo. Kadangi sutartis, dėl vietos plėtros strategijos įgyvendinimo, pasirašyta tik 2009 m. lapkritį tai ir strategijos įgyvendinimo planas persikelia į 2009 m. lapkričio mėn.

Prie strategijos parengiamųjų darbų yra priskiriama strategijos įgyvendinimui samdomų darbuotojų įdarbinimas, bei dokumentacijos parengimo darbai ir jos suderinimas su NMA. Dokumentai bus rengiami pagal NMA pavyzdines formas 1 mėnesį prieš pirmąjį skelbimą teikti vietos projektų paraiškas.

Strategijos įgyvendinimą administruoti pagal darbo sutartis įdarbinti 3 nuolat dirbantis darbuotojai ir 1 dirbantis darbuotojas puse etato (3 ir 0,5 etatai). Projekto vadovo, projekto

administratoriaus, specialisto 0,5 etato ir finansininko, bei patvirtintos vietos veiklos grupės visuotinio narių susirinkimo protokolu jų pareigybės (priedas Nr. 10).

Pirmajai plėtros strategijos priemonei „Kaimo atnaujinimas ir plėtra“ įgyvendinti pasirinktas laikotarpis tarp 2009 m. birželio iki 2011 m. sausio. Kadangi ši priemonė strategijoje yra svarbiausia (ji padės išspręsti daugiausiai kaimo gyventojų problemų ir patenkinti jų poreikius), jai skiriama daugiausiai lėšų (75% nuo lėšų, skirtų vietos projektams įgyvendinti), todėl šią priemonę strategijos vykdytojas pasirinko įgyvendinti pirmiausiai ir jai skiriant daugiausiai laiko.

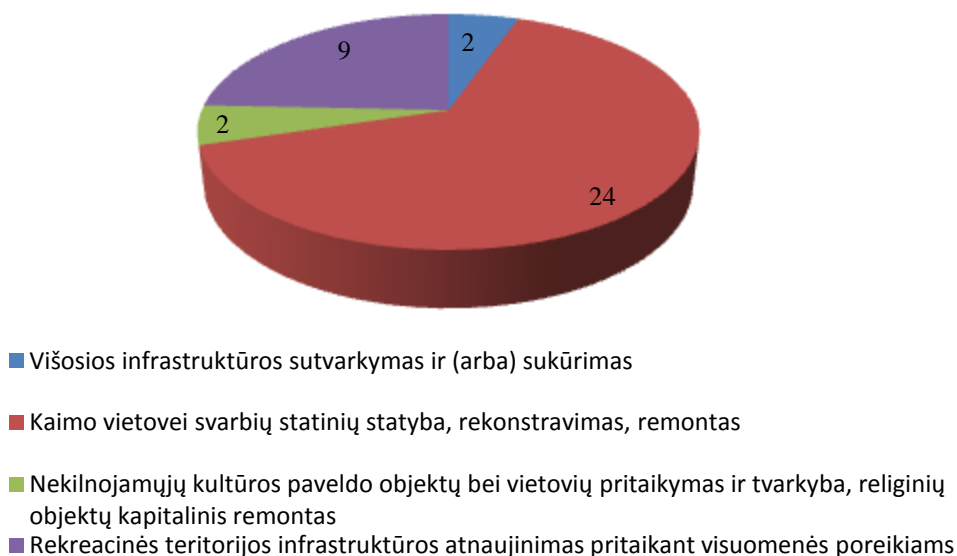
Antrajai „Parama verslo kūrimui ir plėtrai“ ir trečiajai „Kaimo turizmo veiklos skatinimas“ plėtros strategijos priemonėms įgyvendinti pasirinktas laikotarpis tarp 2011 m. vasario iki 2011 m. liepos. Kadangi šios strategijos priemonės yra panašios, joms pasirinktas įgyvendinti tas pats laikotarpis.

Strategijos baigiamieji darbai – tai galutinio mokėjimo prašymo ir galutinės ataskaitos pateikimas 2013 m. lapkričio mėn. pasibaigus vietos projektų įgyvendinimui. Vietos plėtros strategiją planuojamą įgyvendinti iki 2014 m. kovo 1 d.

Pasirašyta strategija suteikė galimybę VVG pradėti numatytus strategijos įgyvendinimo darbus: samdyti darbuotojus, nuomoti patalpas, įsigyti biuro įrangos, baldų, apmokėti ryšių, kanceliarinių prekių išlaidas. Įsikūrusi ir susiformavusi VVG projekto administravimo komanda, vadovaudamasi patvirtinta vietos plėtros strategija, ruošia dokumentus susijusius su vietos projektų įgyvendinimu.

Vietos veiklos grupė „Radviliškio lyderis“ atliko vietos bendruomenių apklausą, dėl planuojamų įgyvendinti projektų pagal Vietos plėtros strategijos priemonę „Kaimo atnaujinimas ir plėtra“ (žr. pav. 21).

Projektų skaičius pagal priemonę „Kaimo atnaujinimas ir plėtra“



**21 pav.** Planuojamų projektų skaičius pagal priemonę „Kaimo atnaujinimas ir plėtra“  
Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus, remiantis VVG „Radviliškio lyderis“ duomenimis

Apibendrinant galima teigti, kad 24 (t. y. 65 proc.) Radviliškio rajono kaimo bendruomenės planuoja įgyvendinti projektus pagal priemonę „Kaimo atnaujinimas ir plėtra“ veiklos sritį „Kaimo vietovių svarbių statinių statyba, rekonstravimas, remontas“, tai sietina su Radviliškio rajono kaimo bendruomenių ketinimu plėsti savo veiklą, kad vietos iniciatyva pasitarnautų tiek kaimo bendruomenių, tiek visų kaimo gyventojų gerovei.

Vietos plėtros strategijoje numatytos idėjos kaimui virsta realybe įgyvendinant bendruomenių projektus. Tam reikalingas glaudus vietos veiklos grupės, bendruomenių ir savivaldybės bendradarbiavimas. Radviliškio rajono savivaldybė jau dabar skatina bendruomenių veiklą ir remia projektus. Savivaldybės partnerystė ne tik paspartina įgyvendinimą, bet ir padeda tik pradėjus rengti projektus, nes, pagal dabar esančius reikalavimus, bendruomenių numatomi vykdyti projektai turi atitikti savivaldybės strateginius tikslus. Savivaldybei patvirtinus, galima gauti paramą. Projektas turi būti suderintas ir su Regiono plėtros taryba, kuri patvirtintų, kad bendruomenės numatomo projekto įgyvendinimui neplanuojama skirti lėšų iš kitų fondų.

Vietos plėtros strategiją padės įgyvendinti bendruomenių projektai, bet didelė atsakomybė teks ir vietos veiklos grupei. VVG turės vertinti bendruomenių projektus, priims sprendimus dėl jų finansavimo, tikrins, kaip sekasi juos įgyvendinti. Vietos veiklos grupė turi teisę nustatyti ir

prioritetus, jei bendruomenių pateiktų projektų bus pateikta daugiau, nei yra galimybė juos finansuoti.

Vietos veiklos grupės „Radviliškio lyderis“ vietos plėtros strategija, kuriai įgyvendinti skirta beveik 10 mln. litų, numatytos dvi prioritetinės sritys. Pagal pirmąją priemonę ketinama sukurti patrauklią aplinką gyventi ir dirbti kaime: atnaujinti viešuosius pastatus, pritaikyti juos visuomenės poreikiams, sutvarkyti gyvenviečių viešąsias vietas, atnaujinti rekreacinių teritorijų infrastruktūrą, pritaikant jas visuomenės poreikiams, stiprinti kaimo gyventojų solidarumą, įtraukti juos į viešąjį gyvenimą. Pagal antrąją prioritetinę sritį, kaimo vietovėse numatyta garantuoti paslaugų ir turizmo verslo plėtrą – skatinti kaimo bendruomenių iniciatyvas teikiant socialines, aplinkos priežiūros, kitas būtiniausias paslaugas kaimo gyventojams.

Kaimo vietovių plėtra bei gerinimas ir kaimo visuomenės vystymasis neįmanomi, jeigu aktyviai nedalyvauja vietos gyventojai. Pastaruoju metu vietos veiklos grupės (VVG), įgyvendindamos LEADER pobūdžio priemonę, skatina dar daugiau kaimo gyventojų dalyvauti vietos savivaldoje, įgyvendinti konkrečius projektus pagal vietines kaimo plėtros strategijas. Projektai, padedantys išsaugoti ir plėtoti kaimo aplinką, fizinę ir socialinę infrastruktūrą, skatina kaimo gyventojų optimizmą ir padeda išvengti intelekto sąstingio. Tai taip pat sukuria palankų klimatą verslumui, t. y. mikroįmonių kūrimui, kuris yra būtinas siekiant didesnės veiklos įvairovės kaimo vietovėse.

Ateityje Lietuvos kaimas turėtų tapti patrauklia erdve darbui, gyvenimui bei poilsiui su išplėtotą gamybine ir socialine infrastruktūra, išsilavinusių ir iniciatyvių žmonių bendruomene, sveika aplinka bei išlaikytu, puoselėjamu kraštovaizdžiu.



## IŠVADOS

Mokslinės literatūros ir teisės aktų analizė parodė, kad egzistuoja tam tikras chronologinis kaimo plėtros proceso raidos ir sampratos ryšys. Kaimo plėtros proceso samprata, tikslai ir uždaviniai Europos Sąjungoje keitėsi kintant ekonomikai ir visiems atitinkamo laikotarpio gyventojų poreikiams. Pagrindinis siektinas Lietuvos kaimo plėtros rezultatas – kuo daugiau kaime apsigyvenančių žmonių, pajėgiančių sau užsitikrinti gerą buitinę aplinką. Tik pagerėjus gyvenimo kokybei ir darbo sąlygoms, kaimas taps patrauklesnis įvairaus amžiaus žmonėms, ypač jaunimui.

Reikalinga aiški valstybės politika, vykdančią žemės ūkio ir kaimo plėtros planus. Labai svarbus yra kaimo lyderių ugdymas, kaimo bendruomenių formavimas, kryptinga valdžios organų parama. Padedant vyriausybėms ir nevyriausybinėms organizacijoms turi būti formuojama stabili regioninė, žemės ūkio ir kaimo plėtros politika, apimanti žmoniškųjų išteklių ugdymą, finansinį aprūpinimą, rinkų plėtrą.

*Atlikus empirinį Radviliškio rajono Vietos veiklos grupės (VVG) strategijos tyrimą, galima pateikti tokias pagrindines išvadas, kad Vietos plėtros strategija yra parengta laikantis strategijų rengimo metodikų nuostatų, tačiau turi keletą išskirtinių proceso akcentų ir aspektų:*

Išskirti tokie pagrindiniai Radviliškio rajono kaimo vietos plėtros strategijų kokybinio tyrimo etapai: vietos plėtros strategijų metodologinės kokybės analizė, strategijos etapų analizė, vietos plėtros strateginių vizijų, prioritetų, priemonių, veiklų analizė ir strategijų rengimo aspektų bei strategijų skirtumų ir panašumų identifikavimas.

VVG „Radviliškio lyderis“ atstovauja kaimo vietovę, kurios gyventojų skaičius 2007 m. pradžioje siekia 30 032, įskaitant mažus miestelius ir Šeduvos miestą, kurių vienas neviršija 6 tūkst. gyventojų. Tokiu atveju VVG teritorija atitinka reikalavimą, kad joje gyventojų skaičius būtų nuo 5 tūkst. iki 150 tūkst., įskaitant mažus miestelius, taip pat ir miestus, kuriuose yra iki 6 tūkst. gyventojų.

Analizuojant šios strategijos turinio struktūros elementus, nustatyta, kad strategija yra pakankamai gerai ir išsamiai sudaryta, o jos strateginis laikotarpis, apimantis 5 metus, tik dar kartą tai įrodo. Strategijos turinys atitinka strategijų rengimo metodikas, nes jame yra identifikuoti šie etapai: esamos situacijos analizė, vizijos ir misijos formulavimas, numatyti strateginiai tikslai bei jų įgyvendinimo priemonės, numatyta strategijos valdymo ir įgyvendinimo kontrolės sistema.

Atliekant kokybinio tyrimo metu gautų rezultatų analizę, nustatyta, kad abi Radviliškio rajono kaimo plėtros strategijos buvo parengtos atsižvelgiant į esančius vietos ypatumus, į jų

rengimą buvo įtraukti visi svarbiausi toje teritorijoje esantys žmogiškieji ištekliai: vietos valdžia, verslo ir kaimo bendruomenių atstovai, profesionalūs konsultantai. Kadangi strategijų rengimo procesas iš esmės yra savanoriška vietos bendruomenės veikla, tai strategijos labiau orientuotos būtent į teritorinės vietovės pokyčius, o ne į strategiją rengiančios vienos organizacijos plėtrą, kaip pavyzdžiui būtų rengiant ir įgyvendinant verslo plėtros strategijas.

Atliekant prioritetų kiekybinę analizę, nustatyta, kad abiejose strategijose buvo nustatyta po 2 prioritetus. Abiejose strategijose išsiskiria motyvuojančios gyventi kaime aplinkos kūrimo prioritetas, kuriuo siekiama kurti geresnes gyvenimo sąlygas kaime, tvarkyti ir gražinti vietos gyvenamąją aplinką, atnaujinti ir pritaikyti įvairioms bendruomenės reikmėms skirtas patalpas, įrengti ir tvarkyti viešąją infrastruktūrą. Prioritetas skirtas kaimo žmonių gyvenimo kokybės gerinimui ir tuo pačiu jų motyvacijos gyventi kaime stiprinimui. Kadangi nustatant prioritetus buvo konsultuojamasi su kaimo bendruomenių lyderiais, todėl darytina išvada, kad prioritetinės kryptys atitinka gyventojų strateginius lūkesčius ir poreikius savoms iniciatyvoms įgyvendinti.

Atlikus vizijų, prioritetų, priemonių ir veiksmų analizę, identifikuotos perspektyvios VVG veiklos kryptys - kompleksiškos kaimo gyventojų veiklos aktyvinimo ir bendruomeniškumo problemų sprendimo skatinimas; vietovės išskirtinumo ir etnokultūros paveldo paieška; naujų ekonominių veiklų kaime paieška ir inicijavimas; tarpininkavimo veikla ir paslaugos tarp kaimo bendruomenių ir vietos valdžios įstaigų, institucijų; veikla, nukreipta bendruomenių pasitikėjimui ugdyti – informavimas, viešinimas, konsultavimas, partnerystės sprendimų priėmimo svarbos akcentavimas; kultūrinės ir užimtumo veiklos kaimo vietovėse organizavimas, atskirties problemų sprendimui naujų galimybių paieška.

Tikimasi, kad Radviliškio rajono kaimo vietovėse įgyvendintų projektų rezultatai sudarys prielaidas bendruomeniškumo ir partnerystės formavimui, skatins vietos gyventojus tapti savo teritorijos šeimininkais atsakingais ne tik už dabartį, bet ir už gyvenamosios vietovės ateitį bei ugdys pagarbą žmogui, gimtajam kraštui ir šaliai.

Vietos veiklos grupė savo veikloje prioritetą teikia efektyviam ES paramos panaudojimui, siekdama sustiprinti atstovaujamos teritorijos kaimiškųjų vietovių tolygią plėtrą. Didelį dėmesį VVG skiria besimokančios bendruomenės kūrimui. Šiam tikslui pasiekti, siekiama užmegzti tarptertorinius ir tarptautinius kontaktus bendradarbiavimui, kurio pridėtinė vertė yra vienas pagrindinių besimokančios bendruomenės veiksmų.

## REKOMENDACIJOS

1. **Nacionaliniu lygmeniu** būtina iš naujo įvertinti vietos kaimo plėtros procese dalyvaujančių subjektų veiklos atsakomybę, įsipareigojimų svarbą ir surasti galimybių teisiškai ir atitinkamai įtvirtinti kaimo bendruomenių lyderių darbą.

2. Dėl labai dažno KPP įgyvendinimo taisyklių keitimo ir su tuo susijusiu ilgu VVG taisyklių derinimu, atsisakyti vietinių VVG taisyklių. Pakaktų kvietime teikti paraiškas tik nurodyti, kokiomis nacionalinėmis taisyklėmis vadovaujamasi, ir kokie yra konkretūs vietos taisyklių skirtumai nuo nacionalinių.

3. Įdiegti elektroninę mokėjimo prašymų ir ataskaitų teikimo sistemą, analogišką Bendrai finansuojamų iš Europos Sąjungos fondų lėšų duomenų mainų svetainei (naudojimosi taisyklės, patvirtintos finansų ministro 2009-02-17 įsakymu Nr. 1K-038), kuri supaprastintų procedūras, sumažintų klaidų galimybę, sutaupytų laiką projektų vykdytojams bei NMA.

4. Būtina mažinti ir supaprastinti strategijų įgyvendinimo bei kaimo bendruomenių projektų administravimo procedūras.

5. **Kaimo bendruomenių** atstovams ypač atsakingai planuoti savo organizacijos veiklą, analizuoti bendruomenės vietos ekonominę, socialinę situaciją, kuri skatintų ir remtų kaimo gyventojų ir jos bendruomenės aktyvumą ir gebėjimus integruotis į visuomenėje vykstančius procesus bei per įvairių programų įgyvendinimą teikti paramą plėtoti vietinės iniciatyvas ir stiprinti vietos gyventojų gebėjimą dirbti kartu.

6. **VVG nariams ir kaimo bendruomenių lyderiams** rekomenduotina aktyviai bendradarbiauti prieš strateginiame periode aktyviau į veiklą įtraukiant vietos valdžios ir verslo įstaigų atstovus, nes tai leistų atsakingiau planuoti strateginius vietos plėtros prioritetus, pritraukiant lėšas iš kitų finansinių šaltinių.

7. VVG narių ir administratorių mokymas turi būti įtrauktas į visus vietos plėtros strategijos rengimo ir įgyvendinimo etapus, atsižvelgiant į galimą jo naudą kaimo plėtros veikėjams, t. y. skirtingais lygiais taikant mokymosi metodus. Išskirtinis dėmesys turi būti kreipiamas naujai įsikūrusių VVG narių mokymui. Reikia peržiūrėti ir išplėsti VVG narių ir administratorių mokymo tematiką pagal kintančias aplinkybes ir poreikius.

8. Socialiniai ekonominiai partneriai, deleguodami atstovus į VVG, nelabai gilinasi į VVG veiklą, jos tikslus ir turi gana siaurą požiūrį į VVG misijų įgyvendinimą kaimo vietovėse. Daug

problemų VVG kyla partnerystė su verslininkais. Verslininkų įsitraukimas į VVG veiklą dažnai yra formalus.

9. Rengti tarptertorinius ir tarptautinius ES kaimiškųjų vietovių vystymo projektus, skatinančius bendradarbiavimą kaimo plėtros srityje, vadovaujantis LEADER metodu.

## LITERATŪRA

1. Arimavičiūtė, M. (2005) Viešojo sektoriaus institucijų strateginis valdymas. Vilnius, p. 42, 45.
2. Apie regioninę politiką. [interaktyvus], [žiūrėta 2009-10-02]. Prieiga per internetą: <<http://www.nrda.lt/faq.htm>>.
3. Atkočiūnienė, V., Aleksandravičius, A. ES paramos poveikis kaimo savivaldos institucijai. [interaktyvus], [žiūrėta 2009-09-28]. Prieiga per internetą: <[http://www.laei.lt/konf\\_070327/ppt/Atkociuniene.pdf](http://www.laei.lt/konf_070327/ppt/Atkociuniene.pdf)>.
4. Atkočiūnienė, V., Aleksandravičius, A. Vietos veiklos grupių (VVG) veiklos analizė: problemos ir galimi jų sprendimo būdai. [interaktyvus], [žiūrėta 2009-10-28]. Prieiga per internetą: <[www.leaderplus.lt/get.php?f.103](http://www.leaderplus.lt/get.php?f.103)>.
5. Bagdonienė, L. (2005). Regiono marketingo valdymas. Prisitaikymas prie kintančių rinkos sąlygų ir naujų gebėjimų ugdymas. Kaunas: Technologija.
6. Bagdzevičienė, R. (2001). Regioninės politikos vykdymo prielaidos. *Regionų plėtra – 2001*; Tarptautinės mokslinės konferencijos pranešimų medžiaga. Kaunas: Technologija.
7. Bagdzevičienė, R. (2003). Regionų plėtros ekonomikos ir vadybos aspektai. [interaktyvus], [žiūrėta 2008-10-28]. Prieiga per internetą: <[www.lrti.lt/veikla/Pranesimai/RB\\_reg\\_ekon\\_vadyb.doc](http://www.lrti.lt/veikla/Pranesimai/RB_reg_ekon_vadyb.doc)>.
8. Bagdzevičienė, R., Matekonienė, J. (2000). Regioninės politikos formavimas Lietuvoje. *Regionų plėtros problemos*: Tarptautinės mokslinės konferencijos pranešimų medžiaga. Kaunas: Technologija.
9. Bagdzevičienė, R., Dapkus, R. (2005). Regioninė politika. Regionų plėtra. Kaunas: Technologija.
10. Bagdzevičienė, R., Rimas, J., Venckus, A. (2002). Regionų ekonomikos plėtros strategija. Kauno technologijos universitetas, Lietuvos regioninių tyrimų institutas. *Regionų plėtra-2002*: Tarptautinės konferencijos pranešimų medžiaga. Kaunas: Technologija.
11. Bagdzevičienė, R., Tamkus, R., Navackaitė, L. (2003). Šalies ekonomikos plėtra regionalizacijos ir globalizacijos santykio kontekste: *Pranešimas konferencijai „ES ir Lietuvos regioninė politika: Kauno regiono plėtros strategija“*. [interaktyvus], [žiūrėta 2009-05-28]. Prieiga per internetą: <[www.lrti.lt/veikla/Pranesimai/RBagdz\\_SaliesEk.doc](http://www.lrti.lt/veikla/Pranesimai/RBagdz_SaliesEk.doc)>.
12. Balčiūnas, N. (1999). Nedarbo lygis ir jo poliarizacija Lietuvoje teritoriniu pjūviu. *Regionų ekonomika ir plėtra*: Tarptautinės konferencijos pranešimų medžiaga. Kaunas.

13. Brožaitis, H., Linartas, R., Nekrošius, V., ir kt. (2002) Europos Sąjungos regioninės plėtros pasekmių įvertinimas Lietuvos viešajai administracijai. Vilnius.
14. Čaplikas, V. (2006). Lietuvos ir Europos Sąjungos regioninė politika. Atmintis.
15. Damašienė, V. (2004). Regiono pramonės plėtros ir užimtumo valdymas. Šiauliai.
16. Damašienė, V., Rimkevičienė, A. (2002) Regioninės politikos strategijų analizė ir vertinimas. *Lietuvos mokslas ir pramonė. Regionų plėtra – 2002*. Tarptautinės mokslinės konferencijos pranešimų medžiaga. Kaunas: Technologija.
17. Dokurnevič, E., Bagdzevičienė, R. (2002) Mokslinių požiūrių sąveika regiono plėtros modelyje. *Lietuvos mokslas ir pramonė. Regionų plėtra – 2002*. Tarptautinės mokslinės konferencijos pranešimų medžiaga. Kaunas: Technologija.
18. Dubinas, V. (2005). Iššūkiai Lietuvos regionų vadybai ekonomikos globalizacijos sąlygomis. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. 2005. 1 (5)*.
19. ES struktūrinė parama. [interaktyvus], [žiūrėta 2009-03-28]. Prieiga per internetą: <<http://www.euro.lt/lt/apie-lietuvos-naryste-europos-sajungoje/lietuva-ir-europos-sajunga/es-strukturine-parama>>.
20. Europos regioninės plėtros deklaracija. (Bazel, 1996). Assembly of European Regions (AER). [interaktyvus], [žiūrėta 2009-11-20]. Prieiga per internetą: <[http://www.are-regions-europe.org/PDF/Declaration\\_Regi-onalismeDR\\_LITUANIE.%20pdf](http://www.are-regions-europe.org/PDF/Declaration_Regi-onalismeDR_LITUANIE.%20pdf)>.
21. Gairės pareiškėjams, teikiantiems paraiškas strategijoms įgyvendinti pagal Lietuvos 2004-2006 metų bendrojo programavimo dokumento kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto priemonės „Leader+ pobūdžio priemonė“ veiklos srities „Bandomosios integruotos strategijos“ sektorių, 2005-12-12 LR ŽŪ ministro įsakymas Nr. 3D-570.
22. Gentvilas, E. (2006). Apie Lietuvos regionų plėtrą. [interaktyvus], [žiūrėta 2009-07-22]. Prieiga per internetą: <[http://www.politika.lt/index.php?cid=9299&new\\_id=122515](http://www.politika.lt/index.php?cid=9299&new_id=122515)>.
23. Globalizacija. Galimos apibrėžtys. (2005) [interaktyvus], [žiūrėta 2010-02-15]. Prieiga per internetą: <<http://www.skrynia.lt/modules.php?name=News&file=article&sid=1067>>.
24. Gumbrevičienė, L. (2008) „Lietuvos vietos veiklos grupių pasiekimų ir įgūdžių apžvalga“, Konferencijos pranešimo medžiaga.
25. Julien, P.A., Lachance, R. (2001). Dynamic regions and high-growth SMEs: uncertainty, potential information and weak signal networks. [interaktyvus], [žiūrėta 2009-10-28]. Prieiga per internetą: <<http://search.global.epnet.com>>.
26. Kaimo plėtros galimybės 2007-2013 metais įgyvendinat LEADER metodą. (2008) Vilnius. LR ŽŪM programos LEADER ir žemdirbių mokymo metodikos centras.

27. Kaimo plėtra: programos, priemonės. [interaktyvus], [žiūrėta 2009-10-12]. Prieiga per internetą: <<http://www.zum.lt/lt/zemes-ukio-ministerija/kaimo-pletra/parama-pagal-2007-2013-m--programos-priemones/kaimo-pletros-2007---2013-metu-programa-ir-strategija/>>.
28. Kardelis, K., (2002). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai.
29. Lazarevaitė, L., Raupelienė, A., Perkumienė, D., (2006) Šiuolaikinių kaimo plėtros idėjų pritaikymas Lietuvoje // Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. 2006.1 (6)
30. LEADER programos patirtis: vietos partnerystės organizavimas. (2007) parengta Gildos Farrell ir Samuelio Thirion pranešimų pagrindu. Versta iš Organising local partnerships „Inovation in Rural Areas“ Notebook No2, Lietuvos žemės ūkio universitetas.
31. LEADER programos metodinė priemonė „Naujųjų veiklų kaime rėmimas“. (2007) Lietuvos žemės ūkio universitetas. Akademija.
32. LEADER programos metodinė priemonė „Paslaugų kaimo gyventojams plėtra“. (2007) Lietuvos žemės ūkio universitetas. Akademija.
33. LEADER programos metodinė priemonė „LEADER programos patirtis: nuo kaimo plėtros strategijos prie veiksmų – projektų atranka“. (2007) Lietuvos žemės ūkio universitetas. Akademija.
34. LEADER programos metodinė priemonė „Kaimo vietovių socialinio konkurencingumo stiprinimas“. (2007) Lietuvos žemės ūkio universitetas. Akademija.
35. Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 metų strategijos pagrindinės nuostatos. [interaktyvus], [žiūrėta 2009-10-12]. Prieiga per internetą: <[http://www.zum.lt/min/failai/1\\_2006\\_06\\_06\\_STRATEGIJOS\\_PAGRINDIN%C4%965\\_NUOSTATOS.pdf](http://www.zum.lt/min/failai/1_2006_06_06_STRATEGIJOS_PAGRINDIN%C4%965_NUOSTATOS.pdf)>.
36. Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikė strategija. [interaktyvus], [žiūrėta 2009-12-12]. Prieiga per internetą: <<http://www.ukmin.lt/files/Docs/Ilgalaike/galutine040121.doc>>.
37. Lietuva europos sąjungoje. [interaktyvus], [žiūrėta 2009-10-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.euro.lt/lt/apie-lietuvos-naryste-europos-sajungoje/europos-sajunga/regionine-olitika/>>.
38. Regioninė politika. [interaktyvus], [žiūrėta 2009 10 15]. Prieiga per internetą: <<http://www.euro.lt/lt/apie-lietuvos-naryste-europos-sajungoje/europos-sajunga/es-politikos-sritys/regionine-politika/>>.
39. LR Vidaus reikalų ministro įsakymas dėl regionų plėtros planų parengimo ir atnaujinimo metodikos patvirtinimo, 2002-10-04, Nr. 482, 1 punktas. [interaktyvus], [žiūrėta 2009-10-12]. Prieiga per internetą: <[www.vrm.lt/fileadmin/Padaliniu\\_failai/RPD/Regionu\\_pletros\\_plan\\_metodikos.doc](http://www.vrm.lt/fileadmin/Padaliniu_failai/RPD/Regionu_pletros_plan_metodikos.doc)>.
40. LR Vyriausybės nutarimas dėl strateginio planavimo metodikos patvirtinimo, 2002-06-06, Nr. 827. [interaktyvus], [žiūrėta 2009-10-12]. Prieiga per internetą:

< [http://www.lrv.lt/strateginis/n827%2007\\_02.pdf](http://www.lrv.lt/strateginis/n827%2007_02.pdf) >.

41. LR žemės ūkio ministerija. Parama pagal 2007-2013 m. programos priemones. [interaktyvus], [žiūrėta 2009-10-12]. Prieiga per internetą: <<http://www.zum.lt/lt/zemes-ukio-ministerija/kaimo-pletra/>>.

42. Mačys, G. (2006) Regionų ekonomika, politika ir valdymas Lietuvoje. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.

43. Mačys, G., Stempkauskas, V. (2000) Regionų ekonominė plėtra: analizės metodika ir finansiniai ištekliai. *Ekonomika ir vadyba – 2000*. Aktualijos ir metodologija. Tarptautinės konferencijos pranešimų medžiaga. Kaunas: Technologija.

44. Marcou, G. (2000). Regionalisation in Europe: Situation, Evolution et Perspectives. Working Paper. DGRes. Reg. Policy Series. REGI 108 A XX. Rev.1.

45. Malecki E., Oinas P. (1999). Making Connections – Technological Learning and Regional Economic Change. Aldershot: Ashgate.

46. Melnikas, B. (2002). Regionų plėtra ir inovacijų politika: Lietuvos bei kitų rytų ir vidurio Europos šalių integracijos į ES laikotarpio prioritetai. *Lietuvos mokslas ir pramonė. Regionų plėtra – 2002*. Tarptautinės mokslinės konferencijos pranešimų medžiaga. Kaunas: Technologija.

47. Nausėda, A., Tamošiūnas, T. (2008). Kaimiškųjų vietovių plėtros pokyčiai Šiaulių apskrityje. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. Šiaulių universitetas.

48. Pareigis, R., Dorofejeva, O. (2004). Lietuvos nacionalinė regioninė politika ir jos įgyvendinimo prielaidos. *Ekonomika, 2004*. 67(2) [interaktyvus], [žiūrėta 2009-10-12]. Prieiga per internetą: <[http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/ekonom/67\(2\)/straipsniai/str6.pdf](http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/ekonom/67(2)/straipsniai/str6.pdf)>.

49. Partnerystė sisteminiam regionų plėtros specialistų rengimui – PASTRE. [interaktyvus], [žiūrėta 2009-10-26]. Prieiga per internetą: <[http://www.ktc.lt/files/361/PASTRE\\_3.ppt](http://www.ktc.lt/files/361/PASTRE_3.ppt)>.

50. Radviliškio rajono vietos veiklos grupės bandomoji integruota kaimo vietovių plėtros strategija 2004-2006 m.

51. Radviliškio rajono vietos plėtros strategija, įgyvendinama pagal Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 m. programavimo kryptį „Leader metodo įgyvendinimas“ (2009).

52. Ragauskienė, E. (2002). Regioninės politikos Lietuvoje įgyvendinimo instrumentai. [interaktyvus], [žiūrėta 2009-10-12]. Prieiga per internetą: <[www.leidykla.vu.lt/inetleid/ekonom/](http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/ekonom/)>.

53. Regioninės plėtros įstatymo pakeitimo įstatymas. 2002 m. gruodžio 10d. Nr. IX-1285 Vilnius (Žin., 2002, Nr. 66-1987)

54. Regioninės politikos aspektai Europos kontekste. (2004). [interaktyvus], [žiūrėta 2009-02-25]. Prieiga per internetą: <<http://www.vrm.lt/index.php?id=131&backPID=133&pS>>.



55. Simanavičienė, Ž., Kilijonienė, A. (2004). Regioninės politikos įgyvendinimo vertinimas Europos Sąjungos kontekstu. *Ekonomika*.67(2). [interaktyvus], [žiūrėta 2009-04-30]. Prieiga per internetą:< [http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/ekonom/67\(2\)/straipsniai/str9.pdf](http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/ekonom/67(2)/straipsniai/str9.pdf)>.
56. Svetikas, K.Ž. (2007). Lietuvos regioninės plėtros politika: raida ir tendencijos. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. 1(8).
57. Stoner, J.A.F., Edward Freeman, R., Daniel, R., Gilbert, JR. ( 1999). Vadyba. Kaunas: poligrafija ir informatika.
58. Strateginio planavimo esmė ir svarba. Pokyčių valdymas organizacijoje.(2007) p. 6. [interaktyvus], [žiūrėta 2009-04-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.radviliskis.lt/files/teisine-informacija/strateginis-planavimas.pdf>>.
59. Šiaulių regiono 2007–2013 metų plėtros planas. [interaktyvus], [žiūrėta 2009-03-12]. Prieiga per internetą: < <http://www.siauliai.aps.lt/stotisFiles/uploadedAttachments/Siauliu>>.
60. Štreimikienė, D. (2002). ES regioninės politikos įgyvendinimas Lietuvoje. *Lietuvos mokslas ir pramonė. Regionų plėtra – 2002*. Tarptautinės mokslinės konferencijos pranešimų medžiaga. Kaunas: technologija.
61. Tijūnaitienė, R., Tijūnaitis, R., Petrauskaitė, R. (2004), p. 297. Regionų plėtros teorijos plėtotės planų rengimo kontekste. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos 2004*: E.Galvanausko tarptautinės mokslinės konferencijos pranešimų medžiaga. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
62. Vilpišauskas, R. (2000), 10 klausimų apie Lietuvos narystę Europos Sąjungoje. Vilnius.
63. Vaitiekūnas, S. (2001). Lietuvos regionų problema Europos Sąjungos kontekste. *Regionų plėtra – 2001*: Tarptautinės mokslinės konferencijos pranešimų medžiaga. Kaunas: Technologija.
64. Vidickienė, D., 2007, Žemės ūkio vaidmuo dvidešimt pirmojo amžiaus kaimo politikoje.// Žemės ūkio mokslai. T.14 Lietuvos mokslų akademija
65. Vasiliauskas, A. (2000). Strateginis valdymas. Vilnius
66. Бильчак, В.С., Захаров, В.Ф. (1998). Региональная экономика. – Калининград: Янтарный Сказ.
67. Гладкий, Ю. Н., Чистобаев, А. И. (2003). Регионоведение. Москва: Гардарики.
68. Лексин, В.И., Швецов, А.Н. (2000). Государство и регионы. – Москва: УРСС.

## **PRIEDAI**

## Sąvokų ir sutrumpinimų žodynas

**BNP** – Bendrasis nacionalinis produktas.

**BPD** – Bendrasis programavimo dokumentas.

**ES** – Europos Sąjunga.

**KPP** - Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programa.

**LŽŪU** – Lietuvos žemės ūkio universitetas.

**NMA** – Nacionalinė mokėjimo agentūra.

**VVG** – Vietos veiklos grupė.

**ŽŪM** – LR žemės ūkio ministerija.

**Kaimo bendruomenė** – įstatymų nustatyta tvarka įregistruota grupė kaimo vietovėje gyvenančių žmonių, siejamų bendrų viešųjų poreikių ir interesų, kuriuos numatyta įgyvendinti savivaldos principais paremtomis priemonėmis.

**Kaimo plėtra** – kaimo vietovių gyventojų gyvenimo kokybės gerinimas, kaimo ūkinės ir socialinės struktūros, taip pat bendruomeninių ryšių tobulinimas siekiant užtikrinti ekonominę ir socialinę sanglaudą, saugoti ir kurti darbo vietas kaimo vietovėse, saugoti ir puoselėti etninę kultūrą, kraštovaizdį bei gamtinę aplinką.

**Kaimo vietovė** – gyvenamoji vietovė, kurios gyventojų skaičius neviršija šešių tūkstančių.

**Nacionalinė regioninė politika** – valstybės institucijų ir kitų subjektų tikslinė veikla, kuria daromas diferencijuotas poveikis valstybės regionų socialinei ir ekonominei plėtrai siekiant mažinti regionų socialinius ir ekonominius skirtumus bei išsivystymo netolygumus pačiuose regionuose, skatinti visoje valstybės teritorijoje tolygią ir tvarią plėtrą.

**Regionas** – vientisa valstybės teritorijos dalis, kurioje įgyvendinama nacionalinė regioninė politika.

**Regionų socialinių ir ekonominių skirtumų mažinimo programa** – nacionalinės regioninės politikos strateginio planavimo dokumentas, kuriame nurodomi plėtros laikotarpio nacionalinės regioninės politikos tikslai, uždaviniai ir prioritetai, taip pat išskirtų probleminių teritorijų plėtros strateginiai tikslai ir uždaviniai bei pasiūlymai dėl regionų, turinčių atskirų ūkio šakų (sektorių) specifinių regioninių ir vietinių problemų, kurios spręstinos per tų ūkio šakų (sektorių) plėtros strategijas ir programas, plėtros.

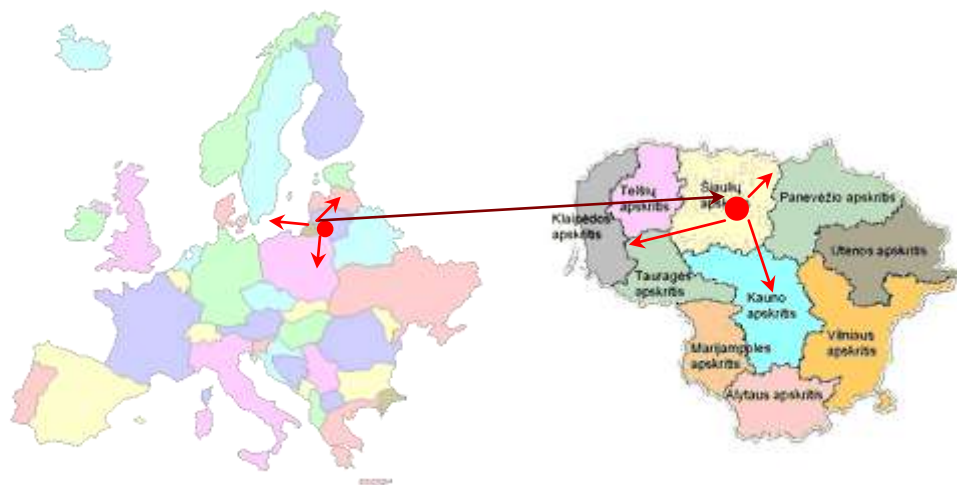
**Vietos plėtros strategija** – dokumentas, kuriame pateikta vietos veiklos grupės teritorijos socialinės ir ekonominės situacijos ir gyventojų poreikių analizė, vietos veiklos grupės misija, kaimo vietovių plėtros vizija, prioritetai, tikslai, jų įgyvendinimo priemonės, veiklos sritys ir rekomenduojami veiksmai naudojant vietovės išteklius, viešąją paramą ir telkiant vietos veiklos grupės, kaimo bendruomenių ir kitų kaimo gyventojų pastangas.

**Vietos veiklos grupė** – ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio valdymo organas, turintis sprendimų priėmimo teisę, atstovauja įvairių vietos veiklos grupės teritorijos gyventojų interesams, t. y. ne mažiau kaip 50 proc. valdymo organų narių sudaro kaimo bendruomenių, socialinių ir kitų partnerių, taip pat jų asociacijų atstovai, iki 25 proc. – verslo atstovai ir iki 25 proc. – vietos valdžios atstovai.

**Vietos veiklos grupės teritorija** – kaimo vietovė, kurios gyventojų skaičius yra nuo 5 tūkst. iki 150 tūkst., įskaitant mažus miestelius, taip pat miestus, kurių gyventojų skaičius neviršija 6 tūkst. ir kurioje gyvenančių ir (arba) veikiančių asmenų interesams tenkinti įsteigta VVG.

Šaltinis: Lietuvos regioninės plėtros įstatymas [interaktyvus], [žiūrėta 2010-04-15]. Prieiga per internetą: <[http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc\\_l?p\\_id=298580](http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=298580)>, LR Žemės ūkio ministro įsakymas [interaktyvus], [žiūrėta 2010-04-15]. Prieiga per internetą: <<http://www.zum.lt/lt/teisine-informacija/isakymai/4273/>>.

## Vietos veiklos grupės bendradarbiavimas



Šaltinis: Radviliškio rajono vietos plėtros strategija, įgyvendinama pagal Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 m. programos kryptį „Leader metodo įgyvendinimas“, 2009

Šiuo metu VVG „Radviliškio lyderis“ bendradarbiauja su Pakruojo VVG, Šiaulių VVG, Raseinių krašto bendrija, Biržų rajono vietos veiklos grupe ir kitomis vietos veiklos grupėmis užsienyje (Local Action Group Society for Rural Development and Cultural Heritage Protection in Biskupiec Community iš Lenkijos).

## Radviliškio rajono teritorija



Šaltinis: Radviliškio rajono vietos plėtros strategija, įgyvendinama pagal Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 m. programos kryptį „Leader metodo įgyvendinimas“, 2009

VVG teritorijai priklauso:

- ✓ Radviliškio seniūnija;
- ✓ Šeduvos seniūnija;
- ✓ Aukštelkų seniūnija;
- ✓ Baisogalos seniūnija;
- ✓ Grinkiškio seniūnija;
- ✓ Pakalniškių seniūnija;
- ✓ Sidabravo seniūnija;
- ✓ Skėmių seniūnija;
- ✓ Šaukoto seniūnija;
- ✓ Šiaulėnų seniūnija;
- ✓ Tyrulių seniūnija.

## Paramos dydis strategijoms įgyvendinti pagal savivaldybes

Savivaldybė	Gyventojų skaičius 2007 m. sausio 1 d.	Parama	
		iš viso mln. Lt	gyventojui Lt
Birštono	5256	4,42	840,78
Kazlų Rūdos	7413	5,00	674,69
Druskininkų	8053	5,33	661,81
Rietavo	10208	5,76	563,89
Pagėgių	11577	6,13	529,13
Širvintų r.	12259	6,31	514,72
Zarasų r.	13128	6,54	498,52
Kalvarijos	13490	6,64	492,39
Elektrėnų	14221	6,84	480,96
Ignalinos r.	14451	7,11	491,93
Kupiškio r.	15282	7,10	464,85
Utenos r.	15589	7,16	459,46
Molėtų r.	16563	7,35	443,67
Akmenės r.	16641	7,58	455,76
Skuodo r.	16740	7,60	454,23
Jonavos r.	17420	7,74	444,18
Švenčionių r.	18469	7,94	430,12
Ukmergės r.	18565	7,73	416,42
Varėnos r.	18573	7,73	416,33
Biržų r.	18753	7,77	414,16
Joniškio r.	19530	8,15	417,44
Plungės r.	20438	8,09	395,77
Anykščių r.	20671	8,13	393,46
Marijampolės	22050	8,40	380,80
Jurbarko r.	22258	8,69	390,39
Tauragės r.	22998	8,58	372,97
Prienų r.	23007	8,58	372,90
Rokiškio r.	23759	8,98	378,16
Kretingos r.	24378	8,82	361,81
Šilalės r.	24488	8,83	360,79
Mažeikių r.	24579	9,11	370,75
Pasvalio r.	24724	8,87	358,63
Trakų r.	24752	9,14	369,13
Telšių r.	25057	8,91	355,66
Lazdijų r.	25233	9,20	364,74
Kaišiadorių r.	26536	9,11	343,36
Pakruojo r.	27883	9,29	333,29

Kelmės r.	28181	9,61	341,13
Vilkaviškio r.	29138	9,46	324,75
Raseinių r.	30032	9,58	319,11
Radviliškio r.	30048	9,59	319,01
Šakių r.	30249	9,61	317,78
Šalčininkų r.	31294	10,05	321,03
Alytaus r.	31420	9,77	310,97
Šilutės r.	32327	9,89	306,04
Kėdainių r.	32339	9,89	305,97
Klaipėdos r.	33400	10,02	300,13
Šiaulių r.	36745	10,36	282,01
Panevėžio r.	43190	11,01	255,00
Kauno r.	72212	13,94	193,11
Vilniaus r.	94171	16,16	171,63
<b>Iš viso</b>	<b>1239738</b>	<b>433,66</b>	<b>349,80</b>
<b>Skirta paramos strategijoms įgyvendinti pagal Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programą</b>			
	<b>Iš viso</b>	<b>438,42</b>	
	<b>Rezervas</b>	<b>4,76</b>	

Šaltinis: Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos įsakymas [interaktyvus], [žiūrėta 2010-04-20]. Prieiga per internetą: <http://www.zum.lt/lt/teisine-informacija/isakymai/3702/>.



**VIETOS VEIKLOS GRUPIŲ, ĮGYVENDINANČIŲ VIETOS PLĖTROS STRATEGIJAS, PAGAL  
LIETUVOS KAIMO PLĖTROS 2007–2013 METŲ PROGRAMOS KRYPTIES „LEADER  
METODO ĮGYVENDINIMAS“ PRIEMONĘ „VIETOS PLĖTROS STRATEGIJŲ  
ĮGYVENDINIMAS“ VIETOS PLĖTROS STRATEGIJOMS ADMINISTRUOTI SKIRTŲ LĖŠŲ  
PASKIRSTYMAS PAGAL SAVIVALDYBES**

Eil. Nr.	Savivaldybės pavadinimas	Vietos plėtos strategijai įgyvendinti didžiausia galima paramos suma, Lt	Administravimo išlaidų dalis nuo vietos plėtos strategijai įgyvendinti galimos paramos sumos, proc. <sup>1</sup>	Administravimo išlaidų suma nuo vietos plėtos strategijai įgyvendinti galimos paramos sumos, Lt
1.	Birštono	4 420 000	17	751 400
2.	Kazlų Rūdos	5 000 000	17	850 000
3.	Druskininkų	5 330 000	17	906 100
4.	Rietavo	5 760 000	17	979 200
5.	Pagėgių	6 130 000	17	1 042 100
6.	Širvintų r.	6 310 000	17	1 072 700
7.	Zarasų r.	6 540 000	17	1 111 800
8.	Kalvarijos	6 640 000	17	1 128 800
9.	Elektrėnų	6 840 000	17	1 162 800
10.	Ignalinos r.	7 110 000	17	1 208 700
11.	Kupiškio r.	7 100 000	17	1 207 000
12.	Utenos r.	7 160 000	17	1 217 200
13.	Molėtų r.	7 350 000	17	1 249 500
14.	Akmenės r.	7 580 000	17	1 288 600
15.	Skuodo r.	7 600 000	17	1 292 000
16.	Jonavos r.	7 740 000	17	1 315 800
17.	Švenčionių r.	7 940 000	17	1 349 800
18.	Ukmergės r.	7 730 000	17	1 314 100
19.	Varėnos r.	7 730 000	17	1 314 100
20.	Biržų r.	7 770 000	17	1 320 900
21.	Joniškio r.	8 150 000	17 ir 15	1 382 500
22.	Plungės r.	8 090 000	17 ir 15	1 373 500
23.	Anykščių r.	8 130 000	17 ir 15	1 379 500
24.	Marijampolės	8 400 000	17 ir 15	1 420 000
25.	Jurbarko r.	8 690 000	17 ir 15	1 463 500
26.	Tauragės r.	8 580 000	17 ir 15	1 447 000
27.	Prienų r.	8 580 000	17 ir 15	1 447 000
28.	Rokiškio r.	8 980 000	17 ir 15	1 507 000
29.	Kretingos r.	8 820 000	17 ir 15	1 483 000
30.	Šilalės r.	8 830 000	17 ir 15	1 484 500
31.	Mažeikių r.	9 110 000	17 ir 15	1 526 500
32.	Pasvalio r.	8 870 000	17 ir 15	1 490 500
33.	Trakų r.	9 140 000	17 ir 15	1 531 000

<sup>1</sup> Vietos veiklos grupėms, kurių strategijų vertė didesnė nei 8 mln. Lt, administravimo išlaidos apskaičiuojamos šia tvarka: nuo 8 mln. Lt – 17 proc., nuo likusios lėšų dalies – 15 proc.

34.	Telšių r.	8 910 000	17 ir 15	1 496 500
35.	Lazdijų r.	9 200 000	17 ir 15	1 540 000
36.	Kaišiadorių r.	9 110 000	17 ir 15	1 526 500
37.	Pakruojo r.	9 290 000	17 ir 15	1 553 500
38.	Vilkaviškio r.	9 460 000	17 ir 15	1 579 000
39.	Kelmės r.	9 610 000	17 ir 15	1 601 500
40.	Raseinių r.	9 580 000	17 ir 15	1 597 000
41.	Radvilišio r.	9 590 000	17 ir 15	1 598 500
42.	Šakių r.	9 610 000	17 ir 15	1 601 500
43.	Alytaus r.	9 770 000	17 ir 15	1 625 500
44.	Šilutės r.	9 890 000	17 ir 15	1 643 500
45.	Kėdainių r.	9 890 000	17 ir 15	1 643 500
46.	Šalčininkų r.	10 050 000	17 ir 15	1 667 500
47.	Klaipėdos r.	10 020 000	17 ir 15	1 663 000
48.	Šiaulių r.	10 360 000	17 ir 15	1 714 000
49.	Panevėžio r.	11 010 000	17 ir 15	1 811 500
50.	Kauno r.	13 940 000	17 ir 15	2 251 000
51.	Vilniaus r.	16 160 000	17 ir 15	2 584 000

Šaltinis: Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos įsakymas [interaktyvus], [žiūrėta 2010-04-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.zum.lt/lt/teisine-informacija/isakymai/4800/>>.

## Strategijos priemonių suderinamumas su KPP priemonėmis

<i>Strategijos priemonė</i>	<i>KPP priemonė</i>	<i>Suderinamumas</i>
Kaimo atnaujinimas ir plėtra	KPP IV krypties priemonė „Vietos plėtros strategijų įgyvendinimas“ VVG įpareigoja vietos plėtros strategijose numatyti priemonę „Kaimo atnaujinimas ir plėtra“	Radviliškio rajono kaimo plėtros strategijoje yra numatyta priemonė „Kaimo atnaujinimas ir plėtra“
	KPP III krypties priemonė „Parama verslo kūrimui ir plėtrai“ bei „Perėjimas prie ne žemės ūkio veiklos“ numatyta parama amatų plėtrai	Per Radviliškio rajono kaimo plėtros strategijos priemonę „Kaimo atnaujinimas ir plėtra“ bus remiami viešieji amatų plėtros projektai
	KPP II krypties priemonė „Žemės ūkio ir miškininkystės plėtra ir pritaikymo infrastruktūra“	Radviliškio rajono kaimo plėtros strategijos priemonė „Kaimo atnaujinimas ir plėtra“ prisidės prie veiklos srities „Žemės ūkio vandentvarka“ įgyvendinimo
	KPP III krypties priemonė „Kaimo turizmo veiklos skatinimas“	Padidėjęs kaimo vietovių patrauklumas įgyvendinant „Kaimo atnaujinimas ir plėtra“ priemonę taps nematerialiomis investicijomis turizmo sektoriuje
Parama verslo kūrimui ir plėtrai	KPP III krypties priemonė „Kaimo turizmo veiklos skatinimas“	Pagal priemonę „Parama verslo kūrimui ir plėtrai“ parama teikiama įvairioms ne žemės ūkio veiklos sritims, tačiau nedubliuojant pagal kitas priemones remiamų veiklos sričių
	„Išmokos ūkininkaujantiems vietovėse su kliūtimis, išskyrus kalnuotas vietoves (mažiau palankios ūkininkauti vietovės)“	Abi priemonės prisideda prie socialinės ir ekonominės kaimo ir miesto vietovių sanglaudos
	KPP I krypties priemonė „Žemės ūkio valdų modernizavimas“	Pagal priemonę „Parama verslo kūrimui ir plėtrai“ parama teikiama pagrindinėms kaimo gyventojams reikalingoms paslaugoms, nesusijusioms su žemės ūkiu ir produktų, nepatenkančių į Sutarties I priedą gamybai, o pagal priemonę „Žemės ūkio valdų modernizavimas“ parama skiriama paslaugoms žemės ūkiui ir produktų, patenkančių į Sutarties I priedą, gamybai
Kaimo turizmo veiklos skatinimas	KPP I krypties priemonė „Jaunųjų ūkininkų įsikūrimas“	Strategijos priemonė „Kaimo turizmo veiklos skatinimas“ ypač skatina kaimo turizmu užsiimti ūkininkus iki 40 m. amžiaus.

<i>Strategijos priemonė</i>	<i>KPP priemonė</i>	<i>Suderinamumas</i>
	KPP III krypties priemonės „Perėjimas prie ne žemės ūkio veiklos“ ir „Parama verslo kūrimui ir plėtrai“	Kaimo turizmas ir stovyklaviečių kaime kūrimas remiamas pagal strategijos priemonę „Kaimo turizmo veiklos skatinimas“, o kitos ne žemės ūkio veiklos remiamos per kitas priemones
	„Pusiau natūrinių ūkių rėmimas“	Ūkių stambinimas ir struktūros gerinimas padės ūkininkams pereiti prie komercinio ūkio taip sukaupiant pradinę investiciją stambesniajam projektui, padedančiam pereiti nuo tradicinio ūkininkavimo prie kaimo turizmo veiklos, didinančios ūkininkų pajamas
	„Išmokos ūkininkaujantiems vietovėse su kliūtimis, išskyrus kalnuotas vietoves (mažiau palankios ūkininkauti vietovės)“	Kaimo turizmas ypač skatina ne žemės ūkio veiklą mažiau palankiose ūkininkauti vietovėse
	„Ne pelno siekiančios investicijos miškuose“	Stovyklaviečių kūrimas miškuose yra neremiamas pagal priemonės „Kaimo turizmo veiklos skatinimas“ veiklos sritį „Stovyklaviečių įkūrimas ir plėtra“

Šaltinis: Radviliškio rajono vietos plėtros strategija, įgyvendinama pagal Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 m. programos kryptį „Leader metodo įgyvendinimas“, 2009

## Strategijos suderinamumas su programomis, finansuojamomis iš kitų finansavimo šaltinių

<i>Strategijos priemonė</i>	<i>ES struktūriniai fondai ir kitos programos</i>	<i>Suderinamumas</i>
Kaimo atnaujinimas ir plėtra	Europos regioninės plėtros fondas	<p>Per priemonę „Kaimo atnaujinimas ir plėtra“ paramos suma projektui yra iki 200.000 EUR, o paramos gavėjai yra kaimo bendruomenės, VVG, nevyriausybinių organizacijų ir kiti kaimo vietovėje įsteigti ir joje veikiantys juridiniai asmenys, savivaldybės ir jų institucijos (kai galutinis paramos gavėjas savivaldybė, ji privalo įrodyti, kad projektas nėra finansuojamas iš ERPF, pateikdama Regioninės plėtros tarybos išduotą sertifikatą). Geriamo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemų įrengimas kaimo vietovėse remiamas ten, kur gyvena iki 500 gyventojų</p> <p>Per ERPF remiama:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Urbanistinės aplinkos infrastruktūros gerinimas (įskaitant pramonės ir kitų pažeistų vietovių regeneravimą);</li> </ul> <p><i>Galutiniai paramos gavėjai:</i> savivaldybės ar jų institucijos.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Bendruomeninės urbanistinės infrastruktūros gerinimas (viešosios svarbios verslui laisvalaikio, sporto, kultūrinės, urbanistinės, transporto infrastruktūros renovacija ir plėtra). Sudėtingi plėtros projektai per 200 tūkst. EUR.</li> </ul> <p><i>Galutiniai paramos gavėjai:</i> savivaldybės ir jų institucijos.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Viešosios infrastruktūros ir paslaugų, susijusių su verslo sąlygų gerinimu užimtumo didinimu, plėtra, esančių viešųjų pastatų: (mokyklų, kultūros centrų ir t. t.) modernizavimas ir pritaikymas kaimo vietovėse, suteikiant patalpas verslo pradžiai, steigiant vietinės reikšmės inkubatorius, teikiant konsultacijas, reikalingas verslui pradėti ar žmonėms įsitraukti į darbo rinką).</li> </ul> <p><i>Galutiniai paramos gavėjai:</i> savivaldybės ir jų institucijos.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Parama mokslo, mokymo, bendruomeninių, socialinių pastatų renovacijai kaimo vietovėse. Parama bus skiriama vietovėse, kuriose gyvena nuo 1 tūkst. iki 3 tūkst. gyventojų. Sudėtingi plėtros projektai per 200 tūkst. EUR. Sprendimus skirti paramą priims Regioninės plėtros tarybos.</li> </ul> <p><i>Galutiniai paramos gavėjai:</i> savivaldybės ir jų institucijos.</p>

<i>Strategijos priemonė</i>	<i>ES struktūriniai fondai ir kitos programos</i>	<i>Suderinamumas</i>
		<p>institucijos.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Universalių daugiafunkcinių centrų skatinimas kaimo vietovėse, turinčiose mažiau kaip 1 tūkst. gyventojų. Centrai teiks mokslo ir mokymo paslaugas.</li> </ul> <p><i>Galutiniai paramos gavėjai:</i> savivaldybės.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Institucijų, teikiančių socialines paslaugas, modernizavimas ir įkūrimas vietovėse, turinčiose daugiau kaip 3 tūkst. gyventojų.</li> </ul> <p><i>Galutiniai paramos gavėjai:</i> savivaldybės.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Nacionalinės sveikatos priežiūros, mokslo sistemos institucijų, priklausančių valstybei ar savivaldybėms, institucijų, teikiančių socialines paslaugas, valstybės ar savivaldybių kultūros centrų renovacija ir apšildymas, siekiant padidinti energijos panaudojimo efektyvumą.</li> </ul> <p><i>Galutiniai paramos gavėjai:</i> savivaldybės ir jų institucijos.</p>
	Sanglaudos fondas	Per Sanglaudos fondą bus remiama nuotekų tinklo įrengimas ir tvarkymas bei geriamojo vandens tiekimo tinklo įrengimas ir tvarkymas. <i>Galutiniai paramos gavėjai:</i> savivaldybės ir vandens įmonės.
	Europos žuvininkystės fondas	Kai toje pačioje teritorijoje įsteigiamos VVG ir žuvininkystės regiono vietos veiklos grupė ŽVG, ir VVG, ir ŽVG vietos plėtros strategijų lygmeniu turi nustatyti takoskyrą tarp savo remiamų veiklos sričių.
Parama verslo kūrimui ir plėtrai	Europos regioninės plėtros fondas	ERPF parama teikiama mažoms ir vidutinėms įmonėms finansinės inžinerijos priemonėmis (mikrokreditai, garantijos, rizikos kapitalo fondai). ERPF parama skirta verslo aplinkai gerinti, verslo informacijos sklaidos verslui, verslo aplinkos infrastruktūrai (ne kaimo vietovėse).
	Europos žuvininkystės fondas	EŽF parama teikiama investicijoms statybai, įrangai, skirtai akvakultūros gamybai, plėtrai ir modernizavimui, kai pareiškėjai užsiima ar siekia užsiimti komercine akvakultūra
Kaimo turizmo veiklos skatinimas	Europos regioninės plėtros fondas	ERPF parama turizmui teikiama privatiems ir viešiesiems juridiniams asmenims. ERPF parama galima viešosios turizmo infrastruktūros plėtrai, pasitelkiant gamtos ir kultūros paveldą, infrastruktūrai aktyviam turizmui įrengti ir modernizuoti, turizmo informacinių paslaugų plėtrai, rinkodaros priemonėms gerinti, turizmo paslaugų bei produktų įvairovės plėtrai, paslaugų kokybei gerinti, lankytinų centrų bei

<i>Strategijos priemonė</i>	<i>ES struktūriniai fondai ir kitos programos</i>	<i>Suderinamumas</i>
		parodų ir aplinkos švietimo sistemoms įkurti ir t.t. nacionaliniuose, regioniniuose parkuose, gamtos paveldo objektų priežiūra ir pritaikymas lankymui.
	Europos žuvininkystės fondas	EŽF parama teikiama turizmui skatinti, turizmo infrastruktūrai gerinti žuvininkystės regionuose, kultūros paveldo apsaugai ir kitoms veikloms, numatytoms žuvininkystės VVG patvirtintose strategijose.

Šaltinis: Radviliškio rajono vietos plėtros strategija, įgyvendinama pagal Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 m. programos kryptį „Leader metodo įgyvendinimas“, 2009

**Strategijos suderinamumas su Radviliškio rajono Strateginiais planais ir Kaimo plėtros strategija**

<i>Charakteristika</i>	<i>Radviliškio rajono Strateginis planas</i>	<i>Kaimo plėtros strategija</i>	<i>Atitikimas</i>
Vizija	<ul style="list-style-type: none"> <li>➤ rajono ūkis dinamiškas ir konkurencingas, palaikantis aukštą gyventojų užimtumo lygį tiek mieste, tiek kaime;</li> <li>➤ rajono bendruomenė laisva ir atsakinga, išsilavinusi, demokratiška ir saugi;</li> <li>➤ rajono aplinka darniai besiplėtojanti, švari, patraukli ir tausojama.</li> </ul>	kultūringa, vieninga, ekonomiškai stipri ir užtikrinanti įvairių gyventojų grupių poreikius Radviliškio rajono vietovė, kurioje žmonės nori gyventi ir dirbti	Atitinka
Misija	<ul style="list-style-type: none"> <li>➤ sutelkti ir organizuoti bendruomenės pastangas vizijos įgyvendinimui;</li> <li>➤ inicijuoti Savivaldybei būtinus projektus, pagal galimybes prisidėti prie jų finansavimo;</li> <li>➤ prisidėti prie Savivaldybės plėtrai būtinų finansavimo šaltinių paieškos, pritraukiant privačias lėšas ir užsienio fondų paramą;</li> <li>➤ efektyviai naudoti esamas Savivaldybės biudžeto lėšas;</li> <li>➤ profesionaliai vykdyti Savivaldybei priskirtas funkcijas.</li> </ul>	organizuojant vietos projektų įgyvendinimą kurti vieningą, kultūringą bei ekonomiškai patrauklią aplinką ir taip užtikrinti aukštą gyvenimo kokybę kaime	Dalinai atitinka
Pagrindiniai tikslai (strategijos prioritetai)	<ul style="list-style-type: none"> <li>➤ sudaryti sąlygas rajono ūkiui tapti dinamiškesniam ir konkurencingesniam;</li> <li>➤ išugdyti išsilavinusią ir demokratišką bendruomenę, gebančią būti laisva ir tuo pat metu atsakinga;</li> <li>➤ išsaugoti Radviliškio rajono aplinką ateinančioms kartoms, ją tausoti</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>➤ Padidinti kaimų gyvenamosios aplinkos patrauklumą ir išsaugoti bei atnaujinti kultūrinį paveldą;</li> <li>➤ Sudaryti palankias sąlygas visoms kaimo gyventojų grupėms turėti galimybę dirbti, sukuriant geresnes sąlygas kaimo vietovėse plėtoti alternatyvias ūkinės veiklos sritis</li> </ul>	Atitinka



<i>Charakteristika</i>	<i>Radviliškio rajono Strateginis planas</i>	<i>Kaimo plėtros strategija</i>	<i>Atitikimas</i>
Uždaviniai (strategijos priemonės)	<ul style="list-style-type: none"> <li>➤ didinti gyventojų perkamąją galią;</li> <li>➤ plėtoti informacines paslaugas;</li> <li>➤ atskleisti ir išryškinti Radviliškio rajono kultūrinį ir gamtinį savitumą;</li> <li>➤ užtikrinti regiono gyventojams aukštą sveikatos priežiūros, švietimo ir socialinių paslaugų kokybę bei prieinamumą;</li> <li>➤ sudaryti sąlygas rajono teritoriniam planavimui;</li> <li>➤ suformuoti rezidencinius poreikius tenkinantį urbanistinį architektūrinį profilį;</li> <li>➤ plėtoti ir modernizuoti Radviliškio rajono kelių infrastruktūrą, užtikrinant regiono integraciją į vieningą ES sistemą;</li> <li>➤ užtikrinti energijos tiekimo prieinamumą, stabilumą bei ugdyti efektyvaus naudojimo sampratą;</li> <li>➤ suformuoti rajono gyventojams sveiką ir švarią aplinką;</li> <li>➤ padidinti Radviliškio rajono valdymo efektyvumą.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>➤ užtikrinti, kad kiekvienoje VVG priklausančioje kaimo bendruomenėje efektyviai veiktų bendruomenės namai skirti visuomenės poreikiams;</li> <li>➤ užtikrinti gyvenviečių aplinkos gražinimą;</li> <li>➤ sukurti ir atnaujinti viešąją infrastruktūrą kaime;</li> <li>➤ sutvarkyti rekreacines teritorijas kaimo vietovėse;</li> <li>➤ išsaugoti ir atnaujinti kultūros objektus;</li> <li>➤ amatų veiklos skatinimas siekiant išsaugoti vietos tradicijas;</li> <li>➤ skatinti kaimo gyventojus, o ypač moteris, pradėti alternatyvią žemės ūkiui, namų ruošai, veiklą;</li> <li>➤ įvairinti teikiamas paslaugas kaimo gyventojams;</li> <li>➤ rajono patrauklumo turistams didinimas skatinant aktyvų poilsį ir gyventojų pajamų užtikrinimas.</li> </ul>	Atitinka

Šaltinis: Radviliškio rajono vietos plėtros strategija, įgyvendinama pagal Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 m. programos kryptį „Leader metodo įgyvendinimas”, 2009

## 9 PRIEDAS

### VVG planuojamų vietos projektų įgyvendinimo etapai

Parengiamieji strategijos įgyvendinimo darbai

<i>Nr.</i>	<i>Priemonė</i>	<i>Pasiekimo indikatorius</i>	<i>Pasiekimo laikas</i>	<i>Atsakinga institucija</i>
1.	Radviliškio rajono visuomenės informavimas apie gautą finansavimą pagal „LEADER+“ pobūdžio programą	Rajono kaimo gyventojai bus informuoti apie finansavimą pasitelkiant vietinę spaudą, patalpinant informaciją rajono savivaldybės internetiniame puslapyje, be to, juos informuos seniūnai ir bendruomenės.	2009 m. vasaris-kovas	VVG „Radviliškio lyderis“, seniūnijos, kaimo bendruomenės
2.	Avanso mokėjimo prašymas išlaidoms, susijusioms su strategijos įgyvendinimo administravimu	Pateiktas avanso mokėjimo prašymas NMA	2009 m. kovas	VVG „Radviliškio lyderis“
3.	Sąskaitos, kuri skirta strategijos įgyvendinimo paramos lėšoms, atidarymas	Atidaryta sąskaita banke	2009 m. vasaris	VVG „Radviliškio lyderis“
4.	Strategijos įgyvendinimui samdomų darbuotojų įdarbinimas	Įdarbinti darbuotojai	2009 m. I kv.	VVG „Radviliškio lyderis“
5.	Seminarai potencialiems vietos projektų rengėjams pasirengiant strategijos įgyvendinimui	Suorganizuoti 3 mokomieji seminarai galimiems vietos projektų teikėjams siekiant, kad kuo daugiau gyventojų pasiektų informacija apie galimą paramą ir strategiją	2009 m. balandis-gegužė	VVG „Radviliškio lyderis“
6.	Kvietimo teikti vietos projektų paraiškas dokumentacijos parengimas bei vietos projektų paraiškų registravimo, vertinimo, vertinimo ataskaitų rengimo ir teikimo VVG „Radviliškio lyderis“ visuotiniam narių susirinkimui tvarkos parengimas, suderinimas su NMA	Parengta dokumentacija teikti vietos projektų paraiškas, juos vertinti ir ji suderinta su NMA	2009 m. kovas-gegužė	VVG „Radviliškio lyderis“, strategijos administratorius

Pirmosios priemonės veiklos sričių įgyvendinimas

<i>Nr.</i>	<i>Priemonė</i>	<i>Pasiekimo indikatorius</i>	<i>Pasiekimo laikas</i>	<i>Atsakinga institucija</i>
1.	Vietos projektų vertintojų skyrimas	Paskirti 3 vietos projektų vertintojai	2009 m. birželis	VVG „Radviliškio lyderis“
2.	Kvietimai teikti vietos projektų paraiškas pagal pirmosios priemonės „Kaimo atnaujinimas ir plėtra“ pirmąją, antrąją ir ketvirtąją veiklos sritis	Paskelbti 1 kvietimas teikti vietos projektus	2009 m. birželis	VVG „Radviliškio lyderis“, strategijos administratorius
3.	Vietos projektų paraiškų priėmimas	Bus surinktos vietos projektų paraiškos vertinimui	2009 m. birželis - rugpjūtis	VVG „Radviliškio lyderis“ paskirti asmenys
4.	Paraiškų vertinimas	Bus atliktas vietos projektų paraiškų administracinės atitikties, tinkamumo skirti lėšas ir, jei reikalinga, prioritetiškumo vertinimas	2009 m. rugsėjis - spalio	Vietos projektų vertintojai
5.	Sprendimo priėmimas dėl lėšų vietos projektams įgyvendinti skyrimo	Priimtas sprendimas skirti paramą bent 4 vietos projektams	2009 m. lapkritis	VVG „Radviliškio lyderis“
6.	Vietos projektų vykdymo sutarčių sudarymas	Pasirašytos 4 sutartys dėl paramos skyrimo	2009 m. lapkritis	VVG „Radviliškio lyderis“, NMA, vietos projektų vykdytojai
7.	Vietos projektų įgyvendinimo koordinavimas ir patikrų vietoje atlikimas	Vietos projektų įgyvendinimo priežiūra, atliktos vietos projektų patikros vietoje	2009 m. gruodis - 2011 m. gruodis	VVG „Radviliškio lyderis“
8.	Mokėjimo prašymo pateikimas išlaidoms, susijusioms su strategijos įgyvendinimo administravimu	Pateiktas 1 mokėjimo prašymas NMA	2009 m. gruodis	VVG „Radviliškio lyderis“, strategijos administratorius
9.	Kvietimai teikti vietos projektų paraiškas pagal pirmosios priemonės „Kaimo atnaujinimas ir plėtra“ pirmąją, antrąją, trečiąją ir ketvirtąją veiklos sritis	Paskelbti 1 kvietimas teikti vietos projektus	2010 m. sausis	VVG „Radviliškio lyderis“, strategijos administratorius
10.	Vietos projektų vertintojų skyrimas	Paskirti 3 vietos projektų vertintojai	2010 m. sausis	VVG „Radviliškio lyderis“
11.	Vietos projektų paraiškų priėmimas	Bus surinktos vietos projektų paraiškos vertinimui	2010 m. sausis - kovas	VVG „Radviliškio lyderis“ paskirti asmenys

<i>Nr.</i>	<i>Priemonė</i>	<i>Pasiekimo indikatorius</i>	<i>Pasiekimo laikas</i>	<i>Atsakinga institucija</i>
12.	Paraiškų vertinimas	Bus atliktas vietos projektų paraiškų administracinės atitikties, tinkamumo skirti lėšas ir, jei reikalinga, prioritetiškumo vertinimas	2010 m. balandis - gegužė	Vietos projektų vertintojai
13.	Sprendimo priėmimas dėl lėšų vietos projektams įgyvendinti skyrimo	Priimtas sprendimas skirti paramą bent 3 vietos projektams	2010 m. birželis	VVG „Radviliškio lyderis“
14.	Vietos projektų vykdymo sutarčių sudarymas	Pasirašytos 3 sutartys dėl paramos skyrimo	2010 m. birželis	VVG „Radviliškio lyderis“, NMA, vietos projektų vykdytojai
15.	Vietos projektų įgyvendinimo koordinavimas ir patikrų vietoje atlikimas	Vietos projektų įgyvendinimo priežiūra, atliktos vietos projektų patikros vietoje	2010 m. liepa – 2012 m. liepa	VVG „Radviliškio lyderis“
16.	Vietos projektų vertintojų skyrimas	Paskirti 3 vietos projektų vertintojai	2010 m. rugpjūtis	VVG „Radviliškio lyderis“
17.	Kvietimai teikti vietos projektų paraiškas pagal pirmosios priemonės „Kaimo atnaujinimas ir plėtra“ pirmąją, antrąją, trečiąją, ketvirtąją ir penktąją veiklos sritis	Paskelbti 1 kvietimas teikti vietos projektus	2010 m. rugpjūtis	VVG „Radviliškio lyderis“, strategijos administratorius
18.	Vietos projektų paraiškų priėmimas	Bus surinktos vietos projektų paraiškos vertinimui	2010 m. rugpjūtis - spalvis	VVG „Radviliškio lyderis“ paskirti asmenys
19.	Paraiškų vertinimas	Bus atliktas vietos projektų paraiškų administracinės atitikties, tinkamumo skirti lėšas ir, jei reikalinga, prioritetiškumo vertinimas	2010 m. lapkritis - gruodis	Vietos projektų vertintojai
20.	Mokėjimo prašymo pateikimas išlaidoms, susijusioms su strategijos įgyvendinimo administravimu	Pateiktas 1 mokėjimo prašymas NMA	2010 m. gruodis	VVG „Radviliškio lyderis“, strategijos administratorius
21.	Sprendimo priėmimas dėl lėšų vietos projektams įgyvendinti skyrimo	Priimtas sprendimas skirti paramą bent 4 vietos projektams	2011 m. sausis	VVG „Radviliškio lyderis“
22.	Vietos projektų vykdymo sutarčių sudarymas	Pasirašytos 4 sutartys dėl paramos skyrimo	2011 m. sausis	VVG „Radviliškio lyderis“, NMA, vietos projektų vykdytojai
23.	Vietos projektų įgyvendinimo	Vietos projektų įgyvendinimo priežiūra,	2011 m. vasaris -	VVG „Radviliškio lyderis“

<i>Nr.</i>	<i>Priemonė</i>	<i>Pasiekimo indikatorius</i>	<i>Pasiekimo laikas</i>	<i>Atsakinga institucija</i>
	koordinavimas ir patikrų vietoje atlikimas	atliktos vietos projektų patikros vietoje	2013 m. vasaris	

Antrosios ir trečiosios priemonės veiklos sričių įgyvendinimas:

<i>Nr.</i>	<i>Priemonė</i>	<i>Pasiekimo indikatorius</i>	<i>Pasiekimo laikas</i>	<i>Atsakinga institucija</i>
1	Vietos projektų vertintojų skyrimas	Paskirti 3 vietos projektų vertintojai	2011 m. vasaris	VVG „Radviliškio lyderis“
2	Kvietimai teikti vietos projektų paraiškas pagal antrąją ir trečiąją priemonę	Paskelbti 2 kvietimai teikti vietos projektus	2011 m. vasaris	VVG „Radviliškio lyderis“, strategijos administratorius
3	Vietos projektų paraiškų priėmimas	Bus surinktos vietos projektų paraiškos vertinimui	2011 m. vasaris-balandis	VVG „Radviliškio lyderis“ paskirti asmenys
4	Paraiškų vertinimas	Bus atlikti vietos projektų paraiškų administracinės atitikties, tinkamumo skirti lėšas ir, jei reikalinga, prioritetiškumo vertinimas	2011 m. gegužė-birželis	Vietos projektų vertintojai
5	Sprendimo priėmimas dėl lėšų vietos projektams įgyvendinti skyrimo	Priimtas sprendimas skirti paramą bent 3 vietos projektams	2011 m. liepa	VVG „Radviliškio lyderis“
6	Vietos projektų vykdymo sutarčių sudarymas	Pasirašytos 3 sutartys dėl paramos skyrimo	2011 m. liepa	VVG „Radviliškio lyderis“, NMA, vietos projektų vykdytojai
7	Vietos projektų įgyvendinimo koordinavimas ir patikrų vietoje atlikimas	Vietos projektų įgyvendinimo priežiūra, atliktos vietos projektų patikros vietoje	2011 m. rugpjūtis - 2013 m. rugpjūtis	VVG „Radviliškio lyderis“
8	Mokėjimo prašymo pateikimas išlaidoms, susijusioms su strategijos įgyvendinimo administravimu	Pateiktas 1 mokėjimo prašymas NMA	2011 m. gruodis	VVG „Radviliškio lyderis“, strategijos administratorius
9	Mokėjimo prašymo pateikimas išlaidoms, susijusioms su strategijos įgyvendinimo administravimu	Pateiktas 1 mokėjimo prašymas NMA	2012 m. gruodis	VVG „Radviliškio lyderis“, strategijos administratorius

Strategijos baigiamieji darbai

<i>Nr.</i>	<i>Priemonė</i>	<i>Pasiekimo indikatorius</i>	<i>Pasiekimo laikas</i>	<i>Atsakinga institucija</i>
1	Ataskaitų rengimas ir teikimas NMA (kiekvieną kalendorinį ketvirtį)	Pateikta 20 ataskaitų NMA	2009-2013 m.	VVG „Radviliškio lyderis“
2	Rezultatų sklaida	Internetiniame savivaldybės puslapyje pristatyti projektų ir strategijos rezultatai	2009-2013 m. ir vėliau	VVG „Radviliškio lyderis“, paramos gavėjai, Radviliškio rajono savivaldybės administracija
3	Mokėjimo prašymo pateikimas išlaidoms, susijusioms su strategijos įgyvendinimo administravimu ir galutinės ataskaitos pateikimas	Pateiktas 1 mokėjimo prašymas ir galutinė strategijos įgyvendinimo ataskaita NMA	2013 m. lapkritis	VVG „Radviliškio lyderis“, strategijos administratorius

Šaltinis: Radviliškio rajono vietos plėtros strategija, įgyvendinama pagal Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 m. programos kryptį „Leader metodo įgyvendinimas“, 2009

PATVIRTINTA

Vietos veiklos grupės „Radviliškio lyderis“  
2009-11-16 d. visuotinio narių susirinkimo  
protokolu Nr.11/16-1.1

## **STRATEGIJOS VADOVO PAREIGYBĖS APRAŠYMAS**

### **I. BENDROSIOS NUOSTATOS**

1. Darbo vieta: Vietos veiklos grupė „Radviliškio lyderis“.
2. Vykdydamas pareigas asmuo atsakingas už projekto priežiūrą turi vadovautis Lietuvos Respublikos (toliau – LR) įstatymais, LR Vyriausybės nutarimais, tarptautiniais susitarimais bei sutartimis, ES struktūrinių fondų bei kitos finansinės paramos administravimą LR reglamentuojančiais teisės aktais ir kitais su jo atliekamu darbu susijusiais teisės aktais, šios pareigybės aprašymu.

### **II. KVALIFIKACINIAI REIKALAVIMAI**

3. Strategijos vadovas privalo:
  - 3.1. būti susipažinęs su ES regionine politika, ES struktūrinių fondų administravimą Lietuvos Respublikoje reglamentuojančiais teisės aktais ir tvarka;
  - 3.2. būti susipažinęs su LR viešųjų pirkimų įstatymo nuostatomis;
  - 3.3. sklandžiai dėstyti mintis lietuvių kalba (raštu ir žodžiu);
  - 3.4. mokėti dirbti personaliniu kompiuteriu (Microsoft Office programomis Word ir Excel);
  - 3.5. gebėti dirbti grupėje.

### **III. STRATEGIJOS VADOVO PAREIGOS**

4. Strategijos vadovas turi:
  - 4.1. pagal kompetenciją dalyvauti projektų veiklų vykdymo valdyme ir užtikrinti sklandžią projektų įgyvendinimo eigą;
  - 4.2. informuoti kitus projekto valdymo komandos narius apie konkrečią užduotį ar tikslą, išsiaiškinti, ar visi teisingai jį supranta ir perduoti projekto valdymo komandos nariams kitą su darbu susijusią informaciją;

4.3. atsakyti už tinkamą projekto vykdymą ir jo viešinimą, ryšių tarp projekto valdymo grupės narių palaikymą, veiksmų koordinavimą, informacijos, ataskaitų ir kitų su projekto įgyvendinimu susijusių dokumentų pateikimą projekto priežiūros komitetui, Nacionalinei mokėjimo agentūrai prie Žemės ūkio ministerijos bei Vietos veiklos grupės „Radviliškio lyderis“ nariams;

4.4. palaikyti konstruktyvius dalykinius santykius su ES struktūrinių fondų bei kitos paramos lėšų administravimą LR atliekančiomis institucijomis.

#### **IV. STRATEGIJOS VADOVO TEISĖS**

5. Strategijos vadovas turi teisę:

5.1. laiku gauti reikiamus dokumentus, kitą informaciją ir priemones, reikalingas pareigoms atlikti;

5.2. kelti kvalifikaciją seminaruose, konferencijose, mokymuose ir kituose renginiuose, naudotis kitomis teisėmis, neprieštaraujančiomis LR įstatymams ir kitiems teisės aktams.

#### **V. STRATEGIJOS VADOVO ATSAKOMYBĖ**

6. Strategijos vadovas atsako už:

6.1. sąžiningą ir profesionalų savo pareigų atlikimą;

6.2. konfidencialumo išsaugojimą, t.y. įsipareigoja neatskleisti jokios su pareigų atlikimu susijusios informacijos tretiesiems asmenims, išskyrus LR teisės aktų nustatytus atvejus;

6.3. teisės ir kitų norminių aktų, reglamentuojančių ES struktūrinių fondų ir kitos finansinės paramos administravimą Lietuvos Respublikoje, savo pareiginių nuostatų reikalavimų laikymąsi.

---

*Su nuostatais susipažinau, įsipareigoju juos vykdyti:*

---

*(Parašas)*

---

*Vardas ir pavardė*

---

*Data*



## **STRATEGIJOS FINANSININKO PAREIGYBĖS APRAŠYMAS**

### **I. BENDROSIOS NUOSTATOS**

1. Darbo vieta: Vietos veiklos grupė „Radviliškio lyderis“.
2. Vykdydamas pareigas asmuo atsakingas už projekto vykdymą turi vadovautis Lietuvos Respublikos (toliau – LR) įstatymais, LR Vyriausybės nutarimais, tarptautiniais susitarimais bei sutartimis, ES struktūrinių fondų bei kitos finansinės paramos administravimą LR reglamentuojančiais teisės aktais ir kitais su jo atliekamu darbu susijusiais teisės aktais, šios pareigybės nuostatais (aprašymu).

### **II. KVALIFIKACINIAI REIKALAVIMAI**

3. Strategijos finansininkas privalo:
  - 3.1. būti susipažinęs su ES regionine politika, ES struktūrinių fondų administravimą Lietuvos Respublikoje reglamentuojančiais teisės aktais ir tvarka;
  - 3.2. sklandžiai dėstyti mintis lietuvių kalba (raštu ir žodžiu);
  - 3.3. mokėti dirbti personaliniu kompiuteriu (Microsoft Office programomis Word ir Excel);
  - 3.4. gebėti dirbti grupėje.

### **III. STRATEGIJOS FINANSININKO PAREIGOS**

4. Strategijos finansininkas turi:
  - 4.1. organizuoti finansinę-buhalterinę apskaitą;
  - 4.2. užtikrinti finansų-ūkio operacijų teisėtumą, tinkamą dokumentų įforminimo kontrolę;
  - 4.3. laiku ir teisingai fiksuoti buhalterinės apskaitos dokumentuose operacijas, susijusias su lėšų cirkuliacija;
  - 4.4. ataskaitų ir kitų su projekto įgyvendinimu susijusių dokumentų pateikimą projekto priežiūros komitetui bei Vietos veiklos grupės „Radviliškio lyderis“ nariams;
  - 4.5. tinkamą ir teisingą mokėjimo prašymų pildymą ir jų teikimą Nacionalinei mokėjimo agentūrai prie Žemės ūkio ministerijos;
  - 4.6. užtikrinti su atliekamu darbu susijusių dokumentų tvarkymą ir saugojimą bylose.

#### IV. STRATEGIJOS FINANSININKO TEISĖS

5. Strategijos finansininkas turi teisę:

5.1. laiku gauti reikiamus dokumentus, kitą informaciją ir priemones, reikalingas pareigoms atlikti;

5.2. kelti kvalifikaciją seminaruose, konferencijose, mokymuose ir kituose renginiuose;

5.3. naudotis kitomis teisėmis, neprieštaraujančiomis LR įstatymams ir kitiems teisės aktams.

#### V. STRATEGIJOS FINANSININKO ATSAKOMYBĖ

6. Strategijos finansininkas atsako už:

6.1. sąžiningą ir profesionalų savo pareigų atlikimą;

6.2. konfidencialumo išsaugojimą, t.y. įsipareigoja neatskleisti jokios su pareigų atlikimu susijusios informacijos tretiesiems asmenims, išskyrus LR teisės aktų nustatytus atvejus;

6.3. teisės ir kitų norminių aktų, reglamentuojančių ES struktūrinių fondų ir kitos finansinės paramos administravimą Lietuvos Respublikoje, savo pareiginių nuostatų reikalavimų laikymąsi.

---

*Su nuostatais susipažinau, įsipareigoju juos vykdyti:*

---

*(Parašas)*

---

*Vardas ir pavardė*

---

*Data*

## **STRATEGIJOS ADMINISTRATORIAUS PAREIGYBĖS APRAŠYMAS**

### **I. BENDROSIOS NUOSTATOS**

1. Darbo vieta: Vietos veiklos grupė „Radviliškio lyderis“.
2. Vykdydamas pareigas asmuo atsakingas už projekto priežiūrą turi vadovautis Lietuvos Respublikos (toliau – LR) įstatymais, LR Vyriausybės nutarimais, tarptautiniais susitarimais bei sutartimis, ES struktūrinių fondų bei kitos finansinės paramos administravimą LR reglamentuojančiais teisės aktais ir kitais su jo atliekamu darbu susijusiais teisės aktais, šios pareigybės aprašymu.

### **II. KVALIFIKACINIAI REIKALAVIMAI**

3. Strategijos administratorius privalo:
  - 3.1. būti susipažinęs su ES regionine politika, ES struktūrinių fondų administravimą Lietuvos Respublikoje reglamentuojančiais teisės aktais ir tvarka;
  - 3.2. būti susipažinęs su LR viešųjų pirkimų įstatymo nuostatomis;
  - 3.3. sklandžiai dėstyti mintis lietuvių kalba (raštu ir žodžiu);
  - 3.4. mokėti dirbti personaliniu kompiuteriu (Microsoft Office programomis Word ir Excel);
  - 3.5. gebėti dirbti grupėje.

### **III. STRATEGIJOS ADMINISTRATORIAUS PAREIGOS**

4. Strategijos administratorius turi:
  - 4.1. pagal kompetenciją dalyvauti projektų veiklų vykdymo valdyme ir užtikrinti sklandžią projektų įgyvendinimo eigą;
  - 4.2. užtikrinti projekto vadovo paskirtų užduočių ir pavedimų tinkamą atlikimą, susijusių su projekto valdymu;
  - 4.3. atsakyti už tinkamą projekto vykdymą ir jo viešinimą, ryšių tarp projekto valdymo grupės narių palaikymą, informacijos, ataskaitų ir kitų su projekto įgyvendinimu susijusių

dokumentų pateikimą projekto priežiūros komitetui, Nacionalinei mokėjimo agentūrai prie Žemės ūkio ministerijos bei Vietos veiklos grupės „Radviliškio lyderis“ nariams;

4.4. palaikyti konstruktyvius dalykinius santykius su ES struktūrinių fondų bei kitos paramos lėšų administravimą LR atliekančiomis institucijomis;

4.5. užtikrinti su atliekamu darbu susijusių dokumentų tvarkymą ir saugojimą bylose.

#### **IV. STRATEGIJOS ADMINISTRATORIAUS TEISĖS**

5. Strategijos administratorius turi teisę:

5.1. laiku gauti reikiamus dokumentus, kitą informaciją ir priemones, reikalingas pareigoms atlikti;

5.2. kelti kvalifikaciją seminaruose, konferencijose, mokymuose ir kituose renginiuose, naudotis kitomis teisėmis, neprieštaraujančiomis LR įstatymams ir kitiems teisės aktams.

#### **V. STRATEGIJOS ADMINISTRATORIAUS ATSAKOMYBĖ**

6. Strategijos administratorius atsako už:

6.1. sąžiningą ir profesionalų savo pareigų atlikimą;

6.2. konfidencialumo išsaugojimą, t.y. įsipareigoja neatskleisti jokios su pareigų atlikimu susijusios informacijos tretiesiems asmenims, išskyrus LR teisės aktų nustatytus atvejus;

6.3. teisės ir kitų norminių aktų, reglamentuojančių ES struktūrinių fondų ir kitos finansinės paramos administravimą Lietuvos Respublikoje, savo pareiginių nuostatų reikalavimų laikymąsi.

---

*Su nuostatais susipažinau, įsipareigoju juos vykdyti:*

---

*(Parašas)*

---

*Vardas ir pavardė*

---

*Data*